

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜMEYE
ETKİLERİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR
UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RECEP ÇİNKİLİNÇ

GAZİANTEP
TEMMUZ 2016

2016

İKTİSAT ABD

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RECEP ÇİNKİLİNÇ

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜMEYE
ETKİLERİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE
BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RECEP ÇİNKİLİNÇ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Yılmaz ATA

GAZİANTEP
TEMMUZ 2016

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSATANA BİLİM DALI

**Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Büyümeye Etkileri: Seçilmiş OECD Ülkeleri
Üzerine Bir Uygulama**

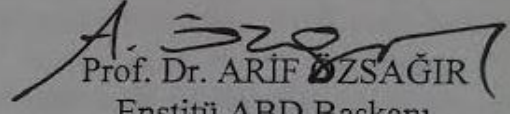
RECEP ÇİNKİLİNÇ

Tez Savunma Tarihi: 20.07.2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. HİLMİ BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. ARİF ÖZSAĞIR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ahmet Yılmaz ATA
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

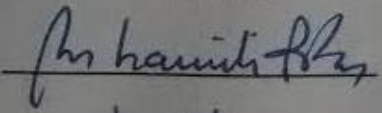
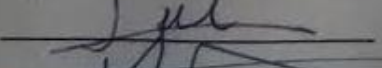
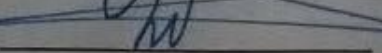
Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. M. Hanifi ASLAN

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN

Doç. Dr. Ahmet Yılmaz ATA

İmzası

ÖZET

MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİLERİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

ÇINKILINÇ, Recep

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Yılmaz ATA
Temmuz, 2016, 131 sayfa

Kurum ve kurumsal yapı kavramları son dönemlerde iktisat alanında en çok incelenen alanlardan biri olmuştur. Özellikle yeni büyüme teorileri, kurumsal yapıların ve kurumların önemi üzerine odaklanmıştır.

İktisat biliminin temel sorunlarından olan kaynak tahsisi konusunda, son yıllarda mülkiyet haklarının da önemi vurgulanmaktadır. Mülkiyet hakkından kaynaklanan kullanma, gelir elde etme ve transfer etme haklarının kurum perspektifinde ve özel mülkiyet kapsamında ekonomik büyümeye etkisi, ekonomik aktörler kadar dikkat çekmektedir.

Mülkiyet hakları kurumsal yapının ve ekonomik büyüme sürecinin önemli unsurlardan biri olarak düşünülmektedir. Bu çalışmada seçilmiş 32 OECD ülkesinin mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi yatay kesit yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. Yapılan ekonometrik analizde mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi araştırılmış ve mülkiyet hakları endeksinin yüksekliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin doğru yönlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ekonomik Büyüme, Kurumsal Yapı, Mülkiyet Hakları.

ABSTRACT

PROPERTY RIGHTS AND THE EFFECTS ON ECONOMIC GROWTH: AN ANALYSIS ON SELECTED OECD COUNTRIES

ÇINKILINÇ, Recep

M. A. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Yılmaz ATA

July, 2016, 131 pages

Institutions and institutional structure have been one of the most studied concepts in the field of economics in recent years. Especially, new growth theories focus on the importance of institutional structures and institutions.

Allocation of resources has been major issue in the economics and property matters are also emphasized, in this context, in recent years. The impact of right of using, income generation and transfer arising from property on economic growth in the scope private property and institutions attract attention as economic actors.

Property rights are considered as one of the key elements of institutional structure and economic growth. In this study, effect of property rights on economic growth on 32 of the OECD countries was investigated by using cross sectional method. The econometric analysis done to investigate the impact of property rights on economic growth reveal that countries with high levels of economic growth are characterized by high levels of protected property rights.

Key words: Economic growth, institutional structure, property rights.

ÖNSÖZ

Yeni Kurumsal İktisat, ülkeler arası büyüme farklılıkları üzerinde ekonomik faktörler yanında ekonomik olmayan faktörlerin etkisinin de göz ardı edilemeyeceğini belirtmektedir. Bu çalışmada ekonomi dışı faktör olarak kurum; kurum olarak da mülkiyet haklarının önemini belirten Mülkiyet Hakları Teorisinin kavramsal çerçevesine değinilmektedir. Ampirik uygulama ile desteklenmiş olan çalışmada büyümenin kaynaklarından biri olarak düşünülen mülkiyet haklarının önemine katkıda bulunulabileceği kanaatindeyim.

Her çalışma gibi, bu çalışma da maddi, manevi ve bilimsel katkılarla oluşmuştur.

Konfüçyüs'ün "*Sende bir yumurta var, bende bir yumurta var. Eğer sen bana bir yumurta verirsen, ben sana bir yumurta verirsem; yine sende bir yumurta, bende bir yumurta olur. Şayet sende bir bilgi var, bende bir bilgi varsa; ben sana bir bilgi verirsem, sen bana bir bilgi verirsen sende iki bilgi, bende de iki bilgi olur.*" felsefesiyle hareket ederek bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan başta tez danışmanım sayın Doç. Dr. Ahmet Yılmaz ATA olmak üzere tez izleme komitesinde ve jürisinde yer alan Prof. Dr. HİLMİ BAYRAKTAR, Prof. Dr. ARİF ÖZSAĞIR, Prof. Dr. M. Hanifi ASLAN ve Prof. Dr. İbrahim ARSLAN hocalarıma teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Tez çalışmam sürecinde ihtiyacım olan zaman ve azim konusunda beni cesaretlendiren, daha iyi şartlar altında çalışabilmem için gerekli fedakarlığı gösteren meslektaşım ve amirim Gaziantep Su ve Kanalizasyon İdaresi Teftiş Kurulu Başkanı sayın Metin PİR'e ve diğer çalışma arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

Çalışma sürecinde her zaman yanımda olan ve bu çalışmaya en az benim kadar emek ve destek veren sevgili eşim Psikolog Kübra ÇİNKİLİNÇ'a, ailesine ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmamın son dönemine yetişen varlığıyla umut, sevinç ve moral kaynağı olan biricik oğlum Akif Kerem'e başarılı bir hayat diler ve sevgimi burada belirtmek isterim.

Recep ÇİNKİLİNÇ
Gaziantep
Temmuz, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLoların Listesi.....	vi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL İKTİSAT DÜŞÜNÇESİ, GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ

1.1 KURUMSAL İKTİSAT	4
1.1.1 Kurumsal İktisadın Doğuşu ve Gelişimi.....	4
1.1.2 Kurumsal İktisadın Temel Özellikleri.....	7
1.1.3 Kurum Kavramı, Önemi ve Kurumsallık Açısından Değişim.....	9
1.2 KURUMSAL İKTİSAT DEĞERLENDİRMESİ	12
1.2.1 Eski ve Yeni Kurumsal İktisadın Karşılaştırılması.....	12
1.2.2 Yeni Kurumsal İktisat ile Neoklasik İktisat İlişkisi.....	16
1.3 MÜLKİYET HAKLARI İKTİSADI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	18
1.3.1 Mülkiyet Hakkı Kavramı ve Kapsamı.....	21
1.3.2 Mülkiyet Hakkının Tarihsel Seyri.....	28
1.3.3 Mülkiyet Hakları Teorisi.....	32
1.3.3.1 Mülkiyet hakları teorisi.....	32
1.3.3.2 Özel ve Kamusal Mülkiyetin Farklılaşması.....	35
1.3.4 Mülkiyet Hakkı Kavramı ile İlişkili Diğer Kavramlar.....	37
1.3.5 Neoklasik İktisatta Mülkiyet Haklarının Yeri.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜME

2.1 EKONOMİK BÜYÜME TEORİLERİ VE YENİ YAKLAŞIMLAR	41
2.1.1 Ekonomik Büyüme Kavramı.....	41
2.1.2 Ekonomik Büyüme Anlayışının Teorik Dönüşümü.....	42
2.1.2.1 Büyüme teorilerinin temelleri.....	42
2.1.2.2 Büyüme teorileri.....	43
2.1.2.2.1 Klasik büyüme teorisi.....	43
2.1.2.2.2 Keynesyen (Harrod-Domar modeli) büyüme teorisi....	46
2.1.2.2.3 Neoklasik(Solow) büyüme teorisi.....	47
2.1.2.2.4 İçsel büyüme teorisi.....	50

2.1.2.3	Büyüme Teorilerinin Dönüşümü.....	51
2.2	MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ	52
2.2.1	Mülkiyet Haklarının Ekonomik Büyüme Sürecine Etkileri.....	53
2.2.1.1	İşlem maliyeti sorunu	53
2.2.1.2	Bilgi ve dışsallık sorunu	54
2.2.1.3	Ortak mallar sorunu	56
2.2.1.4	Asil-vekil sorunu	58
2.2.1.5	Birey ve organizasyon sorunu	59
2.2.1.6	Mülkiyet haklarının kısıtlanması ve bireysel çıkarlar sorunu.....	60
2.2.2	Mülkiyet Haklarını Korumanın Önemi.....	61
2.2.3	Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİLERİ SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1	MÜLKİYET HAKLARININ ÖLÇÜMÜ.....	72
3.1.1	Uluslararası Mülkiyet Hakları İndeksi (IPRI).....	72
3.1.2	Fraser Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi	77
3.1.3	Heritage Ekonomik Özgürlük Endeksi	77
3.1.4	Küresel Rekabetçilik Endeksi	78
3.2	MATERYAL VE YÖNTEM.....	79
3.2.1	Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Uygulamalı Çalışmalar: Literatür Taraması.....	79
3.2.2	Araştırmanın Amacı	89
3.2.3	Araştırmanın Kapsamı	90
3.2.4	Araştırmanın Önemi.....	90
3.2.5	Araştırmada Kullanılan Model.....	90
3.2.6	Araştırmada Kullanılan Veri Seti ve Kaynakları	95
3.2.7	Araştırmada Temel Alınacak Hipotez.....	98
3.3	BULGULAR VE TARTIŞMA.....	98
3.3.1	Araştırmada Ulaşılan Bulgular.....	98
3.3.2	Analiz Sonuçları.....	100
	SONUÇ.....	102
	KAYNAKLAR	105
	EKLER.....	117
	ÖZGEÇMİŞ.....	119

TABLolarIN LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1.1. Kurumsal İktisadın Karakteristikleri.....	8
Tablo 1.2. Kurum Kavramına Sosyolojik ve İktisadi Bakış Açıları.....	10
Tablo 1.3. Eski Kurumsal İktisat ve Yeni Kurumsal İktisatın Benzerlikleri.....	13
Tablo 1.4. Eski Kurumsal İktisat ve Yeni Kurumsal İktisat Farklılıkları.....	14
Tablo 3.1. Mülkiyet Hakları İndeksinin Hesaplanmasında Kullanılan Kıstaslar.....	73
Tablo 3.2. 2014 Yılı IPRI Verileri.....	76
Tablo 3.3. Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Çalışmalar.....	86
Tablo 3.4. Çalışmada Kullanılan Değişkenler.....	98
Tablo 3.5. Temel İstatistiki Göstergeler.....	99
Tablo 3.6. Değişkenlerin Ekonomik Büyüme Etkisi.....	99

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1.1. Yeni Kurumsal İktisat Teorisinin Alt Dalları.....	15
Şekil 2.1. Mülkiyet Hakları İndeksi ile Milli Gelir Arasındaki İlişki.....	69
Şekil 3.1. Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi(IPRI).....	76

GİRİŞ

Kurumlar, Yeni Kurumsal İktisat'ın iktisadi analizlerinin temelini oluşturarak son dönemlerde büyüme analizlerinde sıkça kullanılmaktadır. Ülkeler arasındaki büyüme farklılıklarının sebeplerinin araştırıldığı çalışmalarda, coğrafya, sermaye, emek ve teknoloji gibi unsurların yanında iktisadi faktörlerin yanında kurumların etkisinin de bulunduğu anlaşılmaktadır. Kurumsal İktisatçılar, kurumlar üzerine yoğunlaşmaları ile dikkat çekmektedir. Kurumsal İktisat, kendi içinde farklı gruplara bölünmüştür. İktisat yazınında Kurumsal İktisat, Eski kurumsal İktisat ve Yeni Kurumsal İktisat olarak ikiye ayrılmıştır.

Veblen'in görüşlerini benimseyenler Veblen-Ayres Kurumsal İktisatçıları olarak Eski Kurumsal İktisatçılar, Commons'un görüşlerini benimseyenler ise Yeni Kurumsal İktisatçılar olarak nitelendirilmektedir (Demir, 1996, 86). Veblen-Ayres geleneği de denilen Eski Kurumsal İktisatçılar, Neoklasik İktisadın analizlerini bütünüyle dışlayan bir yaklaşımda olup analizleri genellikle teknoloji-kurum ikileminde yapmaktadır. Teknoloji, ekonomiyi geliştiren lokomotif iken kurumlar, iktidar ve statüleri koruyan bu yüzden de teknolojinin sağladığı nimetlerden faydalanmayı engellen bir unsur olarak görülmektedir. Commons'un görüşlerini temel alan Yeni Kurumsal İktisatçılar ise ekonomik performansı teknoloji ve kurumların da arasında yer aldığı daha fazla faktörün neticesi olarak nitelendirmiştir. Kurumlar, teknolojinin sağladığı nimetler önünde bir engel değil, teknolojik olanaklar arasında yapılmış bir seçim tarzı olarak görülür. Yeni Kurumsal İktisat, Neoklasik İktisadın çözümlerini tamamen reddetmeyip eksik oldukları konularda tamamlayıcı görev üstlenmektedir.

Yeni Kurumsal İktisadın dallarından biri olan Mülkiyet Hakları Teorisi, hangi kaynakların nasıl ve kim için kullanılması gerektiği konusunda mülkiyetin de belirleyici bir unsur olduğunu savunmaktadır. Adam Smith'in Ulusların Zenginliği

(*The Wealth Of Nations*) adlı çalışmasına kadar uzanan bu teoride Smith, kamu verimliliğinin özel sektöre göre daha düşük olduğunu dolayısıyla kamu sektöründeki faaliyetlerin özel sektöre kaydırılması gerektiğini anlatarak kıt olan kaynakların israfını engellemenin önemi üzerinde durmuştur. Smith, kraliyet mülkiyetindeki arazilerin hasılatının özel mülkiyetteki arazilerden hiçbir zaman fazla olamayacağını anlatarak hem özel mülkiyet hem de özelleştirmenin önemine dikkat çekmiştir. Smith'e göre insanlar, başkalarının servetini kendi servetlerine kıyasla daha savurgan harcamaktadır. Dolayısıyla, kamu çalışanlarının kamunun ticari geliriyle doğrudan bir çıkarı olmamasını kamunun etkin olmaması şeklinde nitelendirmektedir. Neticede Smith'in görüşleri Mülkiyet Hakları Terosi'nin tohumlarını oluşturmuştur.

Armen Alchian, Harold Demsetz ve Ronald Coase tarafından geliştirilen Mülkiyet Hakları Teorisi mülkiyet ile verimlilik ilişkisi odaklı olarak işletme performansının mülkiyet ile bağına ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu araştırmacılar, özel mülkiyeti ekonominin etkin bir şekilde işleyebilmesinin anahtarı olarak gördüğünden eserlerinde mülkiyet haklarının çerçevesini çizmeye çalışmıştır.

Ülkeler arasındaki büyüme farklılıklarının ortaya çıkmasında sadece ekonomik nedenlerin değil aynı zamanda sosyal, hukuki, siyasal ve kültürel faktörlerin de önemli rollerinin olduğu iktisat literatüründe önemle vurgulanan bir noktadır. Bu perspektifte kurumsal yapı içerisinde önemli bir yer tutan mülkiyet hakları ve ekonomik performans arasındaki etkileşim de göze çarpmaktadır. İktisat literatüründe mülkiyet haklarının ekonomik performans üzerindeki etkilerini inceleyen ve pozitif ilişki bulan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmada da mülkiyet hakları ve ekonomik büyüme üzerinde durularak ekonomik olmayan faktörlerinde ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, mülkiyet haklarının ekonomik performans üzerindeki etkisi seçilmiş 32 OECD ülkesi üzerine 2014 yılı verileri ile yapılan bir analiz kapsamında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; Kurumsal İktisat ve Mülkiyet Hakları Teorisi hakkında bilgi verilmiştir. Öncelikle kurumsal iktisadın tanımı doğuşu ve gelişimi daha sonra da kurumsal iktisadın temel özellikleri ve kurum kavramı üzerinde durulmuştur.

Daha sonra Kurumsal iktisadın kendi içerisinde farklılaşma ve Mülkiyet hakları teorisinin oluşumuna değinilmiştir. Mülkiyet haklarının tarihsel seyri, kamu ve özel mülkiyet farklılaşması gibi konulara değindiğimiz bu bölümde son olarak mülkiyet hakları ile ilişkili diğer kavramlar da karşılaştırılmıştır.

İkinci bölümde literatürdeki büyüme teorileri de incelenerek mülkiyet hakları ve ekonomik performans arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Bu doğrultuda mülkiyet haklarının ekonomideki yerine ve önemine değinerek ekonomide sorun olarak karşımıza çıkan durumlara mülkiyet hakları teorisinin nasıl çözüm bulduğuna değinilmiş, son olarak da Mülkiyet hakları ile Neoklasik iktisadın ilişkisi incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise mülkiyet haklarının ölçülmesi yöntemleri ve ölçen kuruluşlardan bahsedilerek daha önce teorik olarak ifade edilmiş olan mülkiyet hakları ve ekonomik performans arasındaki ilişki, seçilmiş 32 OECD ülkesiyle ampirik olarak test edilmiştir. Elde edilen verilerle mülkiyet haklarının ekonomik performans üzerindeki etkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL İKTİSAT DÜŞÜNCESİ, GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ

1.1 KURUMSAL İKTİSAT

Bu bölüm, çalışmanın metodolojik temelini oluşturan Kurumsal İktisat üzerine teorik bilgilerden oluşmaktadır. Bu bölümde, Kurumsal İktisadın doğuşu, gelişimi ve Mülkiyet Hakları İktisadı ile ilişkisine değinilmektedir.

1.1.1 Kurumsal İktisadın Doğuşu ve Gelişimi

Kurumsal İktisat, 19.yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Thorstein B. Veblen, John R. Commons ve Wesley Mitchell gibi öncüleri olan ve aslında yerleşik olan iktisat kadar eski olduğu savunulan bir akımdır (Rutherford, 2000: 292). Veblen, yerleşik iktisadı eleştirmeye başlayıp kurumsal iktisadın temellerini atarak, Mitchell istatistiki yöntemlere önem veren tümevarım çerçevesinde araştırmalar yaparak, Commons hükümet düzenlemeleri kanalıyla ekonomik reformların yapılmasını savunarak birçok çalışma alanı ve sosyal yasa zemini oluşumuna öncülük etmiştir (Oser ve Blanchfield, 1975: 360).

İktisadi faktörleri açıklarken birey yerine kurumların esas alındığı Kurumsal İktisat, kendi içinde de farklılaşmalar yaşamış, Eski Kurumsal İktisatçılar ve Yeni Kurumsal İktisatçılar olarak ikiye ayrılmıştır (Demir, 1996: 203). Veblen-Ayres geleneği de denilen Eski Kurumsal İktisatçılar, Neoklasik İktisadın analizlerini bütünüyle dışlayan bir yaklaşımda olup analizleri genellikle teknoloji-kurum ikileminde yapmaktadır. Teknoloji, ekonomiyi geliştiren lokomotif iken kurumlar, iktidar ve statüleri koruyan bu yüzden de teknolojinin sağladığı nimetlerden faydalanmayı engellen bir unsur olarak görülmektedir. Commons'un görüşlerini temel alan Yeni Kurumsal İktisatçılar ise ekonomik performansı teknoloji ve kurumların da arasında yer aldığı daha fazla faktörün neticesi olarak nitelendirmiştir.

Kurumlar, teknolojinin sağladığı nimetler önünde bir engel değil, teknolojik olanaklar arasında yapılmış bir seçim tarzı olarak görülür. Yeni Kurumsal İktisat, Neoklasik İktisadın çözümlerini tamamen reddetmeyip eksik oldukları konularda tamamlayıcı görev üstlenmektedir (Demir, 1996, 87; Ata 2009: 38).

Amerikan iç savaşı ve Birinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde Amerika'nın dünyanın en büyük ekonomisi haline gelmesi, gücünü topluma adil şekilde dağıtamaması dolayısıyla gelir dağılımının da bozulması ile birlikte ekonomik sorunlar derinleşmeye başlamıştır. Çalışanların yaşam standartları düşerken, insanlar sosyal güvencelerden faydalanamaz hale gelmiş ve bunun da üzerine ücretler düşerken çalışanların vergi yükü de artmaya başlamış, devlet işlerinde usulsüzlükler baş göstermiştir. Bu durumda iktisatçılar liberalizmi terk etme eğilimine girerek yoksulluk, monopol, ve durağan ekonomi üzerine araştırmalara yönelmiştir. Sonuç olarak Kurumsal İktisatçılar, yerleşik iktisadın bu durumu çözemeyeceğini, devlet eliyle kontrollü reformlar yapılması gerektiğini savunmuştur (Savaş, 2000: 645; Oser ve Blanchfield, 1975: 360-361). Buradaki devlet müdahalesinden devletin ekonomide aktif olarak yer alması değil, sayılan sorunları ortadan kaldıracı kurallar koyan ve bu kurallara uymayanlara yaptırım uygulayan yapı anlaşılmalıdır (Özveren ve Özçelik 2006: 415).

Neoklasik İktisatçıların tarihsel sürecin yol açtığı kurumsal değişiklikleri göz ardı etmesi ve iktisadi, akıllı iktisadi insan ve denge çözümlenmesi çerçevesinden çıkamayıp değerlendirmesi, Veblen'i, Charles Darwin'in evrim teorisinden esinlenerek, iktisadın kapsamı ve kurum çerçevesinde yeni insan anlayışı konusunda genişletici arayışlara itmiştir. Şöyle ki; Veblen gibi kurumsal iktisatçılar, kurumsallığı gündeme alarak ekonomik davranışlarda ve Neoklasik İktisatta yapısal değişiklikler yapmaya çalışmışlardır. Neoklasik İktisatçıların ekonomiyi piyasaya yoğunlaştırmalarına ve kurumsal faktörleri görmezden gelmelerine rağmen Veblen'in işletmeler dediği firmalar, Neoklasik İktisadın kurum gerçeğinden kurtulamayacağını göstermiştir. Neoklasik İktisatçılar firmayı birey gibi değerlendirip kurumsal kimliğini görmek istemese de firmalar bireylerden daha geniş ve büyük başarılar ortaya çıkararak üretimin temel birimi olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla kurum olarak kalan firma, Neoklasik İktisatta daraltılmış kapsama karşı hep bir engel olarak konumlandırılmıştır (Coase, 1937).

İktisadi düşünce tarihinde kurumculuk, iktisadi sistemlerin ve süreçlerin temelini bireylerin değil kurumların oluşturduğunu ifade eden ve bu doğrultuda bireylerin kurumların etkisinden bağımsız olarak ele alınamayacağını savunan görüş olarak nitelendirilmektedir (Hira ve Hira, 2000:278).

Kurumsal iktisat, yerleşik iktisada, Veblen'in değimiyle, neoklasik akıma eleştiri olarak doğmuş ve çok geniş düşünce alanına sahip bir akımdır (Özveren ve Özçelik, 2006). Kurumsal İktisat, iktisadi olayları açıklarken sosyal bilimlerden yani psikoloji, sosyoloji, siyaset, maliye ve tarih gibi dallardan yararlanmaktadır (Klein, 1999: 456; Williamson, 1998). Kurumsal İktisadın Neoklasik İktisattan en önemli farkı, bireyler yerine kurumları incelemesidir. İktisadın temelinde bireylerin değil kurumların yer aldığını savunan Kurumsal İktisatçıların en belirgin özellikleri ekonomik yaşamın kurum olmadan sürdürülemeyeceğini savunmalarıdır (Demir, 1996: 64).

Kurumsal İktisat kavramına ilk defa Walton Hamilton, Amerikan İktisat Derneği'nin 1918 yılı toplantısında İktisat Teorisine Kurumsal Yaklaşım "*The Institutional Approach to Economic Theory*" adlı eseriyle değinmiştir. Hamilton, Kurumlar üzerine odaklanan Kurumsal İktisadı sosyolojik ve psikolojik temeller üzerine kurulu, sosyal kontrol sorunu ile ilgilenen bir düşünce akımı olarak tanımlamıştır (Rutherford, 2000: 292).

Kurumsal İktisadın doğuşunda en etkili akım, Alman Tarihçi Okulu olmuştur. Klasik düşünce akımına tepki olarak doğan ve kuruculuğunu Wilhelm Roscher, Bruno Hildebrand ve Karl Knies'in yaptığı Alman Tarihçi Okul, ekonomik yaşamda statikten çok dinamik yapının olduğu ve ekonomiye devlet müdahalesinin gerekli olduğu görüşleriyle Kurumsal İktisatçıları etkilemiştir (Kazgan, 2002: 185).

Kurumsal İktisat akımının öncülerinden Thorstein Veblen (1857-1929) genellikle mevcut iktisadi durumu eleştirerek insan davranışlarının asıl nedenini bulmaya çalışmıştır. Veblen'e göre kurumlar, yani düşünce alışkanlıkları, insanların davranışlarının altındaki nedenlerdir. Bu düşünce alışkanlıkları Veblen tarafından içgüdülere dayandırılmış ve bu içgüdüler ustalık içgüdü, ebeveynlik içgüdü ve merak içgüdü olmak üzere üç kategoride tanımlanmıştır (Aktan ve Vural, 2006: 8).

John Rogers Commons (1862-1945) ise müdahale edilmeyen bir ekonomik sistemin arzu edilmeyen sonuçlar doğuracağını dolayısıyla kapitalist sistemin devlet müdahalesiyle düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur. Commons, emek faktörünün etkin kullanılabilmesi için yasal düzenlemeler yapılması ve işsizlere devletin yardım etmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Commons, sağlık ve kaza sigortasının önemine vurgu yaparak kamu hizmetleri düzenlemesine yeni reformlar önermiştir (Aktan ve Vural, 2006: 10).

Wesley Clair Mitchell (1874-1948), istatistiksel veriler toplayarak yaptığı analizlerinde kurumların devamlı değişim halinde olduklarını saptamıştır. Buna göre teoriler zaman içinde değişecektir. İktisatta matematik bilimindeki gibi tüm zamanlarda geçerli olabilecek teoriler üretebilmek mümkün değildir. Mitchell, bu sonucu konjonktür devrelerine de uygulamış ve her konjonktürün diğerinden farklı olacağı sonucuna ulaşmıştır (Aktan ve Vural, 2006: 12).

Kurumsal İktisat okullarının ortaya çıkmasının en önemli sebebi, kurumların yerleşik iktisatta yok sayılmasıdır. Kurumsal İktisat akımı, iktisadi davranışlara ve ekonomik performansa yön veren etmenlerin merkezinde kurumlar olduğunu ortaya koymaktadır. Kurumsal İktisatçılara göre kurumlar, zaman içinde değişebilir ve iktisadi olayları anlamlandırabilir (Rutherford, 1995: 443; Hayaloğlu, 2012: 51). Kurumların varlığı, neden ortaya çıktığı ve nasıl etkin oldukları konusu Kurumsal İktisadın temel araştırma alanıdır (Groenewegen, John ve diğerleri, 1995: 467-468). Kurumcu anlayış, 20. yüzyıl başlarında iktisat biliminde bir ekol haline gelmiş ve Birinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemde de önemli bir doktrin olarak literatürde yer almıştır (Hira and Hira, 2000: 268).

1.1.2 Kurumsal İktisadın Temel Özellikleri

Kurumsal İktisat akımı, John Maurice Clark gibi hem Neoklasik İktisat hem de kurumsal iktisat alanında çalışan değişik fikir sistemlerini bütünleştiren akademisyenler desteğiyle Wesley C. Mitchell, John R. Commons ve Thorstein Veblen'in çalışmaları sonucu hayat bulmuştur (Gruchy 1947; Meyhew 1987).

Kurumsal İktisat okullarının ortaya koyduğu temel özellikler Tablo 1.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 1.1. Kurumsal İktisadın Karakteristikleri¹

S.N	Kurumsal İktisat Karakteristikleri
1	Ekonomi bir bütündür parçalara bölünemez.
2	Ekonominin temelinde kurumlar vardır.
3	İktisadi analizlerde sosyal ve iktisadi evrimci yaklaşım hakimdir.
4	Ekonomide normal denge yoktur, bunun yerine devresel nedensellik ilkesi vardır.
5	Ekonomik aktörlerin çıkarları arasında uyum değil çatışma vardır.
7	Metodolojik olarak tümdengelim metodu yerine tümevarım metodu kullanılır.
8	Ekonomik sistemler açık ve dinamik bir özellik gösterir.
9	Kurumcu düşüncenin felsefi dayanağı, deneyci felsefeye dayanan “Pragmatizm”dir.
10	Bilgi bağlamında kurumcular, belirsizlik ve sınırlı rasyonellik üzerinde dururlar.
11	Devlet, ekonomik sistemin önemli bir parçasıdır; ekonomik sistem devlet olmaksızın meydana gelemez.
12	Teknoloji, iktisadi sistemin temel dönüşüm noktasıdır ve değişimi güçtür.
13	Ekonomide kaynak tahsisini kurumlar belirler.
14	Mülkiyet hakları ve iktisadi organizasyonlar kaynak dağılımını ve üretimi olumlu etkiler.
15	Önceden uzlaşılan sınırlar çerçevesinde oluşturulan dengeden çok değişim halindeki kuvvet ve faktörler ile kurumsal uyum ve değişim işlemlerinin incelenmesini savunurlar.
16	Ekonomik sistemin kontrol ve organizasyonunu merkezi sorun olarak ele alır ve insan inançları, seçici algılama, ikiyüzlülük ve yasal-iktisadi bağlantıların hayati önemine değer verirler.

Tablo 1.1.’ de bahsedildiği gibi ekonomiyi bir bütün olarak ele alarak ve ekonominin temelinde kurumları yerleştirerek, kurumların kaynak tahsisini sağlanması gerektiğini savunan Kurumsal İktisat, mülkiyet haklarının kaynak tahsisi konusunda etkin dağılımı sağlayabileceğini savunmaktadır.

Kurumsal İktisat, Neoklasik İktisata tepki olarak doğmuştur. Bu kapsamda iki ekol arasında bir takım farklılıklar söz konusudur:

Dugger (1979: 901-905) ve Bush (1993: 70)’a göre bütüncülük ve örüntü modelleri Kurumsal İktisadın temel karakteristik özellikleridir. Öndeyisel bulguların, tümden gelimsel kavramların ampirik geçerlilik ve doğruluk dereceleri ile tutarlı

¹ Oser ve Blanchfield, 1975: 362-365; Samuels, 1991: 2-13; Samuels and Tool 1989; Parada, 2001: 56; Savaş, 2000: 646-648; Tekeoğlu, 1993: 173-175; Güvel, 1998a: 157; Demir, 1996: 68-159; Wilbur ve Harrison 1978; Hodgson 1998; Bush 1987; Ata 2009; 35-37 eserlerinden derlenerek oluşturulmuştur.

olması gerekmektedir. Öndeyisel bulgu, tümdengelim yöntemiyle ve mantıksal süzgeçten geçirilerek ekonomik olayları tahmin edebilen istatistiksel bir modelden elde edilmektedir. Ancak Neoklasik İktisat, tümden gelimsel yaklaşımın yüzeysel bir gerçekliği yansıttığını dolayısıyla tekrar edilebilirlik ilkesinin ihmal edebilmesinin ampirik geçerliliğini yok ettiği görüşünü savunmaktadır (Baert, 1996: 516). Bu konuda Miller ise yerleşik iktisadın inceleme alanına giren;

- Kaynak tahsisinin incelenmesi,
- İstihdam, gelir, üretim ve fiyatların büyüme oranı ve seviyesinin incelenmesi,
- Gelir dağılımının incelenmesi,

konularına dördüncü olarak iktidar yapısının incelenmesi ve ancak bu yolla kurumsal iktisadi kapsayan alana ulaşılabileceğini savunmaktadır (Miller, 1978: 16).

Sonuç olarak, kurumsal iktisat denilince bireysel eylemden ziyade toplu eylemi yansıtan ve kurumlara önem veren, ekonomiye evrimsel bir bakış açısı ile bakan, deneysel gözlemlere ağırlık veren, devletin müdahalesine olumlu yaklaşan bir düşünce akımı akla gelmektedir. Bu açıdan, Kurumsal İktisat, ekonomik sistemin kontrolünde hem özel sektörü hem de kamu sektörünü gerekli gören bir “karma ekonomi” olarak nitelendirilebilir (Tsuru, 1993: 101).

1.1.3 Kurum Kavramı, Önemi ve Kurumsallık Açısından Değişim

En fakir ve en zengin ülkeler arasındaki ekonomik farkın büyük kısmı, toplumda paylaşılan kuralların niteliğiyle, bireyleri koordine eden, “kurumlar” ile açıklanabilir. Kurumlar, iktisadi olarak önemli olduğu kadar tüm sosyal etkileşimler için de önemlidir. Kurumlar, toplumları bir arada tutarak insanları bu toplumun üyesi gibi davranmaya itmektedir. Kültürel oluşumların da temeli olan kurumlar, insanların kimliklerini meydana getirerek adeta sosyal harç görevi yapmaktadır (Kasper, 2007: 14).

Kurum kavramı kelime olarak Türk Dil Kurumu sözlüğünde; “*evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese*”(TDK, erişim: 01.06.2016) olarak tanımlanmaktadır.

Kurum kavramını sosyolojik ve iktisadi açıdan inceleyen bakış açıları ve bu bakış açıları doğrultusunda gerçekleşmiş farklı kurum tanımlamalarının önemli bir kısmı Tablo 1.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 1.2. Kurum Kavramına Sosyolojik ve İktisadi Bakış Açılıarı²

YAZAR	ESER YILI	KURUM TANIMI
Veblen	1898	Bireylerin içinde yaşadıkları kültürler tarafından belirlenen, kendiliğinden ortaya çıkmayan baskıcı düşünce kalıplarıdır.
Hamilton	1919	Bir grubun sosyal alışkanlıkları ya da bir toplumun geleneklerine yerleşmiş, sürekliliği olan düşünce veya eylem tarzıdır.
Commons	1931	Bireysel davranışları denetim altında tutarak, gelişmelerini ve yayılmalarını kısıtlayan bir toplu eylemliliktir.
Mitchell	1950	Geniş kabul gören iyi düzeyde standartlaşmış sosyal alışkanlıklar.
Ayres	1962	Menkıbeler, geçmişten kalan inançlar, statü ve toplumun hiyerarşik düzenine dayalı kuralların tümüdür.
Menger	1963	1 Pragmatik kurumlar, hesap ve düzen yoluyla önceden tasarlanan toplumsal yapılardır. 2 Organik kurumlarda çalışmanın ürünü olmayan kendiliğinden gelişen süreçlerin doğal ürünüdür.
North	1991	Bir toplumda oyunun kurallarıdır; daha resmi bir dille, onlar insanların karşılıklı etkileşimlerini şekillendiren, insanlarca tasarlanmış sınırlayıcı kurallardır.
Demir	1996	Kültürün temel parçası kabul edilen iyi örgütlenmiş ve kurulmuş grup davranışlarının genel adıdır.
Eggertson	1996	İktisat yapısı ile toplum yapısının nasıl bir ilişkide olduğunu anlayan disiplinler arası bir yaklaşımdır
Marshall	1999	Sosyolojide kurum toplumun şehir yaşamını yansıtan bir terimdir.
Olson	1999	İnsanlar tarafından oluşturulan kurallar veya insanlar arasındaki etkileşimi belirleyen kısıtlardır.
Hodgson	2006	Sosyal alandaki en önemli yapı olan değerler, alışkanlıklardır.

Bu bakış açılarından hareketle kurum özetle; anlamı toplumdan topluma farklılık gösteren, uzun bir süreci kapsayan, birikimli olarak değişken bir yapıya sahip olan, oluşumunda bilgi, öğrenme ve tecrübenin önemli yer tuttuğu, devlet tarafından oluşturulan ya da kendiliğinden oluşan, sürekli tekrarlanan insan davranışlarından meydana gelen ve insan davranışlarını denetleyen iktisadi sistemleri oluşturan geçmiş kuşakların “**alışılmış dünya paradigması**” olarak tanımlanabilir.

Kurumların içinde barındırdıkları temel özellikler şu şekilde sıralanmıştır (Aktan ve Vural, 2006: 8):

² Veblen, 1898; Hamilton, 1919; Commons, 1931; Mitchell, 1950; Ayres, 1962; Menger, 1963; North 1991; Demir, 1996; Eggertson, 1996; Marshall, 1999; Olson, 1999 ve Hodgson, 2006 eserlerinden yararlanılmıştır.

- Kurumlar, bir arada yaşayan insanların davranışları ve eylemleri sonucu oluşur.
- Kurumlar uzunca bir süreci kapsayan ve zaman içerisinde değişen bir yapıya sahiptirler.
- Kurumların oluşmasında, kabul edilmesinde ve yaygınlaşmasında bilgi, öğrenme ve tecrübe çok önemli bir rol oynar.
- Kurumlar her toplumda aynı değildir. Her toplumun kendine ait farklı alışkanlıkları, gelenekleri ve değerleri vardır.
- Kurumlar hem resmi hem resmi olmayan kurallar bütünüdür.

Kurumsal yaklaşımda, kurumlar toplumun en temel taşlarından biridir. Verimli ve etkin kurumların topluma sağlayacağı fayda ve avantajlar şu şekilde sıralanmaktadır (Kasper, 2007: 68-70):

- Saygı duyulan kurumlar, bilgi arama sürecini kolaylaştırmaktadır. Böylece insanlar birbirleriyle güven içinde ve kolayca etkileşimde bulunabilir. Başka bir deyişle iyi kurumlar, iş yapmayı hızlandırarak sosyal etkileşimi kolaylaştırmaktadır.
- Etkin kurumlar bireyin özgürlük alanını muhafaza etmektedir. Uygun kurallar güç kullanımını sınırlamakta, iyi kurumlar aşırı ve gereksiz baskıyı önleyerek başkalarının özgürlüğünü zedelemeyen insanların kendi çıkarları peşinde koşmasına olanak sağlamaktadır.
- Farklı isteklere, hedeflere ulaşmak için kaynaklarını yönlendiren farklı insanlar arasında kaçınılmaz olarak çatışmalar ortaya çıkacaktır. Etkin kurumlar aynı zamanda çatışmaların ortadan kalkmasını sağlayarak toplumsal barışa da hizmet etmektedir. Örneğin, trafik kurallarının amacı gecikmeler ve kazaları engellemektir.
- Kurumlar belli malların sahiplerine bunların sahipliğini sürdürebilme hakkı verdiğinde (örneğin, mülkiyet haklarını güvence

altına alan kurumlar) insanlar mallarını kendi geleceklerinin daha refah içinde olması için yönlendireceklerdir. Kurumsal koruma güvensiz olduğunda varlıklarını kontrol eden insanlar bunların küçülmesini önemsemeyecektir. Sonuç olarak, uygun kurumlar kıt kaynakların korunmasını teşvik etmektedir.

Önceki paragraflarda bahsedildiği üzere kurumlar, insanlar arasındaki etkileşimi istikrarlı hale getirip belirsizliği azalttığından toplumda oynadığı rol büyüktür. Kurumlar istikrarlı olmakla beraber değişken bir yapıya da sahiptir. Yazılı hukuktan teamülle normlardan törelere bütün kurumlar evrim çerçevesinde sürekli değişim halindedir (North, 2002: 13; Hayaloğlu, 2012: 49).

1.2 KURUMSAL İKTİSAT DEĞERLENDİRMESİ

Kurumsal İktisadın tarihsel seyri incelendiğinde Eski ve Yeni Kurumsal İktisat olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. İşte bu bölümde Eski ve Yeni Kurumsal İktisadın karşılaştırılması yapılarak benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılacaktır.

1.2.1 Eski ve Yeni Kurumsal İktisadın Karşılaştırılması

Eski ve Yeni Kurumsal İktisat'ın oluşmasının temelinde, önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere, Kurumsal İktisadın kurucusu sayılan Veblen ve Commons'un görüş farklılıkları yer almaktadır. Literatürde, Veblen'in görüşlerini benimseyenler Veblen-Ayres Kurumsal İktisatçıları olarak Eski Kurumsal İktisatçılar, Commons'un görüşlerini benimseyenler ise Yeni Kurumsal İktisatçılar olarak nitelendirilmektedir (Demir, 1996, 86). Veblen-Ayres geleneği de denilen Eski Kurumsal İktisatçılar, Neoklasik İktisadın analizlerini bütünüyle dışlayan bir yaklaşımda olup analizleri genellikle teknoloji-kurum ikileminde yapmaktadır. Teknoloji, ekonomiyi geliştiren lokomotif iken kurumlar, iktidar ve statüleri koruyan bu yüzden de teknolojinin sağladığı nimetlerden faydalanmayı engellen bir unsur olarak görülmektedir. Commons görüşlerini benimseyen Yeni Kurumsal İktisatçılar ise ekonomik performansı teknoloji ve kurumlarında arasında yer aldığı daha fazla faktörün neticesi olarak nitelendirmişlerdir. Kurumlar teknolojinin sağladığı nimetler önünde bir engel değil, teknolojik olanaklar arasında yapılmış bir seçim tarzı olarak görülmektedir. Yeni Kurumsal İktisat, Neoklasik İktisadın çözümlerini tamamen

reddetmeyip eksik oldukları konularda tamamlayıcı görev üstlenmektedir (Demir, 1996, 87; Ata 2009: 38).

Eski ve Yeni Kurumsal İktisat benzerlikleri Tablo 1.3.'te; farklılıkları ise Tablo 1.4.'te sunulmaktadır³.

Tablo 1.3. Eski Kurumsal İktisat ve Yeni Kurumsal İktisadın Benzerlikleri

S.N.	İki Ekolün Benzerlikleri
1	En önemli benzerlik kurumlara olan vurgudur. Kurumlar insan hayatının bir parçası ve bireyin kararını etkileyen önemli bir argümandır.
2	Eski Kurumsal İktisatta birikimli nedensellik, Yeni Kurumsal İktisatta ise patika bağımlılık kavramları kurumların geçmişindeki kurumsal yapıyla oluştuğu ve bu kurumsal yapının kurum ve insan davranışlarının etkileşimiyle sürekli değişime uğradığını anlatır.
3	Eski kurumsal İktisatta birikimli nedensellik iki kola ayrılır ilki olan aşağı doğru nedensellik hiyerarşileri, kurumların bireylerin davranışını etkilediğini savunur. Bu Yeni kurumsal iktisada North'un oyunun kuralları tanımı bu etkiyi destekler niteliktedir.
4	Aşağı doğru nedensellik bireylerin kurumları değiştirebileceğini anlatmaktadır. Yeni Kurumsal İktisatçılar tarafından da kabul edilir ve iki görüşe göre de birey tek başına kurumları değiştiremez, kendi çıkarları doğrultusunda kurumları değiştirebilmek amacıyla organizasyonlar oluştururlar
5	Kurumlar ekonomiyi, piyasalar organizasyonlar ve eşgüdümlü davranışlar olarak birleştirir.
6	Her iki ekolde iktisadı açıklamada bireylerin değil kurumların esas alınması gerektiğini ifade eder.
7	İktisadın sosyal bilimlerle daha fazla ilişkide olmasını ister çünkü insan davranışları sadece iktisatla açıklanamaz.
8	İktisadi olaylar statik bir durum değildir. iktisadi hayat dinamik bir yapıdır. Bu olaylarda geleceğe uzanan tarihsel bir süreçte incelenmelidir.
9	Her ikisi de neoklasik ekonominin kurumlara yeterli derecede odaklanmamış olmasının sonucunda ortaya çıkmış araştırma programlarıdır.
10	Her ikisi de kurumları ekonomik davranışları şekillendiren olgular olarak kavramsallaştırmıştır ve kurumların zaman içerisinde değiştiği ve ekonomik etkilerle şekillendiğini ileri sürmüştür.
11	Her iki yaklaşım da insan davranışlarının rasyonel ve kuralcı boyutlarıyla bir ideoloji ve ideolojik değişimin gelişimi arasında uzlaşma sağlamıştır.

Tablo 1.3. ile anlatılmaya çalışılan Eski ve Yeni Kurumsal İktisat temelde kurum ve kurumsal yapının bireylerin kararlarını ile yakından ilgili olduğu konusunda hemfikir olduğudur. Bu nedenle iki ekol de iktisadi olayları da açıklarken kurumlara yönelmiştir. İktisadın sosyal bilimlerle de ilişkili olması gerektiğini savunan her iki ekol de iktisadın statik değil dinamik bir yapıda olduğunu dolayısıyla

³Demir, 1996; Aktan ve Vural, 2006; Özveren, 2007; Tarhan, 2011; Hayaloğlu 2012; Ata 2009; Yıldırım, 2009; Kama, 2009; Yılmaz, 2012; Aktan ve Vural, 2006 ve Beşkaya, 2014, İngilizce olarak Samuels, 1991; Coase, 1998; Keizer 2007; Hira and Hira, 2000; Parada, 2002; Rutherford 1995; Rutherford 2001; Hodgson 1998; Mirowski, 1981; Coase, 1998 ve Hodgson, 2007 eserlerinden derlenmiştir.

iktisadın geleceğe yönelik, geçmişle bağlantılı olarak incelenmesi gerektiğini savunmuştur.

Tablo 1.4. Eski Kurumsal İktisat ve Yeni Kurumsal İktisat Farklılıkları

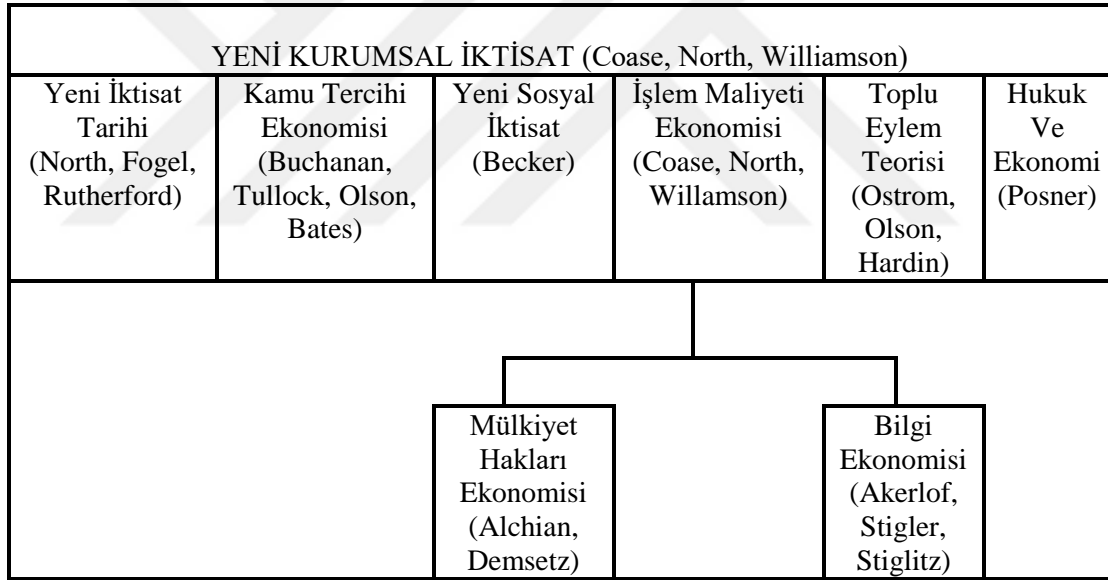
Eski Kurumsal İktisat	Yeni Kurumsal İktisat
Toplum tümüyle organik bir yapıdır bu nedenle sınırları kolay çizilemeyecek kurumlardan oluşur. Kurumlar iktisadın ana alanı olarak analizde yer alır.	Kurumsal faktörleri veri olarak ele alır. Bireyler kısıtlı rasyonellik altında bilgi artırımını için işlem maliyetine katlanırlar. Kurumlar ise bu işlem maliyetini azaltan sosyal, politik ve ekonomik yapılardır.
Evrimsel bir metodoloji dolayısıyla bütüncül(holistik) yaklaşım benimser. Bireyler kurumları-kurumlarda bireyleri birikimli nedensellik süreciyle etkiler.	Bireyci metodoloji dolayısıyla kurumlar bireylerin kararlarını güdüleyerek görev yapar. İktisadi analizlerin temelinde birey ve bireyin karar verme süreci yatar.
Felsefi temelleri Hegel’ci geleneğe dayanır. Veblen geleneğine bağlı olarak gelişmiştir.	Felsefi temelleri Kartezyen geleneğe dayanmaktadır Commons’cu geleneğe bağlı olarak gelişmiştir.
Kurumları analize dâhil etmesine rağmen teoriden yoksundur.	Teori açısından bütünlük arz eden fakat kurumları analize dâhil etmeyen Neoklasik İktisat ile köprü kurar.
makro orijinli olup, ekonomik sisteme sosyal ve iktisadi ya da genel bir ifade ile kurumsal bir çerçeveden bakmayı yeğlemektedir.	Mikro orjinli olarak bireyin davranışları doğrultusunda şekillenen kurumsal yapı, iktisadi yapılanmayı belirlemektedir.
Eleştiriden öteye gidemeyen, metodolojik tutarlılık konusunda zayıf ve teoriden yoksun çalışmalardır.	Daha geniş bir düşünce alanını kapsayan, eleştiriden öte çözümler sunan, metodolojik ve teorik açıdan bütünlük gösteren bir akımdır.
Eski Kurumsal İktisat, John Dewey’in pragmatik veya enstrümantalizm felsefesini takiben Sistemli teoriler yerine gelenek kurum ve davranışları inceler ve tümevarım metodunu savunur. İstatiksel veriler toplayıp teorileri bu verilere dayandırılmasını savunurlar.	Pek çok teoriyi içine alan geniş bir düşünce sistemidir.(kamu tercihi, işlem maliyetleri, mülkiyet hakları gibi) Diğer yandan yeni kurumsal iktisadın önemli isimleri olan Eggertsson, North ve Williamson’un çalışmalarında metodolojik açıdan neoklasik ekonomide olduğu gibi tündengelim metodunun kullanıldığı görülmektedir.
Servet ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi için reformlar yapılmalıdır. Piyasa fiyatları refah göstergesi değildir. toplumsal maliyet ve toplumsal yarar üzerine durmuşlardır.	Devletin ekonomik hayat içerisindeki rolünü ve fonksiyonlarını sınırlama yönünde görüşler ileri sürmüşlerdir. Alım gücü refahı etkiler.
Fiyat sistemini reddederler, akıllı iktisadi insan reddedilir ve adetler gelenekler ve yasalara göre hareket eden bireylerden bahsederler.	Neoklasik İktisatçıların fiyat, tam bilgi, işlem maliyeti, mülkiyet hakları kavramlarını teorilerine dahil etmişlerdir.
İnsan kültürün bir ürünüdür.	İnsan akılcı seçim yapan varlıktır.

Tablo 1.4. Eski ve Yeni kurumsal İktisadın farklılıklarına değinerek Yeni Kurumsal İktisadın, Neoklasik iktisatçıların fiyat, tam bilgi, işlem maliyeti gibi kavramlarını ayrıca Eski kurumsal iktisadın kurum ve mülkiyet hakları gibi kavramlarını analizlerine ekleyerek hem eski kurumsalcılardan hem de neoklasiklerden ayrılmaktadır. Eski Kurumsal İktisatçılarda kurumlar analize dahil

edilmesine rağmen teorik altyapısı bulunmayan ve eleştiriden öte gidememiştir. Yeni Kurumsal İktisat ise metodolojik temelleri olan eleştiriden öte çözümler sunan teorik alt yapısı olan bir ekoldür.

Olson, ekonomik sorunların temelinde ulusun, kurumlar vasıtasıyla bireylerine sağladığı olanaklar olduğunu anlatarak mülkiyet haklarının ve yasal düzenin zayıf olduğu toplumlarda işbirliği ile oluşturulan optimizasyonların başarılı olabileceğini savunmaktadır. Sonuç olarak, Yeni Kurumsal İktisat paradigmasını, Neoklasik İktisada yakın ya da Neoklasik İktisadın tamamlayıcısı, geliştiricisi olarak inşa etmektedir (Kama, 2009: 23).

Yeni Kurumsal İktisat günümüzde farklı alt görüşleri ve akımları içerisinde barındırmaktadır. Yeni Kurumsal İktisadın alt dalları ve bu dalları temsil eden öncüleri Şekil 1.1. 'de gösterilmektedir.

Şekil 1.1. Yeni Kurumsal İktisat Teorisinin Alt Dalları (Kheralland, M ve J. Kirsten, 2001: 41).

Yeni Kurumsal İktisadın alt dallarının gösterildiği Şekil 1.1.'de görüleceği üzere Mülkiyet Hakları Ekonomisi Yeni Kurumsal İktisadın İşlem Maliyeti Ekonomisi alt dalında Alchian, Demsetz ve Coase'nin öncülüğünde oluşmuştur.

Kurumsal İktisat ile Neoklasik İktisadı birleştiren Yeni Kurumsal İktisadın, Eski Kurumsal İktisat ile ilişkisi daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak ele

alınmıştır. Bu bölümde, Yeni Kurumsal İktisat ile Neoklasik İktisadın ilişkisine değinerek mülkiyet hakları teorisine giriş yapılmaktadır.

1.2.2 Yeni Kurumsal İktisat ile Neoklasik İktisat İlişkisi

Aşağıda, konularına göre Yeni Kurumsal İktisat ile Neoklasik İktisat arasındaki, genel kabul görmüş, farklılıklara değinilmektedir:

- İşlem maliyeti konusu

Yeni Kurumsal İktisat işlem maliyetlerini, bireylerin sahip olduğu iktisadi varlıkların mülkiyetini değiştirirken yaptıkları sözleşme kurulma maliyetleri ile daha sonrasındaki gözetim ve yaptırım uygulamalarının tümü olarak görmektedir. İşlem maliyetleri mükemmel olmayan uygulama ve denetim kayıplarını da içmektedir. Ölçülmesinin zor olmasından kesin maliyetler bilinmemekle birlikte tahmini hesaplar yapılabilmektedir. Yerleşik İktisatta ise işlem maliyetleri gibi bir kavram bulunmamakta olup bireyler tam bilgiye sahip olmakta ve olası bütün sonuçları tahmin edebilmektedir (Kama, 2009: 20-21).

- Tam bilgi kavramı

Neoklasik İktisat Teorisi, bireyin akılcı olduğu ve ekonomik davranışlarını da rasyonel bir temelde yaptığı şeklinde statik bir tam bilgi bakış açısına sahiptir. Ancak buna karşı Yeni Kurumsal İktisat, bireyin davranışlarının temelinde sınırlı rasyonel bir motivasyonun olduğunu bu sebeple de işlem maliyetinin sıfır olamayacağını, ekonomik yaşam içerisinde birey yerine kurum ve grupların önem taşıdığını savunmuş, Neoklasik İktisadın yalnızca ekonomi bilimi temelli evrensel ve statik bakış açısına karşı çıkmıştır (Hira and Hira, 2000, 269).

- Fiyat, değer ve denge kavramları

Neoklasik İktisat Teorisinde ekonomi piyasası içerisinde fonksiyonel bir rol üstlenen fiyat ve fiyat mekanizmasının yerini Yeni Kurumsal İktisatta “yeni gelişen değerler sistemi” almaktadır. Yeni Kurumsal İktisat teorisi, piyasadaki fiyat mekanizmasının çözümlenmesi bakış açısını eleştirerek yaşamın yalnızca piyasa alanıyla değil tüm boyutlarıyla bir süreç olarak değerlendirilmesi gereken bir olgu olduğunu savunmaktadır. Bu noktadan hareketle, Neoklasik İktisat ile Yeni

Kurumsal İktisat arasındaki statik ve dinamik denge ayrımı da ortaya çıkmaktadır. Ekonomiyi dinamik bir bakış açısıyla inceleyen Yeni Kurumsal İktisadın tersine Neoklasik Teori ekonomiyi daha statik bir temelde incelemiş, yeni gelişen değerler sistemi yerine piyasa denge fiyatlarına odaklanmıştır. Yeni Kurumsal İktisatçılar değer sistemini tahsis kararlarına yönelterek ekonomik performansı etkilemeyi düşünmektedir. Karşılıklı etkileşim ile gerçekleşecek olan süreç sürekli incelenip başarısı da değerler sisteminin yansımaları olmaktadır (Tarhan, 2011: 81).

-Teknoloji

Yeni Kurumsal İktisat, teknolojiyi veri alan ve dışsal kabul eden yerleşik iktisattan farklı olarak teknolojinin ekonomik gelişmelerin itici gücü olduğunu, teknoloji kurulan modellerde dışsal kabul edildiğinde firmanın hangi şartlarda nasıl bir teknolojik seçtiği ve teknolojiyi neyin tetiklediğini bilemeyecek ve bu konuda yeterli bilgi alamayacağını savunmaktadır. Ayrıca farklı organizasyon yapılarına sahip firmaların organizasyon yapılarını nelerin belirlediğinin bilinemeyeceğine dikkat çekmektedir (Kama, 2009: 22-23).

-Ceteris paribus

Neoklasik İktisat Teorisinde önemli bir yere sahip olan ceteris paribus varsayımı, iktisadi bir olgu incelenirken belirli değişkenlerin sabit tutularak diğer değişkenlerin seçilmesini ifade etmektedir. Ancak bu varsayım kolaylık sağlamanın yanında teorileri gerçek hayattan koparmak gibi bir dezavantaja sahiptir. Varsayıma bağlı olarak oluşturulan modellere genel olarak bakıldığında iktisadi davranışları etkileyen ve sabit tutulan faktörlerin bilgi ve teknoloji düzeyi, zevkler, tercihler ve tüketici davranışları, girişimci tavrı, sosyal gruplar arasındaki iktidar dağılımı gibi faktörler olduğu görülmektedir. Yeni Kurumsal iktisatçılar da bu noktadan hareketle basitleştirme amacıyla bütün sosyal ve kurumsal sistemin sabit tutularak ekonominin kapalı bir sistem olarak kabul edilmesine karşı çıkmaktadır. Yeni Kurumsal İktisatçılara göre neoklasik teorinin yaptığı gibi iktisadi sistemi sosyal sistemden bağımsız düşünmek iktisadi süreçlerin sonuçları üzerinde etkisi bulunan birçok önemli faktörün göz ardı edilmesinden daha da büyük sorunlara yol açmaktadır. Yeni Kurumsal İktisatçılar belirlenen birkaç faktöre odaklanıp bu şekilde elde edilen sonuçlarla genelleme yapmanın ekonominin durağan bir sistem olarak algılanması

sorununa sebep olabileceğini vurgulamaktadır. Bu nokta da ekonomiye dair ulaşılan tüm sonuçları anlamsızlaştırmaktadır. Bu sebeple iktisat, sosyal bilim olmaktan çıkmakta ve yalnızca ampirik yöntemlerle sebep sonuç ilişkisine odaklanmış metodolojik bir teknik haline gelmektedir (Demir, 1996: 67-68).

-Rasyonel birey varsayımı

Neoklasik İktisat Teorisi içerisinde önemli bir yere sahip olan ve oldukça fazla eleştirilen rasyonel birey varsayımı, bireyin iktisadi davranışlarında tam bilgiye sahip olduğunu kabul etmektedir. Rasyonel tüketiciler faydalarını, rasyonel üreticiler ise karlarını maksimize etmek amacını taşımaktadır. Rasyonel birey, seçenekleri arasında değerlendirme yapar ve her zaman çok olanı az olana tercih etmektedir. Aynı zamanda rasyonel birey için “tutarlılık varsayımı” da geçerlidir ve bireyin yaptığı tercihlerin birbiriyle çelişmediği varsayılmaktadır (Dündar ve Dumrul, 2010: 239-244). Yeni Kurumsal İktisatçılar ise rasyonel birey varsayımını tamamen reddetmek yerine bu tipolojinin genişletilmesi ve değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kurumsal İktisatçılar Neoklasik İktisadın soyut, gerçeklerden kopuk ve mekanik bir anlayışa sahip olduğu gerekçesiyle daha somut bir yaklaşım ortaya koymaktadır (Kama, 2011: 185-186).

Temelde işlem maliyetleri konusunda ayrılan iki ekolden Yeni Kurumsal İktisatçılara göre işlem maliyetleri var olan ve çok önemli bir unsur iken Neoklasik İktisata göre ise bireyler tam bilgiye sahip ve rasyonel olduğundan işlem maliyetinin olmadığı savunulmaktadır. Yeni Kurumsal İktisatçılara göre kurumlar bağlamında mülkiyet haklarının, bu işlem maliyetleri sorununa çözüm getirebileceği düşünülmektedir.

1.3 MÜLKİYET HAKLARI İKTİSADI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Ronald Coase ve Adam Smith gibi iktisatçıların değindiği, Armen Alchian ve Harold Demsetz gibi iktisatçıların da ortaya çıkardığı teori, iktisat biliminin temeli olan kıt kaynakların nasıl tahsis edileceği konusunun yol haritasını oluşturmaktadır (Dura, 2006: 226).

Kıt kaynağın etkin dağıtımının yapılıp yapılamadığı, bu kaynağın kimler tarafından kullanıldığıyla hesaplanabilmektedir (Demir, 1996: 227). Piyasada

gerçekleştirilen işlemler mülkiyet haklarında da bir değişime yol açmaktadır. Aslında piyasadaki mübadele, bedeli belirlenen mülkiyet hakkının devridir. İşlem maliyeti olmayan bir ekonomide üretim faktörlerinin kiralanması ya da sahibi tarafından kullanılmasının bir önemi kalmaz ancak belirsizliğin hakim olduğu, eksik ve asimetrik bilginin bulunduğu gerçek dünyamızda kaynaklara sahip olmak üretim performansını etkilemektedir (Demsetz, 2000). İktisat için çok önemli olan mülkiyet hakları, bireyin kaynağı kullanma hakkına göre pozisyon belirlenen ekonomik ve sosyal ilişkilerdir. Burada anlatılmak istenen temel nokta, toplu davranışlardaki gibi grup içi ve gruplar arası kurulan ilişki ağı değil malın doğasına bağlı olarak çıkan ilişkilerdir. Daha açık ifadeyle, mülkiyet hakları insan ve eşya arasındaki ilişkiden çok eşyanın varlığı ve bu eşyanın kullanımına ilişkin davranışları ifade etmektedir. Dolayısıyla insan ilişkilerinde, malın doğası ve mülkiyet hakkının biçim değiştirmesi gereği bazı ekonomik etkiler ortaya çıkmaktadır ve bu etkiler de mülkiyet hakları yaklaşımı ile incelenmektedir (Eggertsson, 1999: 33).

Mülkiyet hakları da zaman içinde değişmiş bir kavramdır. Bu çerçevede yüzyıl önce var olan sahiplik kavramıyla günümüzdeki sahiplik kavramının aynı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu farklılığın sebebi de teknolojik ve sosyal gelişmeler olarak görülmektedir. Bu gelişmeler de doğal olarak fayda ve maliyet çizgisinde tekrar değerlendirilip hak tanımlamalarında değişikliklere neden olmaktadır. Bazı doğru olduğu düşünülen davranış ve işlemler, değişim ve gelişim sayesinde ya biçim değiştirmiş ya da terk edilmiştir. Örneğin, kölelik anlayışı günümüzde terk edilmiştir. Kölelik dönemlerinde kölenin kendi mülkiyet hakkını sağlayacak herhangi bir yasal düzenleme olmamasına rağmen değişim sayesinde bunun piyasası da oluşmuştur (Oğuz, 2003: 14). Temelde, mülkiyet hakları yapısı da teknoloji ve değişen sosyal yapı neticesinde evrime uğramıştır. Mülkiyet hakları konusunda önemli yeri olan John Locke, dünyanın tüm insanların ortak kullanımına verildiğini ve insanın en önemli hakkının kendi bedeninde olduğunu anlatmaktadır. Locke'ye göre bireyin kendi vücudu ve emeğiyle elde ettikleri kendisindedir. Bireyin kendisine ait emeği ile kimseye ait olmayan toprağı birleştirmesi ve bunun neticesinde ortaya çıkan hasadı sahiplenmesi doğal bir olaydır. Locke'nin bu düşüncesine dünyaya sonradan gelenlerin öncelilere göre dezavantajlı olacağı eleştirisi yöneltmiş ancak Locke, mülkiyette amacın sahip olanların değil, emek sahibi ve emeği sunanların haklarını korumak olduğunu ileri sürmektedir (Güriz, 1969: 134-137).

Mülkiyet hakları, toplumdaki bireylere belirli bir malı yasal çerçevede alternatif biçimlerden birini seçerek kullanma gücü vermektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkından bahsedebilmek için yasal bir çerçevede analiz edebilmek üzere alternatif kullanımları olan malın, seçilen kullanımı üzerinde otorite sağlanmış olması gerekmektedir. Bu gereklilik de mülkiyet haklarıyla ilgili evrensellik, kapsayıcılık, bölünebilirlik ve taşınabilirlik özelliklerini karşımıza çıkarmaktadır (Yıldırım, 2009: 71).

Mülkiyet hakları, ticarete konu malların nasıl mübadele edileceği ve ortak malların problemi konularını çözüme kavuşturmaktadır. Bir varlığı her ne olursa olsun elinde bulunduran onun sahibi olursa, varlığı elinde bulunduranın zaafından veya boşluğundan yararlanarak bir şekilde başka biri ilk sahibi gibi, emek veya sermaye koymadan varlığın yeni sahibi olabilmektedir. Bu düzende iyi tanımlanmamış mülkiyet hakları sistemi mevcuttur. Böyle sistemlerde de potansiyel üretim gerçekleşemez. Bir kaynağın başkalarınca kullanımının hiçbir yolla engellenmemesi durumu ortak mallar trajedisi olarak adlandırılmaktadır (Kama, 2009: 89-91).

Mülkiyet haklarının güvence altına alındığı toplumlarda yatırımcılar kendilerini ve yatırımlarını güvende hissetmektedir. Ayrıca böyle toplumlarda yasal düzenlemelere uyulduğundan refah seviyesi yüksektir. Bunun yanında sözleşmelerin zayıf veya eksik olduğu toplumlarda gelişme istenen düzeye gelemeyip düşük refah düzeylerinde seyretmektedir (Rodrik, 2004: 10). Mülkiyet hakları, formel ve informal yaptırımlar eşliğinde ekonomik değişimi şekillendirip fikri, sınai ve sanayi sermayelerinin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Mülkiyet hakları yaklaşımı toplumlarda fayda maliyet değişimini ortaya çıkarmaktadır. Bireyin mülkiyet kullanımının sınırlarını iktidarın belirlediği toplumlarda hak tanımlaması iktisadi olduğu kadar politik olarak da anlam taşımaktadır. Temeli sağlam mülkiyet hakları sistemi, doğal olarak bu sistem içerisinde yaşayan insanların dürüst, güvenilir ve ahlaklı davranmaları gerektiğinin teminatı niteliğindedir (Kama, 2009: 58).

Mülkiyet hakları, insanların beklentilerinin şekillenmesine de yardımcı olmaktadır. Mülkiyet hakları birine fayda veya zarar sağlama hakkı ve dışsallıkların içselleşmesinde rehber olarak düşünülmektedir. Bireyin kendisi için avantajlı olan durum, kıt kaynak münasebetiyle başkaları için de avantajlı olabilmektedir. Bireyin

bu durumda başkalarıyla rekabete girmesi gerekecektir. Bu rekabetin de bireye bazı maliyetleri olacaktır. Bireyler bu maliyeti azaltabilmek için daha az maliyetli alanlara ulaşmaya çalışacaktır. Bu durumda mülkiyet hakları rekabet alanının değişimiyle döngüsel olarak tekrar dağıtılmaktadır. Bu dağıtımda da bireylerin bir kısmı zarar bir kısmı ise yarar görmektedir. Zarar görenle yarar göreni mülkiyet haklarının nasıl dağıtıldığı belirlemektedir. Mülkiyet haklarının tanımlanması ve korunması, rekabeti toplumun yararına kılacaktır. Mülkiyet hakları korunmadığında insanlar, mülkiyet haklarını elde etmek için çaba ve maliyete katlanmak zorunda kalmaktadır (Demsetz, 2000: 177-179).

Günümüzde ülkelerin hepsinin farklı kalkınma hızları, farklı gelişmişlik düzeyleri bulunmaktadır. Tarih boyunca mülkiyet yapısının varlığı, tüm toplumlarda kabul edilmiş birgerçektir. Ancak bu kabul edişin dozu, kalkınma hızını ve refah seviyesini belirlemektedir. İnsanların beraber yaşamaya başladıkları kabile yaşamından yerleşik hayata geçişlerine kadarki süreçte mülkiyet hakları farklı evreler görmüştür. Bu evreler sonucu mülkiyet, toplumdan aileye oradan da bireye doğru geçiş yapmıştır. Bireylerin bilgi birikimlerinin artması ve beceriler geliştirmesiyle üretim sürecine dahil olup bu süreci denetler hale gelmesi teknolojik gelişmeleri arttırırken üretimde yer alan maddi faktörlerin de mülkiyetini meydana getirmiştir. Mülkiyetin üretim açısından önemli olduğu bu noktada tarih boyunca çıkarlar doğrultusunda değişen bir mülkiyet anlayışı süregelmiştir (Veblen, 1964, 150–156; Kama, 2009: 58-59). Sonuç olarak, evrimleşen mülkiyet haklarının temelinde bireyin kaynakları nasıl kullanacağına tarifi ve bu kullanım hakkına nasıl ulaşacağına yöntemi yatmaktadır (Demir, 1996: 228). İktisat biliminin en temel sorunsalı haline gelen üretim faktörlerinin yani kaynakların kimin için ve nasıl kullanılacağına belirlenmesinde bir ana karakter olarak mülkiyetin de üzerinde durulması gerektiği savunulmaktadır (Demir, 1996: 227).

1.3.1 Mülkiyet Hakkı Kavramı ve Kapsamı

Mülkiyet haklarını tanımlamak, ekonomik olayları anlayabilmemiz ile doğrudan ilişkilidir. Mülkiyet hakları ekonomik ve hukuki olarak iki bölümde incelenebilmektedir. Ekonomik haklar kişilerin nihai amacını, hukuki haklar ise bu amaca ulaşmadaki araçları anlatmaktadır. Başka bir deyişle, bir mal üzerinde

ekonomik mülkiyet iddia edebilmek için yasal olarak bu hakkın tanımlanmış olması gerekmektedir (Oğuz, 2003: 17).

Mülkiyet hakları, kıt olan kaynakları etkin olarak kullanabilmeleri için birey ile varlık arasındaki ilişkiyi netleştiren ve sosyal olarak onaylanan düzenlemeleri içermektedir (Kama, 2010: 107; Oğuz, 2006: 74; Ata, 2009: 164). Mülkiyet hakları farklı kategorilere ayrılmaktadır: Fiziki olarak var olan mülkiyet, finansal düzeyde var olan mülkiyet ve fikir yaratıcı yetenek kategorisindeki mülkiyet (Uzun, 2009: 292). North mülkiyet hakkını herhangi bir varlığın tüketilmesini, devredilmesini ve kontrol edilmesini kapsayan düzenlemeler olarak tanımlamaktadır (North, 2002: 47). Mülkiyet hakları denilince sahip olunan varlık üzerinde kullanım hakkı, varlıktan gelir elde etme hakkı, başkalarını bu varlığın kullanımından men etme hakkı ve bu varlığı başkalarına devredebilme hakkı anlaşılmalıdır (Oğuz, 2003: 17). Özel mülkiyet hakları kıt kaynakları kullanma, yok etme ve yararlanma haklarının açık uçlu bir karmasıdır (Kasper, 2007: 82). Mülkiyet hakları belirli bir piyasa giriş açısından giriş engeli olarak ifade edilmektedir. Burada hangi maliyete katlanılacağını anlatan mülkiyet hakları aynı zamanda piyasaya girme koşullarını da tanımlamaktadır. O halde ne kadar geniş ve uygulanır bir mülkiyet hakları tanımlaması yapılırsa o düzeyde piyasaya giriş şartları da açık bir şekilde ortaya konulabilmektedir (Demsetz, 1982: 49).

Yerleşik iktisat teorisi mübadele, firma ve piyasa gibi kavramlar üzerine yoğunlaşırken günümüz iktisat anlayışında mülkiyet ve kurum gibi kavramların da iktisadi analize dahil edilmesi gerektiği ağır basan görüşler arasındadır. Smith ile başlayan mülkiyet yaklaşımı iktisadi hayatın yapıtaşlarından biri olarak görülmektedir (Demir, 1996: 226).

Mülkiyet hakları tanımlanması güç olan bir kavramdır. Kaynakların sınırlılığı nedeniyle sahiplenme olgusu mülkiyeti doğurmaktadır. Bireyin değer biçtiği ve üzerinde hak iddia ettiği nesnelere kapsayan maddi ya da maddi olmayan varlıkları kendi arzularıyla kullanma yetkilerine mülkiyet denir. Mülkiyet, eşya üzerindeki başkalarının kullanım hakkını sınırlandırmaktır (Kama, 2009: 61-62).

Mülkiyet hakları ekonomik sistemde fırsatları tanımlamaktadır. Mülkiyet hakkının varlığı hangi hakların el değiştirdiğinin bilinmesini sağlamaktadır. Bu

anlamda mülkiyet hakkı, sosyal bir anlaşmadır. Bu anlaşmalar da eşyaya ilişkin ilişkileri tanımlamaktadır (Oğuz, 2006: 74). Dolayısıyla mülkiyet hakları üretim faktörleri için istihdam sağlayan sosyal düzenlemelerdir (Parasız, 2003: 11). Mülkiyet haklarını ekonomik olarak incelemek, bireyi analizin temelini koymaktır. Birey tercihlerini kıt kaynaklardan yapar yani sahibi olan bir malı başkası sahiplenemez. Bireyin rasyonel olması yani şahsi çıkarlarını düşünmesi mülkiyet haklarının oluşumunun temelindeki nedendir. Bireylerin rekabeti, fayda ve zarar dağılımını yani mülkiyetin dağılımını etkilemektedir. Mülkiyet haklarının iyi tanımlanması ve korunması, rekabeti toplum adına faydaya çevirmektedir (Oğuz, 2003: 17-18).

Mülkiyet hakları, bireyin sosyal hayatta sorumluluklarını ve özgürlüklerini belirlemektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakları, bireyin sahiplik sınırını belirleyerek bireyler arası sosyal anlaşma niteliği taşımaktadır. Daha genel ifadeyle, ekonomik değeri olan malın kullanımının sosyal ve yasal çevrede seçme hakkıdır (Oğuz, 2006: 73). Alchian'a göre Mülkiyet hakları dört ayrı hakkı içermektedir (Oğuz, 2003: 17);

- Kullanım hakları,
- Gelir elde etme hakkı,
- Başkalarının kullanımını engelleme hakkı,
- Başkalarına transfer edebilme hakkı.

Alchian'a göre mülkiyet hakkının içerdiği bu dört hak Roma Hukuku'nda da geçerli olmaktadır. Mülkiyet hakkının içerdiği dört hakka ilişkin açıklamalar aşağıda özetlenmiştir (Tahiroğlu, 2001:156):

1)Kullanım hakkı çerçevesinde mülkiyet hakkı, mutlak bir haktır. Yani mülk sahibi mülkünü istediği gibi tasarruf eder; mülkiyet hakkı sahibinin mülkünü kullanması, ürünlerinden faydalanması herhangi bir şarta bağlanamaz ve bir kayıtla sınırlanamaz. Mülkiyet hakkı, aile mülkiyetinden farklı olarak bağışlanabilir ve vasiyet edilebilir bir hak haline gelmiştir.

2) Başkalarının kullanımını engelleme hakkı çerçevesinde mülkiyet hakkı, inhisari bir haktır. Mülk sahibi mülkiyeti altındaki varlıklardan elde ettiği

menfaatleri, hiç kimseyle paylaşmak zorunda değildir. Birlikte mülkiyette olduğu gibi başkalarının herhangi bir hakkı olmadığından, tüm ürünler ve menfaatler mal sahibinindir.

3) Gelir elde etme hakkı çerçevesinde mülkiyet hakkı, aynı bir haktır. Mülk sahibinin hakkı ve tasarruf yetkisi, malın tamamını kapsar. Bu hak devletin koruması altındadır. Mülk sahibi malına karşı saldırılarda, malının iade edilmesini dava yoluyla daima isteyebilir. Mülk sahibi mülkünü istediği gibi değiştirebilir, işleyebilir.

4)Başkalarına transfer edebilme hakkı çerçevesinde mülkiyet hakkı süresiz bir haktır. Mülkiyet hakkı sahibi, ne bir şartla bağlı ne de bir zamanla sınırlıdır. Mülk sahibi yaşadığı sürece, mülkiyet hakkı sınırsız olduğu gibi, maliki hemen hemen bir kanun koyucu gibi güçlü sayan miras hukuku sistemi ölümden sonrası için malike, mutlaka yakın bir iktidar sağlamıştır. Mülk sahibinin, öldükten sonra da varisleri aracılığıyla, mülk üzerindeki hukuki bağı devam eder.

Burada bazı noktalara değinmek gerekmektedir. Mülkiyet haklarının sadece sahiplik olduğu düşünülürse, yeni otomobil almış birisinin garanti kapsamında olmayan eylemleri arabada yapmaması gerekmektedir. Bu da tam olarak sahipliğe ters düşmektedir. Demsetz, bu konuda sahipliğin tanımının yapılmasının oldukça güç olduğundan bahsetmiştir (Demsetz, 2000: 187-196).

Barzel, varlık sahipliği yerine özellik sahipliği odağında bizi varlık hakkında ne amaçla kullanılabileceğine yönlendirerek yani sahipliği, varlığa bağlamadan ekonomik eylemlilikle açıklamaya çalışmaktadır. Böyle olunca işlem maliyetleri de göz önüne çıkmaktadır (Oğuz, 2003: 18).

Oğuz (2003), mülkiyet haklarının tam olarak tanımlanmasından tam bilgi sahipliğinin anlaşılması gerektiğini savunarak ilk aşamada varlığın tüm olası kullanım alanlarının bilindiği dolayısıyla işlem sonucu yeni bir kullanım amacının ortaya çıkamayacağını, ikinci aşamada varlıktan her koşulda ne kadar gelir elde edilebileceğinin tam olarak bilindiği, ve son aşamada tüm formel ve informel kullanımların tümünün bilindiği durum olarak değerlendirmiştir. Oğuz, bu durumda kısıt olan kaynakların kullanımının varlıkların getirisi üzerinde anlaşmazlık çıkarmayacağını belirtmiştir (Oğuz, 2003: 19).

Başka bir problem de toprak altındaki cevherler üzerindedir. Örneğin, toprak sahibinin toprağının altında maden olduğunu bilmesi güçtür ancak bu tespiti yapabilen insanlar mevcuttur. Burada iki temel görüş ortaya çıkmaktadır: Birincisi, madeni bulan mülkün sahibi olur. İkincisi, toprağın sahibi altındaki madenin de sahibidir. Bu durumda seçimin nasıl yapılacağı o coğrafyadaki işlem maliyetleri ve kurumsal çerçeve ile belirlenecektir (Oğuz, 2003: 22).

Serbest toplumlarda mülkiyet hakları hem daha iyi tanımlanır hem de daha iyi korunmaktadır. Özgür toplumlarda insanlar kendi mülkiyetleri ile ilgili kararlar alabileceklerinden kaynak dağılımındaki etkinliği sağlamak daha kolay olacaktır. Mülkiyet hakları tanımlanmanın yanında doğal olarak korunmalarıyla varlık kazanmaktadır. Bireyler, haklarını koruyamadıklarında diğer bireyler bu hakları elde etmekte zorlanmazlar. Ekonomik değeriyle orantılı olarak korunma isteği de artan hakların maliyeti ne olursa olsun bazen korunması gerektiği düşünülmektedir. Bu da işlem maliyetlerini ortaya çıkarmaktadır. Bir malın tüketilmesi tüketimde harcanan maliyete bağlıdır. Ekonomik ve hukuki haklar ekonomik kullanım ve devletin onayladığı hakları ifade ettiğinden ekonomik olmayan bir hukuki hak bireyce kullanılmayabilir (Oğuz, 2006: 73-75).

Wesley Newcomb Hohfeld (1879-1918), mülkiyet konusunda nesnelere sahipliği tanımının yetersiz olacağını asıl tanımın mülkiyetin nesnelere aracılığıyla insanların aralarında etkileşim kurması olduğunu vurgulamaktadır. Hukuk literatüründe mülkiyet, devletin tanınması ile doğmaktadır. Mülkiyetin bir kısmını oluşturan bu devlet tanımının yanında bir de kanunların zayıf ve eksik olduğu alanlarda informel olarak tanınan kurallarla tanımlanan mülkiyetin varlığı da anlatılmaktadır (Kama, 2009: 61).

Mülkiyet, sosyal olarak insanların varlıklarının sahipliğini, kullanımını ve değişimini yönettiği kurallar konusunda uzlaşınca meydana gelmektedir (Uzun, 2009: 292). Farklı toplumlarda farklı mülkiyet yapıları bulunmakta olup bu yapılar da devlet, özel, ortak mülkiyet ve sahipsiz mülkiyet olmak üzere dört kategoride incelenmektedir. Bromley tarafından özel kişilerde bulunan varlıklara ilişkin haklara özel mülkiyet, varlıklara ilişkin hakları ellerinde bulunduranların diğerlerini dışladığı ve bazen özel mülkiyet oluşturma maliyetinden kaçmak için oluşturduğu sisteme ortak mülkiyet, devlet elindeki varlıklara ilişkin haklara kamu mülkiyeti, ulaşabilen

herkesin faydalanabildiği sahibi olmayan haklar da sahihsiz mülkiyet olarak tanımlanmaktadır (Kama, 2009: 62).

Mülkiyet haklarının genel bir çerçevesini çizdikten sonra şimdi de bu hakların özelliklerine değinilecektir. Literatürde bu özellikler şu şekilde sıralanmıştır⁴:

1- Mülkiyet, geleneksel, yasal ve doğal bir kurumdur. Doğal olmasına rağmen devlet, mülkiyetin korunmasındaki iktidar olduğundan mülkiyetin şekillenmesi konusunda da etkilidir.

2- İktidarın zamanın koşullarına göre verdikleri kararlar tarihsel süreçte çeşitli mülkiyet yapılarını doğurmuştur. Farklı mülkiyet yapıları da farklı kalkınma biçimi ve hızı doğurmuştur.

3- Mülkiyet hakkı, kıt kaynak paylaşımı açısından önemlidir. Mülkiyet varlık üzerindeki kullanım değişim bağış tahrip satış ve yok etme gibi sözleşmedir ve herkes saygı duymak zorundadır.

4- Mülkiyet, benim diyerek başkalarından ayrılmış eşyanın fayda ve maliyet analizini şahsi olarak verebilme olanağı tanımaktadır.

5- Mülkiyet haklarının ölçülebilmesi, kantitatif verilerin oluşturulabilmesi çok zor bir süreçtir. Ancak temel olarak anket yöntemi ile iktisadi ve sosyal olarak veriler oluşturabilmek mümkündür.

6- Bir piyasanın fonksiyonel olarak tanımlanabilmesi için öncelik mülkiyet haklarının yasal bir zemine oturtulması, bu hakların mahkemelerce savunulabilir olması ve elden çıkarılabilir olması gerekmektedir.

7- Mülkiyet hakları ekonomik olduğu kadar hukukidir. Dolayısıyla mülkiyet hakları konusunda hukuki ve iktisadi ayırım yapılması doğaldır.

⁴ Kama, 2009; Uzun, 2009; Ata ve Şahbaz, 2013; Kovacı, 2007; Morris, 2009; Güriz, 1969; Demir, 1996, Oğuz, 2003; Yıldırım, 2009; Alchian, 1965; Demsetz, 2000; Kasper, 2007 eserlerinden derlenmiştir.

8- Mülkiyet hakları mutlak mülkiyet hakları ve sözleşmeye dayanan mülkiyet hakları olarak ikiye ayrılmaktadır: Fikri ve sınai haklar, kamu ve özel hakları içeren mülkiyet hakları mutlak olanlardır. Mal ve hizmetler üzerindeki kredi, borç, mübadele ve kanuni yükümlülükten doğan haklarda sözleşmeye dayanan haklardır.

9- Mülkiyet hakları konusunda statik ve dinamik ayrımı da yapılabilir. Mutlak mülkiyet hakları statiktir. Mülk sahibi değişse bile varlık üzerinde her zaman mülkiyet hakkı vardır. Sözleşmeden doğan mülkiyet hakları ise dinamiktir. Mübadele sürecinde asimetrik bilgi problemi nedeniyle anlaşma üzerinden zaman geçtikçe şartlar değişeceğinden yeni sözleşmeler türetilecektir.

10- Mülkiyet haklarının 3 özelliği kaynakların etkin kullanımını teşvik eder: Mülkiyet haklarının evrenselliği, yasal güvence altına alınmış olması ve mübadele edilebilirliği.

11- Mülkiyet haklarının gelişimine baktığımızda ilk olarak öznelerin değiştiği görülmektedir. Yani mülkiyet olarak algılanmayan şeyler zamanla mülkiyete dönüşmektedir. Haklar kümesi değişerek ekonomide yeni yöntemler geliştirilerek ticaret yapılır. Mülkiyeti tesis etme maliyetine göre yöntemler değişmektedir. Mülkiyet haklarının elde edilmesine göre korunması değişmektedir. Mülkiyet, hırsızlıkla değişebilmektedir. Bu da mülkiyetin güvencesini değiştirmektedir.

12- Mülkiyet hakları iktisadi değer üzerinde her türlü tasarruf yetkisi vererek aynı zamanda bu mülkten gelir elde etme ve mülk hakkında başka insanlarla sözleşme yapma ve son olarak başkasına devredebilme olanağı sağlamaktadır.

13- Mülkiyet hakları farklı standartlarda ve birden fazla olabilir. Fayda maksimizasyonu sadece bir tane standart ile sağlanamayabilir. Burada değişik mülkiyet hakları sınıflarından ödül-ceza sistemi üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak kurumsal düzenleme ile iktisadi davranış arasındaki ilişki incelenebilir.

14- Mülkiyet üzerinde hak sahibinin manevi ve maddi yetkileri vardır. Hukuk düzeni çerçevesinde hak sahibi maddi yetkileri diğer kişilere devredebilir. Bu

maddi yetkileri de işletim, idare, denetim gibi bölümlere ayırarak farklı kişilere bölebilir.

15- Mülkiyet hakları teorisi hayatın her alanında bireyin yaptığı seçimler konusunda önermeler sunabilmektedir. Sadece piyasadaki alım satım işlemleri değil bireyin tüm yönleriyle davranışları iktisadi olarak ele alınıp fiyat teorisine sokulması mülkiyet haklarını karşımıza çıkarmaktadır.

1.3.2 Mülkiyet Hakkının Tarihsel Seyri

İnsanlar doğdukları andan itibaren doğanın bir parçası olarak korunma, yeme içme ve diğer şeylere sahip olma hakkına erişirler (Locke, 2002: 285). Dünya herkesin ortak mülküdür. Birey bu ortak mülkün bir kısmını mülk edinebilir. Dünyayı insanların hizmetine sunan yaratıcı ondan insanların emek harcayarak faydalanmalarını ve hayatlarını kolaylaştırmalarını sağlayacak aklı da vermiştir (Locke, 2002: 287). Buradaki ortak mülk kavramı mülk üzerinde herhangi bir sahipliğin olmaması anlamına gelmektedir. Mülkiyet ve emek kavramları arasındaki ilişkiye ve bağlılığa dikkat çeken John Locke, mülkiyet hakkının meşruluğunu emeğe dayandırmış ve böylece batı düşüncesinde mülkiyet konusunda bir reform yaratan fikir adamı olmuştur (Güriz, 1969: 134). Locke'ye göre bir akarsuyun suyu herkesindir ancak akarsudan testiyle alınmış su herkesin değildir. Testisiyle suyu alan emek vererek suya malik olur. Taşınırılar üzerinde bu çıkarımın yanında Locke, taşınmazlar içinde akarsudan testisiyle su alan malik, akarsuyun kalanını diğer insanların kullanımını için kısıtlamıyorsa; toprakların bir kısmını işleyen ve orayı kendine mal eden insanların da mülkiyetini kısıtlamamalı görüşünü benimsemiştir (Güriz, 1969: 138). Locke'nin görüşleri mülkiyette emek teorisini tam olarak kapsamasa da mülkiyet konusunda bazı fikirlerin oluşmasına yardımcı olmuştur.

Mülkiyet hakları kavramı tarih boyunca sürekli gelişmiş, değişmiş ve bölümlere ayrılmıştır. Aynı dönemde bulunan farklı toplumlarda da mülkiyet farklı anlamlar içermiştir. Örneğin; Ortaçağ Avrupa'sında yerleşik hayat hakim olduğundan mülkiyet kavramıyla toprak mülkiyeti anlatılmak istenirken; aynı dönemde Doğu Asya'da göçebeler için yanlarında taşıdıkları hayvanlar mülkiyet olarak anlatılmıştır. Mülkiyetin hak olarak tanınması Roma dönemine kadar

uzanmasına rağmen yasal sınırlara dahil edilmesi çok da eski değildir (Güriz, 1969: 71; Kılıç ve Demirçelik, 2011: 181-182).

Mülkiyet kavramı birey açısından önemli olmasının yanında toplum açısından hatta insanların toplum oluşturması açısından da birleştirici nitelik taşır. İkel toplumlarda bireyin yaşayabilmesi için emeğiyle bir şeyler üretmesi ya da savaşarak çalışanların emeklerine el koyması gerekmiştir. Bu durumda emek üretimi yapanlar tehditlere karşı toplu halde yaşamayı tercih etmiştir. Bu noktada devletlerin mülkiyeti koruma noktasında bireylerden daha avantajlı olacağı anlaşılmaktadır. Bireyler hak iddiasına ilk olarak avcılık döneminde başlamışlardır. Avcılık döneminde nüfusun az oluşu ve hayvan bolluğu mülkiyet kavramının gelişmesi için ortam sağlamamıştır. Avlanma işlemini ekip halinde ve aile fertleri ile yapan bu toplumlarda kabile halinde yaşamak amaçlanmış ve avlanma seviyesi de kabile nüfusu esas alınarak düzenlenmiştir. Avcıların bazı hayvanları evcilleştirmeleri de mülkiyet hakkının tohumlarının toprağa serildiğinin habercisi olmuştur. Otçul olan hayvanların evcilleştirilmesi bu hayvanlar için otlak ihtiyacını doğurmuş ve kabileler arası toprak sınırı belirlenmesine yol açmıştır. Bu sınır belirlemeleri avcılık döneminden yerleşik hayata geçene kadar, daha doğru anlatımla, avcılık yanında tarımın da faaliyetler içerisine girmesiyle sınırların ve mülkiyetin konusu değişmiştir. Bu değişimde avcılık dönemindeki gibi kabile mülkiyeti yerine ailesel mülkiyetlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kama, 2009: 66-67).

Aile temelli mülkiyet sisteminde ailenin başında bulunan en yaşlı erkek mülkiyeti aile adına elinde bulundurmıştır. Aile mülkiyeti sistemi Ortaçağ'a kadar sürmüştür. Ortaçağ'a gelindiğinde ise toplumsal olayları biçimlendirme de din önemli bir yere sahip olmuştur. Kiliseler bu dönemde nüfuzlarından yararlanarak haklı özel mülkiyetini kötüleyip zenginliğin ruhun kurtuluşuna mani ve kiliseye bağışlanmasının yararlı olacağı düşüncesini yaymıştır (Güriz, 1969: 82).

Ortaçağda feodal sistem, kendine özgü bir toplum tipi ve üretim tarzı olarak bu dönemde çıkmış; temeli üretim araçlarını elinde bulunduran toprak derebeyleri ile sınırlı mülkiyet hakkına sahip köylüler tarafından oluşturulmuştur. Feodal yapıda hak ve görev toprak üzerindeki kullanıma göre belirlenmiştir. Feodal piramidin seviyelerine göre hak sahipliği artmakta ya da azalmaktadır. Toprağın fiziki yapısı korunduğu sürece bu tür sistemlerde sorun olmamakta ve toprak üzerinde hakları

olanlar alt kuşaklarına bu haklarını miras yoluyla intikal ettirmektedirler. Kilise bu dönemde tarım arazilerinin çoğunu kendi elinde bulundurmakta olup ortaçağ zihniyetinin en önemli aktörü olmuştur. Kilisenin mülkiyetini tehlikeye düşürebilecek herhangi bir konu tartışılmamıştır. Kilise artan gücü ile orta sınıfı sıkıntıya sokmuş ve yoksulluk baş göstermiştir. Bu durumla mücadele olarak da yeni fikirler sonucu Martin Luther ve John Calvin gibi özgürlük önderleri ile reform hareketi başlamıştır. Kilisenin tavrına Martin Luther (1483 – 1546), on emirde hırsızlığın yasaklandığını, özel mülkiyetin yaratıcı tarafından desteklendiğini belirtmiş ortak mülkiyeti eleştirmiş, dini özel mülkiyet haklarının destekleyicisi olarak almıştır. Bu hareket kilisenin ekonomik baskısından kurtulmak için yapılmış ve Avrupa’da tarihi bir süreci başlatarak kilisenin gücünü zayıflatmış, elinde bulunan topraklar dağıtılmış dağıtılan mal mülkler imalathane ve fabrikalara dönüşmüştür. Böylece iktisadi dönüşüm hızlanmış ve ticaret, mülkiyet hakkını serbestleştiren liberalizmin siyasal ve ekonomik altyapısını oluşturmuştur (Kılıç ve Demirçelik, 2011: 189; Güriz, 1969: 81-85; Kama, 2009: 67).

Hukuksal anlamda mülkiyet hakkının ilk tanındığı zaman 12-13.yüzyıl dönemleridir. Bu dönemde mülkiyetler devlet tarafından kayda alınarak bireylere sabit bir adres tahsis edilmiş böylece vergi denetimi de kolaylaştırılmıştır. Daha sonraları yeni coğrafyaların ve değerli madenlerin keşfi ticaret hacminin de doğal olarak gelişmesi neticesinde mülkiyetin anlamı değişmiştir. Bu döneme kadar mülkiyet denildiğinde toprak anlaşılırken ticaretin gelişmesi ve paranın çok sık el değiştirmesi sonucu para ve para hükmündeki tahvil gibi finansal araçlar da mülkiyet kavramına dahil edilmiştir (Kama, 2009: 67-68).

Gelişmekte olan burjuva sınıfı için önemli olan, mülkiyet hakkının elde edilmesi ve bunun da iktidardan gelen müdahalelere karşı korunması olmuştur. 17. yüzyıl düşünürleri insanın doğal hak ve hürriyetini siyasal otoritenin baskısına karşı güvenlik altına almak üzere çalışmıştır. Onlara göre devlet doğal değil insan eliyle üretilmiştir. Dolayısıyla devletler insanların kendilerine tanıdıkları ve devrettikleri yetkiler çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir. Siyasal birleşmenin temeli sosyal sözleşmeler çerçevesinde biçimlenmelidir (Güriz, 1969: 116-133).

Feodalizmin yıkılmasını sağlayan ekonomik devrim, mülkiyet üzerinde değişim sağlamış ve mülkiyet hakkından faydalanmaya başlayan orta sınıf, eski

yönetici sınıfın ayrıcalıklarına karşı çıkmıştır. Doğal hukuka göre bütün insanların özgür ve eşit olduğu düşüncesini devlete benimsetip insanların zenginliklerinin farklılığının hukuka uygun olmasının, zengin ile fakirin hukuk önünde eşit olmasına engel olmadığı düşüncesini yaymak istemişlerdir. Zengin ve fakir demeden yasaların herkese eşit şekilde uygulanmasını savunan bu görüş mülkiyet haklarının korunmasını eski hukuk düzenindeki yönetici sınıfın mülkiyet üzerindeki ayrıcalığını kaldırmak istemiştir. Sonuç olarak, bireylerin doğal hakları da mülkiyet kapsamı içerisine alınmış ve bir kurumca verilmesi gerekmeyen insan olmaktan kaynaklanan haklar olarak tanımlanmıştır (Güriz, 1969: 116-133).

19. yüzyıla geldiğimizde kapitalizmin etkin olduğu mülkiyet hakkı yeni bir fonksiyon kazanmıştır. Maddi bir nesne üzerindeki hakimiyete fiili olarak da bir hak eklenmiştir. Madde üzerindeki güç, kişisel kuvvetin sebebi olmuştur ve aslında kamuya ait olması gereken egemenliği malik, kendi yararına kullanmış kişisel egemenliğini ilan etmiştir (Güriz,1969: 250-253).

Günümüzde hakim olan ve gittikçe fikir birliğine varılan anlayış, teoriye dayanarak haklı olmak amacı dışında mülkiyetin fonksiyonunun ve sosyal etkisinin analiziyle çözüm yollarının aranması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda kurumsal iktisat ve mülkiyet haklarını bir kurum olarak ve sosyal hayatta doğurduğu sonuçlara göre değerlendirmek gerekmektedir(Guriz,1969: 348).

Gerçek hayatta kıtlık olmasaydı mülkiyetin bir önemi kalmayacak, hakları kimin ne kadar ve nasıl kullandığının iktisadi değeri olmayacaktı. Avcılık ve toplayıcılık döneminde mevcut sistemde insanlar için her şey fazlasıyla bulunduğundan mülkiyet ile ilgili sorun yaşanmamıştır. Nüfus artışıyla varlıkların kıt hale gelmesi ve bu kıt varlıklara kimin sahip olması gerektiği sorunu rekabeti ve mülkiyeti meydana getirmiştir (Parlakıyıldız, 2011: 4).

Tarihsel seyir anlamında genel ifadelerle ilkel toplumlardan günümüz yerleşik iktisadından yerleşik iktisadın tamamlayıcı olarak görülen kurumsal iktisada kadar mülkiyet haklarının seyri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kronolojiden sonra şimdi de mülkiyet hakları teorisi ve varsayımları anlatılacaktır.

1.3.3 Mülkiyet Hakları Teorisi

1.3.3.1 Mülkiyet hakları teorisi

Mülkiyet hakları teorisi temelde kamu sektöründeki etkin olmayan alanları açıklamaya ve buna çözümler üretmeyi amaçlamaktadır. Adam Smith'in Ulusların Zenginliği (*The Wealth Of Nations*) adlı çalışmasına kadar uzanan bu teoride Smith kamu verimliliğinin özel sektöre göre daha düşük olduğunu dolayısıyla kamu sektöründeki faaliyetlerin özel sektöre kaydırılması gerektiğini anlatarak kıt olan kaynakların israfını engellemeye çalışmıştır. Smith, kraliyet mülkiyetindeki arazilerin hasılatının özel mülkiyetteki arazilerden hiçbir zaman fazla olamayacağını anlatarak hem özel mülkiyet hem de özelleştirmenin önemine dikkat çekmiştir. Smith'e göre insanlar başkalarının servetini kendi servetlerine kıyasla daha savurgan harcamaktadır. Dolayısıyla kamu çalışanlarının kamunun ticari geliriyle doğrudan bir çıkarı olmadığından kamunun etkin olmayan boyutlarını anlatmaya çalışmaktadır. Neticede Smith'in görüşleri Mülkiyet Hakları Teorisi'nin tohumları olarak nitelendirilebilmektedir (Dura, 2006: 225).

Ronald Coase'nin Sosyal Maliyet Sorunu (*The Problem of Social Cost*) adlı 1960 yılında çıkardığı makalede de çeşitli olarak birbirlerini olumsuz etkileyen üreticilerin durumlarının birbirlerine zarar vermeden nasıl çözümleneceği anlatılmıştır. Yerleşik iktisatta bu duruma yeterli cevabın verilemediği; ya zarar verilenin bölgeden uzaklaştırılması ya da zarar kadar Pigou'cu vergi uygulaması çözümlerini önerdiği görülmektedir. Ancak Coase, konu üzerinde birçok örnek ile mevcut uygulamanın çözüm getiremediğini ve sosyal maliyet arttırıcı etkiler doğurduğunu anlatarak mülkiyet haklarının yeterli bir şekilde tanımlanması gerektiğini eğer bu tanımlanma yapılırsa tarafların karşılıklı görüşerek sorunu çözebileceği ve etkin çıktıya ulaşabileceğini anlatmıştır. Burada sorun, mülkiyetin hangi tarafa tahsis edildiği değil, karşılıklı görüşmeyi zorlaştıran işlem maliyetleri olmaktadır. Coase'e göre devlet tarafların görüşmesini engelleyen işlem maliyetlerini minimize etmeli ve tarafların uygun çözümü bulmalarına yardımcı olmalıdır (Coase, 1960).

Harold Demsetz 1967 yılında yayınladığı Mülkiyet Hakları Teorisine Doğru (*Toward a Theory of Property Rights*) makalesiyle Mülkiyet Hakları Teorisinin çerçevesini oluşturmaya çalışmıştır. Demsetz, mülkiyet haklarının başkalarına zarar

ya da fayda verebileceğini, bireye rakibinden daha üstün mallar üretebilme hakkını verdiğini ama rakibini öldürme hakkını vermediğini belirterek mülkiyet haklarından nasıl yararlanılması gerektiği ve başkalarına nasıl zarar verilebileceğini ve bu sorunların nasıl bir düzene sokulacağını anlatmaktadır. Coase'nin makalesinde belirttiği dışsallıkların Mülkiyet Hakları Teorisiyle nasıl içselleştirileceğini ortaya koymuştur. Demsetz'e göre bir fikir özgürce ortaya çıkarılabiliyor ve bu fikrin faydalarından bir toplum nemalanabiliyorsa, fikirleri ortaya çıkaran yeteri kadar faydalanamayacağından o toplum üretken olamayacaktır. Ancak yeni fikrin bütün getirileri ortaya çıkaranda toplanmış olsaydı, fikirler daha hızlı ve daha verimli olarak ortaya çıkabilecekti. Demsetz makalesinde mülkiyet hakları problemlerine değinerek yerleşik iktisattaki sorunların tespit edilebileceğini vurgulamıştır (Demsetz, 2000: 347-359).

Harold Demsetz eserinde mülkiyet haklarının iktisadi ve sosyal yaşamdaki etkilerini incelemiş ve mülkiyet haklarının ortaya çıkışını, mülkiyet üzerindeki sahiplik sorunu ve mülkiyetin gelişimi üzerine çalışmıştır. Demsetz makalesinde sahipliklerin türlerini de göstererek mülkiyetin tiplerini ve özelliklerini belirtmiştir. Mülkiyet üzerinde birden fazla sahibin olmasının iktisat açısından anlamlı olmadığını vurgulamıştır (Demsetz, 2000: 347 - 359). Mülkiyetin el değiştirmesi durumunda yaşanan sorunlara yine Demsetz özel mülkiyetin kolayca el değiştirebildiğini ancak kamu sektöründe bu işlemin böyle olmadığını vurgulayarak etkinlik açısından özel mülkiyeti savunmuştur (Demsetz, 2000: 349-355). Demsetz eserinde, mülkiyet farklılıklarının sebep olduğu davranış farklarını da irdelemiştir. Eserindeki örnekte bireyin sahibi olduğu arazi üzerinde daha rasyonel ve iktisadi davrandığını, sahibinin grup olduğu bir arazide ise aynı rasyonelliğin ve iktisadiliğin gösterilmeyeceğini dolayısıyla dışsallıkların meydana geleceğini anlatmaktadır (Demsetz, 2000: 179).

Armen Alchian, Mülkiyet Hakları İktisadına Giriş (*Some Economics Of Property Rights*) adlı 1978 yılında yayımladığı makalesiyle toplumdaki bireyler arasında bir çıkar çatışmasının olduğunu ve çözümün bir rekabet sürecinde neticelendiğini belirterek rekabeti ortadan kaldırmanın mümkün olmadığını anlatmıştır. Alchian makalesinde, menfaat çatışmasının önüne hangi rekabet anlayışı ile geçilebileceğini araştırmıştır. Kamusal mülkiyet ve özel mülkiyet ayrımı üzerinde duran Alchian ikisinin farklı durumlarda var olması gerektiğini belirtmiştir.

Makalede fayda ve maliyetin, bireyin eylemlerine bağlı olması istenmeyen durum ise başvurulacak mercinin devlet olduğu anlatılmaktadır (Alchian, 2000). Alchian, çok da kolay olmayan bu farklılıkları ortaya koymanın kaynak kullanımını bakımından mümkün olabileceğini anlatmaya çalışmıştır (Alchian, 2000). Özel mülkiyet iktisadi anlamda etkinliği, sahiplerine sunduğu kullanma ve devretme serbestliği ile sağlamaktadır. Alchian, zel mülkiyet ile aynı zamanda bir rekabet ortamının doğmasına böylece bir etkinliğin de sağlanması durumuna dikkat çekmiştir (Alchian, 2000: 201). Alchian'ın golf sahası rneği, kamusal ve özel mülkiyetin ne kadar farklı işlediğini ve bu farkın sadece amaçladıkları neticeden kaynaklanmadığını, çalışanların ve hissedarların ödül-maliyet sistemi farklılığının da belirleyici olduğunu göstermiştir (Alchian, 2000: 206-207). Alchian, bunlara ek olarak mülkiyetin devredilebilme kolaylığının da üzerinde durmuştur. Buna göre özel mülkiyette etkisiz durum mevcut iken mülkiyet hisselerinin satılabilir olması bu etkinlizliği ortadan kaldıracaktır. Ancak kamusal mülkiyet hissedarları aynı tercihi yapamayacaktır (Alchian, 2000: 213). Alchian'a göre kamu mülkiyetinin davranışsal nitelikleri, devletlerin amaçlarına ulaşmasında kullanılabilirliktir. Örneğin; kamu hizmet alanlarının itfaiye, güvenlik ve adalet gibi özel mülkiyete devredilmesi zamanla amaç bakımından olarak sapacağından arzu edilmemektedir (Alchian, 2000: 220). Buradan, ekonomik verimliliği esas alınanlarda özel, sosyal verimliliği esas alanlarda ise kamu mülkiyetinin oluşturulması sosyal maliyet açısından tercih edilmelidir yargısı çıkarılabilmektedir.

Armen Alchian, Harold Demsetz ve Ronald Coase ekonomistleri tarafından geliştirilen Mülkiyet Hakları Teorisi mülkiyet ile verimlilik ilişkisi odaklı olarak işletme performansının mülkiyet ile bağını ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu ekonomistlere göre özel mülkiyet ekonominin etkin bir şekilde işleyebilmesinin anahtarı olarak grldğinden eserlerinde mülkiyet haklarının çerçevesini çizmeye çalışılmıştır (Dura, 2006: 226).

Kamu ve özel mülkiyet farklılığının oluştuğu toplumlarda özel mülke ilişkin maksimum değeri verecek kişi o mülkiyetin sahibi olacaktır. Yani zel mülkiyet hakkına en etkin ve verimli kullanıcı sahip olabilirken kamusal mülkiyette böyle bir sistem oluşmamaktadır. Özel mülkiyetin bu yapıya er geç ulaşacağı

düşünüldüğünde hukuki sistemi bu yapıya uydurabilmek de toplumun katlanacağı fuzuli masrafları azaltacaktır (Oğuz, 2003: 39).

1.3.3.2 Özel ve Kamusal Mülkiyetin Farklaşması

Mülkiyet Hakları temeli, kamu mülkiyeti ve özel mülkiyet tercihindeki kriterler sonucunda oluşmuştur. Bu kriterler kısaca şu şekilde ifade edilir;

1-Amaçlardaki farklılıklar açısından: Özel mülkiyet kapsamındaki iktisadi faaliyetler bireysel amaçların daha net olması nedeniyle kamusal mülkiyet kapsamındaki iktisadi faaliyetlerden daha etkindir. Mülkiyet hakkının bir bireye ait olduğu durumlarda amaçlar belirgin ve bu amaçlara ulaşma amacıyla özveri yüksektir (Oğuz, 2003: 22). Bireylerin mülkiyet haklarını kullanırken bu haklarını maksimize etmeye çalışmaları kamusal mülkiyete göre daha etkin sonuçlara ulaşabileceğinin göstergesidir (Dura, 2006: 225). Kamu mülkiyetinde esas amaç kar maksimizasyonu değil, politikacıların ya da amirlerin emirlerini yasal çerçevede yerine getirebilme adına üretim yapmak olduğundan özel mülkiyet daha etkin olmaktadır (Özaslan, 2014).

2-Ödül - Maliyet sistemindeki farklılıklar açısından: Alchian özel bir golf sahası ile kamusal bir golf sahasını karşılaştırarak her iki organizasyonun da hedef farkının olduğu hedefler aynı olsa bile çalışanların ve sahiplerin maruz kaldığı ödül-maliyet sisteminin farklı olduğunu belirtmiştir (Alchian, 2000: 206-207). Özel mülkiyette ödül veya ceza yöneticiler ve çalışanlar için performansta belirgin etkiler ortaya çıkarırken, performans ve liyakat algısının arzu edilir seviyede olmadığı, istihdam garantisinin bulunduğu ve kıdeme dayalı yükselmenin bulunduğu kamu mülkiyetinde ödül büyük bir anlam ifade etmez. Dolayısıyla kamu mülkiyeti daha etkin değildir (Özaslan, 2014).

3- Devredilebilmesi açısından mülkiyet: Mülkiyet üzerindeki hisselerin satılabilir olup olmadığı konusu yani kamu mülkiyetinde mülk sahibinin mülkiyetini satamaması önemli bir sorundur. Zira özel mülkiyette bir etkinsizlik durumu olduğunda mülk sahipleri ya da hissedarlar bu duruma önlem olarak mülklerini satabilirler. Bu işletme yöneticileri üzerinde bir kısıt unsuru oluşturmaktadır. Kamusal mülkiyette yöneticiler davranışlarında ve kararlarında mülkiyet sahiplerinin doğrudan bir baskı kuramayacaklarını bilirler (Alchian, 2000: 213). Kamu

işletmelerinde zarar ya da kötü yönetimden dolayı mülkiyeti devretme söz konusu değil ayrıca bu zarar yine mülk sahibine vergi olarak yansıtılmaktadır (Özaslan, 2014).

4- Yönetim-mülkiyet açısından: Özel mülkiyette yönetimde etkili mekanizmalar mevcutken kamu işletmelerinde yönetim mekanizması ticari olmadığından başarısızlık durumunda mülkiyeti devretme eylemi olan hissedarların ayaklanması da denilen olaya rastlanılmaz ancak özel mülkiyette hissedarların ayaklanması olayı mümkündür. Hissedarların ayaklanması aslında bir etkinlik kontrolüdür etkin bir mülkiyet ve rasyonel sonuçlar alabilmek amacıyla yapılan eylemdir. Kamu mülkiyetinde bu olaya rastlanılmamasının sebebi hissedarların mülkiyet üzerindeki yetkileri kısıtlıdır. Mülk sahibi vergi verenler, yöneticilerin yasal sınırlar üzerinde kar elde etmesinin bu karı işletme kapsamında lüks tüketime harcamasının olası olduğunu, önlenmesinin ise olası olmadığını düşünür (Oğuz, 2003: 138). Kamu mülkiyetinde mülk sahibi ve yönetim açısından denetim seçim vasıtasıyla kısmen de olsa yapılsa bile etkin değildir. Burada daha etkili bir denetim sistemi oluşturulabilirse yöneticiler için bir kısıt oluşturulabilecektir. Bu başlıkta esas olarak değinilmek istenen mülkiyetin sahibi ile mülkü yönetenin aynı kişiler olması gerektiğidir. Mülk sahibi olmayan yöneticiler mülk sahipleri kadar başarılı ve istekli olmayacaklardır. Kamu mülkleri topluma aittir ve bu mülkler toplum tarafından seçilen bürokratlar aracılığıyla yönetilir. Dolayısıyla kamu mülkiyeti özel mülkiyete göre etkin bir yapıya dönüşmeyecektir. Burada kamu mülkiyeti söz konusu olduğunda siyasi kaygıları da atlamamak gerekir. Bu siyasi kaygılar ile alınan kararların sonuçlarına karar alıcılar bireysel olarak katlanmamaktadırlar (Dura, 2006: 230-231).

5- Başarısızlık durumu açısından: Alchian, özel mülkiyetin kamusal mülkiyete göre neden başarılı olduğunu şöyle açıklamıştır; kamusal organizasyonda varlık nedeni, hedef ve sağlamaya çalışılan toplumsal fayda çalışanlar ve yönetici sınıf tarafından tam olarak bilinmemektedir. Özel mülkiyette mülkiyetin sahibinin eylemleriyle fazla ilişkili iken kamusal mülkiyette ortak mülk üzerinde diğer mülk sahiplerinin meydana getirdiği faydayı paylaşma ve o başarıdan pay alma güdüsü vardır. Kamusal mülkiyette mülk sahipleri ile yöneticiler arasında çıkar örtüşmesi tam olarak sağlanamamaktadır (Alchian, 2000: 214-215). Özel ve kamusal

mülkiyette sahipler arasında amaçların içselleştirilmesi konusunda önemli farklar vardır. Özel mülkte uzmanlaşmaya gidilebilirken kamusal alanın bu konudaki eksikliği etkinlik başarısızlığı olarak kalmaktadır(Dura, 2006: 228).

6- Risk alabilme açısından: Özel mülkiyette girişimci kendi malı üzerinden eylem gerçekleştirmekte olduğundan ekonomik faaliyet içerisinde riskler göze alabilmektedir. Riske attığı varlık kendi mülkü olduğundan çok dikkatli olması gerektiği düşünülmektedir. Kamu mülkiyetinde ise bürokratlar doğrudan risk almamakta ve riski hakla yani mülkün sahibine aktarmaktadır. İdari anlamda sıkıntılı olan bu durum kamu yönetimine özgü etkili denetim mekanizmalarının olmaması durumunda organizasyonel etkinsizlik oluşturacaktır (Dura, 2006: 232).

7- Talep alabilme açısından: Kamu mülkiyetinde yöneticiler tüketici talebini etkin olarak alamamaktadır. Siyasal karar alma sürecinde talep çok dikkate alınan bir unsur değildir. Dolayısıyla mevcut durumda karar alan kamusal yöneticiler bunun karşılığında elde edilecek getiriye tam olarak elde edemeyeceklerdir. Bu durumda özel mülkiyet sahiplerine göre karar alma noktasında daha isteksiz olmalarıyla sonuçlanacaktır. Özel mülkiyette ise tam tersidir (Oğuz, 2003: 150).

8- Emek-sermaye mülkiyeti açısından: Emek, üretim faktörü olarak mevcut sitemde kiralanmaktadır. Sermaye sahibi üretim faktörlerinden hepsinin sahibi değilse yani emeğin mülkiyetine sahip değilse burada emekçi sınıf ile girişimci arasında menfaat uyumsuzluğu ortaya çıkmaktadır. Bu uyumsuzluğun giderilmesinin maliyeti oldukça yüksektir. Emek yanında sermayede kiralanmış bir kaynak ise maliyet daha da artacaktır. Bireysel mülkiyette yani emeğinde mülkiyeti tek elde toplanmışsa etkinlik daha fazla olmaktadır. Başka bir konuda mülk sahipleri ile emek sahipleri arasındaki menfaat uyumsuzluğu ne kadar kontrol altına alınabilirse işletme performansı da o ölçüde artmaktadır (Oğuz, 2003: 126-127; Dura, 2006: 232).

1.3.4 Mülkiyet Hakkı Kavramı ile İlişkili Diğer Kavramlar

Mülkiyet hakları ve devlet ilişkisi yönünden inceleme yapıldığında mülkiyet haklarının tanımlanması ve korunmasında önemli yere sahip olan iki kavram birey ve devlet olmaktadır. Çıkar çatışmaları neticesiyle karşılıklı pazarlıklar yaparak mülkiyet haklarını oluşturmuş ve geliştirmişlerdir. Bireylerin kendi mülkiyet haklarını koruma güçleri var olmaktadır. Ama bu gücün sınırı vardır. Bireyler

mülkiyet haklarını koruyabilmek amacıyla kaynaklarını israf etmektedir. Bu duruma ölçek ekonomileri, optimum netice olarak sunulabilmektedir. Uzmanlaşma ve ölçek ekonomileri sayesinde maliyeti azalan mülkiyet haklarını koruma girişimi kolektif bir harekete dönmektedir. Bireysel mülkiyet korumanın zorluğu ve maliyeti, devleti önemli kılmaktadır. Yasal yaptırım gücü olan devlet, bireyler adına koruma otoritesini kullanmaktadır. Bireyler refah artırıcı etkisi olabilecek devlet yaptırımlarını destelemekle beraber bütün aktörlere tarafsız yaklaşacağı sistemde etkin bir rol oynayabileceği düşünülmektedir (Oğuz, 2003: 143).

Devletten başka alternatif güçlerin varlığı rekabeti arttıracığından ve bunun da bir maliyeti olacağından insanlar tek otoriteyi tercih etmektedir. Devlet eliyle korunan mülkiyet haklarının birtakım maliyetleri olmaktadır. Bu maliyetin büyüklüğüne göre yasal tanımlamalar gerçek hayattaki haklar üzerinde tam belirleyici olamamaktadır. Devlet sahip olduğu güç ile sorumlu olduğu mülkiyet hakkı koruma görevini de ortadan kaldıracılabilmektedir. Devlet mülkiyet haklarını sınırlandırabilmekte, yeniden dağıtabilmekte ve bazılarını kaldırabilmektedir. Devlet mülkiyet haklarını koruyabilmek adına yasalar koyabilmektedir. Bu yasalar da alışkanlık, gelenek, görenek ve diğer faktörlerce desteklenebilir olursa uygulanma şansı daha yüksek olmaktadır. Böylece uygulama maliyeti de doğal olarak düşmüş olmaktadır. Mülkiyet haklarının kısıtlanmadığı bir dünyada mülkiyetin değerinin korunması mümkün olmamaktadır. Devlet, sözleşmelerdeki hükümlerin yerine getirilmesi için taraflara baskı uyguladığında işlem maliyetleri düşer ve böylece iktisadi etkinlikler hız kazanır. Dolayısıyla insanlar sözleşme yapmakta tereddüt etmemektedir (Demir, 1996: 229).

Sıfır işlem maliyetinin olduğu durumda pazarlıkta güç sahibi olmak bir anlam ifade etmeyecektir. Bu durumda pozitif işlem maliyetlerinin olduğu günümüz toplumlarında kurumsal etkinlik uzun dönemde iktisadi kalkınma açısından oldukça önemlidir (North, 2002: 20). İşlem maliyeti teorisinde kurumların istikrarsızlığı azaltması, işlem maliyetini düşüreceğinden etkinlik artması beklenen durum olmaktadır (Kama, 2009: 82).

Mülkiyet hakları ve hukuk ilişkisine değinildiğinde anlaşmaların gerçekleştiği ve piyasaların desteklendiği iyi düzenlenmiş sosyal ve yasal yapılar işleyen bir fiyat mekanizmasının göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Piyasalarda değişiklik yapabilmek için yasal düzenlemelerin bunun önünde engel olup olmadığını bilmek gerekecektir. Hukuk kuralları, devletin otoritesini kabul etmek zorunda olanlara yazılı olarak hak ve görevlerini ilan etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kural ve yasalar bireyleri ortak bir paydada buluşturmaktadır. Ancak kurallar toplum tarafından önemsenmez durumda ise o toplumda hukuk sisteminin olup olmadığı incelemeye açık hale gelmiştir. Gerçek hayatta işlem maliyetinin olduğu kabulüyle pozitif işlem maliyetlerinin olduğu ortamda bu işlem maliyetlerini düşürücü özelliği olan kurumların önemi ortaya çıkmaktadır. Bireyler toplum olarak ortak bir paydada birleşemezse düzensizlik ve diktatörlük kurumları etkinleşecektir. Bu kurumlarda tehdit, işkence cinayet gibi riskler bulunmaktadır. Bu tür yapıda rüşvet, tehdit gibi unsurlar ile var olan düzen bozulacak kamu kurumlarına büyük zararlar verilecek ve bu fiili işleyenler cezalandırılmayacaktır. Bu da toplumun sonunun zeminini hazırlayacaktır. Mülkiyet hakları hukuk kuralları gibi bireylerin birbirleriyle ilişkilerinde herkesin haklarını tanımlayan ayrıcalık ve sorumluluklarını belirleyen düzenlemeleri içermektedir (Kama, 2009: 68-70).

Mülkiyeti kabul edilen eşya, güvenliksiz şekilde bırakılmadığına göre mülkiyeti belirli bir seviyeye kadar korumak da insanlığa düşmektedir. Bireyler sahip oldukları hakkı özgürce kullanabilmek için sahipliğin geniş çevrelerce tanınmasını sağlaması gerekmektedir. Yasa yolu ile yapılabilecek bu sistemde alınan kararlar mülkiyet sisteminde değişikliklere yol açarak refah dağılımını etkileyebilmektedir. Burada sözleşmeler etkili bir özgürlük ve sınırlama aracı haline gelmektedir. Devletin sözleşmelerde bazı temel şeyleri belirlemesi, örneğin; asgari ücret, sözleşme özgürlüğü üzerinde etki yaratabilen davranışlar olmaktadır ve sosyal hayatı geliştirmektedir. Özel mülkiyetin en şiddetli savunucularından biri olan ABD ülke anayasasında özel mülkiyet güvenlik altına alınmadığı sürece özgürlüklerin olamayacağı hükmü yer almaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de mülkiyet hakkının içine hisseler, patentler, tahkim kararları, emeklilik maaşı ve kira hakkı gibi bütün maddi hakları da katmaktadır (Kama, 2009: 70-73). Modern ekonomide iktisatçılar bazı temel kavramlar üzerinde araştırma yaparken hukuka başvurmadan vazgeçememektedir. Hukuk içerisinde de sözleşme ve mülkiyet hakları kavramlarıyla ilgilenmektedir (Öcal, 2010: 13).

Mülkiyet hakları ve iktisat ilişkisinde, yerleşik iktisat teorisi mübadele, piyasa ve firma gibi varsayımlar üzerine kurulmaktadır. Kurumlar ve mülkiyet haklarının analize dahil edilmesi kurumsal yaklaşımın Neoklasik teoriye eleştirileri sayesinde gerçekleşmiş olup literatürü önemli ölçüde genişletmiştir (Demir, 1996: 226). Mülkiyet haklarının iktisadi açıdan önemli olabilmesi için iktisadi değer kullanma hakkı, iktisadi değer üzerinden gelir elde etme hakkı, diğer insanlarla sözleşme yapabilme hakkı, sahiplenme hakkı ve devredebilme hakkı gibi konuların mülkiyet haklarının ayrılmaz parçası olması gerekmektedir (Demir, 1996: 226). İktisadın kıt kaynakların etkin biçimde dağıtılması ve bu kaynakların nasıl dağılmış olduğu sorunları üzerine, mülkiyet hakları iktisadi da inceleme yapmaktadır. İktisadın konusu olan kıt kaynakların tahsisi fiyatların da belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu fiyatların belirlenmesi de el değiştirme koşulları için önemli olmaktadır. Mülkiyet Hakları İktisadi öncülerinden Armen Alchian, her fiyatlama sorununun aslında bir mülkiyet sorunu olduğunu belirterek mülkiyetin önemine dikkat çekmiştir. Fiyat kontrolü kısıtlıya karşı konulan bir önlem olduğundan kısıtlılığı yok etmeyecek ama kaynak dağılımını önemli ölçüde değiştirmektedir. Piyasanın oluşumunda güven, düzen, tahmin edilebilirlik istikrar gibi kavramlar bulunmaktadır. Bireyin mülkiyet hakları çerçevesi iyi oluşturulmuş ise piyasa kavramları bireye tanınan haklar açısından pozitif etki çıkaracaktır. Birey maliyet kazanç analizleri yapacak ve alternatif tercihleri araştıracaktır (Kama, 2009: 83-85).

Mülkiyet ve insan hakları ilişkisi incelendiğinde iktisatçıların bir kısmı mülkiyet haklarını insanların genel haklarıyla aynı kategoriye koymuştur. Ünlü ekonomist Friedrich August von Hayek, özel mülkiyeti özgürlüğün en temel teminatı olarak görmüştür. Bu görüşle Hayek, temel insan hakları ve mülkiyet hakları gibi hakların refahı arttıracığını savunmuştur. Diğer iktisatçılar ise ekonomik kalkınmada iktisadi hakların önemine vurgu yaparak siyasi ve sivil hakları göz ardı etmiştir. Başka bir grup iktisatçı da insan haklarının tamamının kaynakların etkin kullanımı açısından gerekli olduğu sosyal ve sivil hakların yokluğunun ekonomik özgürlüğü anlamsız kılacağını anlatmışlardır. Buna göre; bir kimse adil yargılanmayacağını biliyorsa, cinsiyet ya da ırk ayrımcılığına maruz kalıyorsa güvenli ekonomik haklardan bahsedilememektedir. Buradaki esas konu, mülkiyet haklarının insan haklarının yerini alıp alamayacağıdır. Temel insani hakların engellenmesi, büyüme ve kalkınma hedefleri açısından önemli engeller teşkil etmektedir. Devlet, insanların

fiziki ve psikolojik olarak zarar görmesini engelleyemezse mülkiyet haklarının bir anlamı kalmamaktadır (Uzun, 2009: 294-296).

Mülkiyet ve girişimcilik ilişkisi ekonomik faaliyetlerle mülkiyet haklarının el değiştirmesi ve etkinlik anlamında atılan her adım piyasada girişimciler kanalıyla gerçekleşmektedir. Burada piyasa, bir süreç olarak görülmektedir. Rekabet ve girişimcilik birbirine çok yakın kavramlar olduğundan piyasada kar marjı peşinde koşan girişimciler aynı zaman birbirleriyle de rekabet halinde olmaktadır (Oğuz, 2003: 72-77).

Girişimcilik, Amerikan İktisatçı Israel Meir Kirzner'e göre uyanıklık anlamına gelmektedir ve uyanıklığı da o zamana kadar fark edilmemiş fırsatları herhangi bir arama maliyetine girmeden görebilme kabiliyeti olarak tanımlamaktadır. Girişimci, keşfettiği fırsatları değerlendirerek alıcı ile satıcı arasında aracı bir rol izleyerek yeni ticaret yolları oluşturabilmektedir. Sahip olmak girişimcilik için elzem bir durum olmamaktadır. Girişimcilik, başkalarının göz ardı ettiği durumu pratik bir değerlendirme ile ortaya koymak olduğundan burada uyanıklığın bir üretim faktörü olmadığını ve üretim faktörü gelirleri arasında saymanın da mümkün olmadığını belirterek bir şans ya da bir tesadüf ya da tabiatın hediyesi olarak değerlendirildiğini anlatmak gerekmektedir (Oğuz, 2003: 72-77).

Piyasada girişimciliği anlamlı kılan faktörlerden biri bilgisizliktir. Bireyler piyasada farklı bilgilere sahiptirler ve kimsenin bilgisi tam değildir. Bu eksikliği tamamlamak da pratik bilgiye dayanmaktadır. İnsanlar piyasa sinyallerini farklı algılayabilmektedir. Girişimci olan ile olması gerekenin analizini yaparak diğer insanların eski davranışlarında kalmalarına karşılık girişimci eski davranışlarını biçimlendirmektedir. Bu da girişimcilik faaliyetlerinin sürekliliğini sağlamaktadır (Oğuz, 2003: 78).

Varlıkların pek çoğu birden fazla özelliği ile bilinmektedir. Bu özelliklerden bazıları piyasa süreci sonrası anlaşılabilir. Ancak bu anlaşılma, girişimciler olmadığında sanıldığı kadar kolay olmamaktadır. Bu durumda bir varlık üzerindeki mülkiyetin sınırı çizilemediğinden tam bir mülkiyet tanımı yapmak da imkansız olmaktadır (Demsetz, 1988). Girişimcilik kavramı çerçevesinde incelendiğinde, ekonomik faaliyet ve kar fırsatlarının değerlendirilmesi varlıklar üzerindeki

özelliklerin sahipliğinin net olarak veya çerçeve olarak tanımlanamayacağı sonucunu doğurmuştur. Girişimci, fırsatlar karşısında yüksek anlaşma ve sözleşme yapma maliyetlerinden kurtulmaktadır. Bir varlık üzerindeki haklar sadece bilinenler değil aynı zamanda keşfedilmemişleri de içermektedir. Bilinen haklar üzerindeki girişimcilik işlem maliyetini düşürecektir. Bireyler kendi malları hakkında daha etkili transfer yöntemleri bulabilecektir. Hakların bölünebilir olması varlık sahibinin ortaya çıkardığı problemleri ortadan kaldırmaktadır (Oğuz, 2003: 80-83).

1.3.5 Neoklasik İktisatta Mülkiyet Haklarının Yeri

Mülkiyet hakları teorisini haklı çıkaran unsur iktisadi faaliyetlerin işlem maliyeti içermesidir. Ancak Neoklasik yaklaşım, mülkiyet haklarının tam olarak tanımlandığını ve işlem maliyetlerinin sıfır olduğunu varsaymaktadır. Neoklasik modelde fiyatlar maliyetsiz şekilde belirlenir ve kaynak dağılımının çözümünde yeterlidir. Ancak mülkiyet hakları teorisine göre işlem maliyetleri söz konusu ise fiyat dışı faktörlerinde varlığı söz konusudur. Tam rekabet durumunda denge dışı bir noktaya gelindiğinde yeni bir denge hemen ve işlem maliyeti olmadığından maliyetsiz şekilde gerçekleşir. Mallar aynı olacağından seçim yaparken mallar hakkında araştırma yapmanın da bir anlamı kalmamaktadır (Oğuz, 2003: 36).

Neoklasik yaklaşıma göre işlem maliyeti, mülkiyet haklarını transfer etmenin maliyetidir. Bir mülkiyet devredilirken haberleşme, bilgi aktarımı gibi maliyetler ve mülkiyete konu malın incelenmesi ve sözleşme yapılması gibi giderler bulunmaktadır. Neoklasik İktisatçılar hakkın tanımı ve korunmasına ilişkin maliyetleri dışlamaktadır. Neoklasik İktisatçılar firma içindeki uygulamaları işlem maliyeti olarak kabul etmemektedir ancak mülkiyet hakları teorisine göre bu maliyet, piyasada firma ve birey arasındaki değişimden kaynaklanmaktadır. Piyasa oluşmamış ya da tekel bir piyasa oluşmuş ise işlem maliyetleri olmayacaktır (Oğuz, 2003: 37).

İşlem maliyetlerinin anlaşılabilmesi ya da tanımlanamaması mülkiyet haklarının anlaşılmasını ve tanımlanmasını da zorlaştırmaktadır. Önemi artık tartışılmaz olan bu işlem maliyeti konusunun neden 1960'lara kadar göz ardı edildiği konusu incelendiğinde işlem maliyetleri taşıma giderleri ve tarifeler ile karıştırıldığı göze çarpmaktadır. Bireyin kısıtlar hakkında bilgi sahibi olmasının da güç olması

yine işlem maliyetlerini anlamakta zaman aldırılmaktadır. Tam rekabet modelinde rekabet dışlanır. Karar merkezi olan bireyler birbirinden bağımsızdır. Rekabet, süreç özelliğini kaybeder. Böyle durumda mülkiyet hakları da dışlanmaktadır. Piyasa süreç olarak ele alındığında mülkiyeti belirleyici olan bireysel faaliyetler tam rekabette göz önüne alınmamaktadır (Oğuz, 2003: 37-38).

İşlem maliyetlerini sıfır sayan bir model mülkiyet hakları iktisadı ile bağdaşmamaktadır. Özel mülkiyet hakları kurumu işlem maliyetleri olduğu için ortaya çıkarılmış ve bu işlem maliyetlerini alternatifleri ile değerlendirip girişimcilik çatısında bu maliyetleri azaltma yoluna gidilmiş ve ekonominin etkinliğinin sağlanmasında önemli bir materyal haline gelmiştir. İşlem maliyetinin olmadığı ortamda piyasalara da gerek kalmamaktadır. Böyle bir sistemde piyasa da merkezi planlama da aynı neticeye ulaşacaktır ancak bu hatalı düşünce Demsetz'in merkezi planlamanın karşılaştırmalı analize izin vermemesi şeklindeki anlatımıyla ortaya atılmıştır. Bu konuda temel araştırma alanı hangi sistemin işlem maliyetlerini en düşük seviyeye indirdiğinin belirlenmesidir. Bu durumda karşılaştırmalı analiz kaçınılmazdır (Demsetz, 1969: 1).

Özel mülkiyet, varlığın gelir potansiyelinin en yüksek tutan kişide kalacağını savunarak kamu mülkiyetine karşı üstünlüğünü ortaya koymuştur. Ekonomi, bu yönde ilerleyemeye devam edecektir. Hukuk sistemini de bu paradigmaya entegre etmek, katlanılan maliyetleri ve israfları engelleyecektir. Neoklasik modelde organizasyonlar anlamlı kurumlar değildir ve problem çıktısından çözülmesi için modele katılabilmektedir. Fiyat dışındaki faktörler ekonomiye ancak son yıllarda katılmaya başlamıştır. Mülkiyet hakları teorisi de piyasada fiyat dışı faktörlerin doğal olarak bulunduğunu savunmaktadır (Oğuz, 2003: 38).

Neoklasik model, göre kar maksimizasyonu maliyetli bir olay değildir anlayışıyla kaynakların kıt olmadığını örtülü olarak kabul etmektedir. Yönetim maliyetlerini de sıfır sayan bu modelde adem-i merkezîyetçilik sorunsuz işlemektedir. Ancak işlem maliyetlerinin pozitif olduğu gerçek dünyada denge her ne şekilde olursa olsun bozulduğunda tekrar dengeye dönüşün bir maliyeti olacaktır. Fiyatlar yeni gelişen olaylara adapte değilse arz talep dengesi sağlanamayacaktır. Pozitif işlem maliyetlerinin olduğu bir durumda girişimcilik ön plana çıkmaktadır. Bir

markette ekmeği nerden nasıl alacağımız ekmeğin olup olmadığı ve ekmeğin istediğimiz gibi olup olmadığını anlamak maliyet gerektirmektedir. Daha 3nemlisi bu olayların dinamik olduğudur. 3rneğin, sabah aldığımız simit taze iken 3đle 3zeri aynı simitçide sabahtan kalan simitler bulunabilir bunlar da bayatlamış olabilir. Bu duruma bireylerin adapte olması, hangi saatlerde yeni simitlerin çıktığını bilmesi gerekmektedir. Mülkiyet hakları analizleri sadece piyasa ile alakalı değildir. İnsanların bulunduğu her yerde bu analizler gerçekleştirilebilir. Bireylerin belirli haklara sahip olmak istemesi bu düzenlemeleri zorunlu hale getirecektir. Devlet içerisinde bile bazı mülkiyet hakları hiyerarşik çerçevede başka kişilere bırakılabilmektedir. Bireylerin kendi çıkarları adına uğraşıyor olmaları mülkiyet haklarının genelliğini g3stermektedir. Ekonomik faaliyetin de temeli olan mülkiyet haklarının tanımlanması işlem maliyetlerinin olmasından kaynaklanmaktadır (Oğuz, 2003: 39-40).

İKİNCİ BÖLÜM MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜME

2.1 EKONOMİK BÜYÜME TEORİLERİ VE YENİ YAKLAŞIMLAR

Ekonomik büyüme modellemelerine geçmeden önce ekonomik büyümenin kavramsal anlamına daha sonra farklı akımlara göre büyüme modellerinin neler olduğuna değinilecektir.

2.1.1 Ekonomik Büyüme Kavramı

Ekonomik büyüme, ülke ekonomisinin nüfus, işgücü, toprak ve diğer üretim faktörlerindeki artış ya da verimliliğine denir (Acar, 1990: 5). Peterson'a göre de ekonomik büyüme halkın talep ettiği mal ve hizmeti üretebilme gücünün artması demektir. Ekonomik büyümenin temel göstergesi olarak kişi başına düşen gelir seviyesindeki artış olarak gösterilmektedir. Doğal kaynak, eğitilmiş insan ve teknolojik imkan ekonomik büyüme için gerekli olsa da yeterli değildir. Aynı zamanda toplam mal miktarını arttırmak da ekonomik büyüme için yeterli olmayabilmektedir (Yenipazarlı, 2009: 58-59).

Ekonomik büyümeden bahsedebilmek için nicel ve reel bir artış olması gerekmektedir. Ekonomik büyüme kavramından uzun dönemli ve nihai ürün artışının anlaşılması gerekmektedir (Özgüven, 1988: 76-88).

Ekonomik büyüme, bütün ülkeler için eşit düzeyde olmadığından bazı ülkeler çok hızlı büyürken diğer ülkelerin aynı hızda büyüme gösteremediği anlaşılmaktadır. Bu durum, ekonomik büyümenin her dönemde incelenmesi ve ekonomistlerin temel araştırma konusu olmasına neden olmuştur. Ekonomik büyüme farklılıklarını açıklamak gayesi ile iktisat biliminde farklı bilim adamları ve iktisat okulları tarafından çeşitli teoriler üretilmiştir.

2.1.2 Ekonomik Büyüme Anlayışının Teorik Dönüşümü

Büyüme ile ilgili kavramsal bilgilerden sonra bu bölümde büyümenin tarihsel gelişimine değinilmektedir.

2.1.2.1 Büyüme teorilerinin temelleri

Ekonomik büyüme her zaman ilgi çekici bir konu olmuştur. Bilinen ilk ekonomik büyüme tanımlarından biri 1375 yılında **İbn-i Haldun** tarafından Mukaddime adlı eserde yapılmıştır. İbn-i Haldun, nüfus arttıkça iş gücünün de artması dolayısıyla kar artışı olduğunu, bu artışın lüksü ve gereklerini artırdığını, üretim daha ileriye gideceğini üretimin daha da artacağını dolayısıyla tüm ilave emeğin hayatın idamesi için harcanandan lükse ve refaha doğru hareket edeceği şeklinde açıklamalarla büyümeyi tasvir etmeye çalışmıştır. Buna karşın modern büyüme teorilerinde reel hasılda meydana gelen sürekli artış, büyümenin tanımı olarak benimsenmektedir (Haldun, 2009: 664).

15. ve 18. yüzyıl aralığında hakim olan **Merkantilizm**de büyümenin tek kaynağı devletin sahip olduğu madenler, zenginleşmenin yolu da dış ticaret olarak görülmektedir. Merkantilistler iktisat politikalarını dış ticaretin fazla vermesine başka bir deyişle çok satıp az satın almaya yöneltmişlerdir. Bu amaçla hammadde ihracatını yasaklamış, mamül ve ürünlerin ihracatını desteklemiş, ticaret anlaşmalarını gerekli görmüşlerdir. Merkantilistlere göre değerli madenleri ülkede tutmanın başka bir yolu da sömürgeciliktir. Bunu devlet askeri gücü ile sağlayabilecektir. Merkantilist düşünce yapısında zenginleşme için nüfus artışının da desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü kalabalık nüfus emek arzını arttırır ve ücretleri düşürür. Böylece ihracatta avantaj sağlanırken diğer yandan sömürgecilik için gerekli büyüme ve güçlü ordu gereksinimi karşılanabilecektir (Kök, 1999: 40-54).

18. yüzyılda merkantilizme tepki olarak ortaya çıkan **Fizyokrasi**, kelime anlamıyla doğal düzen, tarımsal faaliyetlerin başrol oynadığı Fransa'da doğmuştur. İngiltere ile yapılan koloni savaşlarının kaybedilmesi, merkantilist politika gereği sanayinin teşviki ve tarımın arka plana atılması sonucu tarımsal faaliyetin azalması vergi yüklerinin köylü ve çiftçi üzerine yoğunlaşması fizyokrasinin doğuşunun nedenleri olmuştur. Bu akımın öncüsü olan Francois Quesnay, zenginlik kaynağının tarım olduğunu savunmaktadır. Quesnay'a göre ekonomi üç sınıftan oluşmaktadır:

Toprak sahipleri, çiftçiler ve üretken olmayan sınıf. Toprak sahipleri, topraklarını üretken sınıf olan çiftçilere kiralamaktadır. Kendi geçimine yetenden fazlasını üreten çiftçiler emek ve toprak bileşeni ile kendi ihtiyacından fazlasını üreterek net ürünü ortaya koymaktadır. Dış ticaretin sadece mal alıp vererek fayda sağladığını ve ilave değer katmadığını savunan fizyokratlar için ekonomik büyüme, net ürünün elde edildiği tarım faaliyetlerinin artırılması ile sağlanabilmektedir (Savaş, 2000: 225-232).

Klasik iktisatçılardan Adam Smith, David Ricardo, Thomas Malthus ve Karl Marx'ın büyüme hakkındaki fikirleri modern büyüme teorilerinin temellerini oluşturmaktadır. Bu ünlü iktisatçılar büyüme konusunda farklı yaklaşım sergilerseler de ortak görüşleri sermaye birikiminin büyümeyi etkilediğidir. Bu iktisatçıların görüşleri tam olarak büyüme teorileri olmasa da yukarıda da bahsettiğimiz üzere büyüme teorilerinin oluşmasında önemli kaynak oluşturmuşlardır (Çiftçi, 2015: 10).

2.1.2.2 Büyüme teorileri

Reel GSMH artışı olarak tarif edilen ekonomik büyümeyi her teori farklı değişkenlerle ya da kendisinden önceki teorinin değişkenlerine başka değişkenler ekleyerek açıklamaya çalışmıştır. Teorilerde genelde ücret, faiz oranı, tasarruf düzeyi, doğal kaynaklar, sermaye birikimi, verimlilik, eğitim gibi kavramlar temel belirleyici olarak analize dahil edilse de daha çok fiziki sermaye ve beşeri sermaye yatırımlarının üzerine durulduğu görülmüştür (Şentürk, 2007: 57).

2.1.2.2.1 Klasik büyüme teorisi

Ekonomik büyüme kuramına ilk teorik modeller Adam Smith (1723-1790), David Ricardo (1772-1823) ve Thomas Malthus (1766-1834) tarafından ortaya konulmuştur. Smith, Malthus ve Ricardo'nun ekonomik büyüme konusundaki yaklaşımları klasik büyüme teorileri olarak anılmaktadır (Teyyare, 2013: 130).

Klasik iktisadın kurucusu olarak kabul edilen Adam Smith, ekonomik büyümeye ilişkin fikirlerini Ulusların Zenginliği "*The Wealth Of Nations*" adlı eseriyle açıklamıştır. 1776 yılında yayınlanan bu eserde Smith, ekonomik büyümenin ne merkantilistlerdeki gibi kıymetli maden birikimi ne de fizyokratlardaki gibi toprak

olduğunu belirtmiştir. Smith'e göre ekonomik büyümenin kaynağı, aslında her ulusun yıllık emeği olmuştur. Yani aslında ulus zenginliği yaşam için gerekli olan mal ve hizmet arzının bolluğu ya da kıtlığı olarak nitelendirilebilirken bu hizmet arzının altındaki emeğin temel nokta olmasıdır (Smith, 1999: 105).

Smith, bir ulustaki toprak ve emeğin ürünün yıllık değeri üretken işçi sayısı artırımı ya da mevcut işçilerin performansının artırılması ile sağlanabileceğini savunmaktadır. Sermayenin ekonomik büyüme için temel teşkil ettiğini belirten Smith, bir ülkede üretken işgücünü arttırabilmenin sermaye artışı ile olabileceğini anlatmaktadır. Sermayenin de artışının tutumluluk ile gerçekleşeceğini, israf ve kötü yönetimin sermayeyi azaltacağını belirten Smith, bir birey yıllık kazancının harcamadığı kısımlarını biriktirerek büyüyebileceğini ve bunu tüm ülkeye yaydığımızda toplam sermayenin bu şekilde arttırılabildiğine dikkat çekmektedir (Smith, 1999: 437).

Bir ülkede ihtiyaçtan fazla üretilen ürün başka ülkeye gönderilir ve ihtiyaç duyulan başka bir ürünle mübadele edilir. Böyle olmasaydı üretken emeğin ve yıllık üretimin talep edilmeyen kadarının yok olacağı bir gerçektir. Ülkede talep edilen mal olmasa bile ihtiyaçtan fazla üretilen malların satılması ve başka ürünlerin alınması ve tekrar ihracat yapılması gerekmektedir. Smith'in *Mutlak Üstünlükler Teorisine* göre işbölümü ve uzmanlaşma sayesinde mutlak olarak üstün olunan malların ihraç edilmesi ve üstünlük olmayan malların da ithal edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Smith'e göre dış ticaret sayesinde kaynakların verimli yerlere gitmesi sağlandığından kıt olan sermaye verimliliği ve işbölümü artırılarak ulusun büyümesi sağlanmaktadır (Smith, 1999: 472-479).

Klasik İktisat Okulunun önemli temsilcilerinden biri de David Ricardo'dur. Ricardo'nun en önemli eseri kabul edilen Ekonomi Poliğin ve Vergilendirmenin İlkeleri "*Principles of Political Economy and Taxation*" adlı eseri 1817 yılında yayınlanmıştır. Büyüme olgusunu bölüşüm modeli çerçevesinde açıklayan Ricardo'ya göre ekonominin temel sorunu, gelirin bölüşümünü düzenleyen yasayı ortaya koymaktır. Hâsıla; rant, kar ve ücret olarak sırasıyla toprak sahipleri, girişimci ve işçiler arasında bölüşülmektedir. Bölüşüm sorunu ekonomik büyüme teorisiyle iç içedir. Ricardo, üretim faktörlerinden fiziksel sermaye stoku (K) ve işgücünün (L) değişken olduğunu ancak toprak (N) faktörünün kıt olduğunu ve bu kıtlığın

büyümenin belirleyicisi olan fiziksel sermaye stoku birikimini sınırlandıran önemli bir kısıt olduğunu ileri sürmektedir (Teyyare, 2013: 132). Ricardo'nun teorisinde durgunluk kaçınılmazdır. Böyle bir ekonomide ise sadece toprak sahibi kazanırken, sermaye birikimi yapan kapitalist ve ücret artışına karşılık çocuk sayısını arttıran ve ücrete mahkum olan emekçiler kaybedeceklerdir. Ricardo, bu kısır döngünün yalnızca serbest ticaret ile kırılabileceğini ve karşılaştırmalı olarak üstün oldukları malları ihraç edip üstün olmadıkları malları ise ithal edip dış ticaretten kaynaklanan maliyet avantajını kullanarak ekonomik gelişme yaşanabileceğini anlamıştır. Bu gelişmeler için yapılan yatırımlar da kar oranlarını yükseltmektedir (Ricardo, 1951: 213-214).

Thomas Robert Malthus, Ricardo'dan 3 sene sonra yani 1820 yılında yayımladığı Politik ekonominin ilkeleri "*Principles of Political Economy*" adlı eseriyle klasik iktisatçıların arz yanlı fikirlerini geliştirerek efektif talep yetersizliği ve genel bolluk durumlarının mevcudiyetini incelemiştir. Nüfus konusu hariç Ricardo ile görüşleri pek bağdaşmayan Malthus, nüfusun geometrik hızla arttığını, ekilebilir tarım arazinin ise aritmetik hızla arttığını belirtmiştir. Bu tespit dolayısıyla Malthus, arz yönünün kontrol edildiği kadar talep yönünün de denetim altında tutulması gerektiğinin talep konusunda politikalar geliştirilmesi gerektiğinin savunucusudur. Malthus, Ricardo gibi kötümser bakış açısıyla ekonominin durgunluğa gideceğini arz-talep dengesizliği durumu ile açıklamaya çalışmaktadır. Malthus, Say yasasının ürün talebinin yatırımı karşılayacağını ya da ürün arzının talebi karşılayacağını gerçekliğine inanmamaktadır. Buna göre zevk ve alışkanlıklar nedeniyle talebin yavaş uyarlandığını dolayısıyla arzda meydana gelen artışın talepte hemen yerini bulamayacağını savunmuştur. Ayrıca kar yükseldiğinde gelirin büyük kısmı tüketimden çok yatırıma dönüşecektir. Bu durum daha fazla üretim anlamına ya da daha fazla emek istihdamına denk gelmektedir. Üretilen bu mallara karşılık efektif talep hemen uyarlanamayacağından sonuçta mal fiyatları ve karlar düşecektir (Çiftçi, 2015: 13-14).

Malthus'a göre ekonomide her zaman üretim ya da tüketim fazlası oluşabilir. Bu iki aşırı durum arasında bir ortak nokta bulunmaktadır. Politik ekonomi ile bu ortak noktayı tespit etmek mümkün olmasa da üretim potansiyeli ile

tüketim arzusunun dikkate alınarak ekonomik büyümenin en yüksek düzeyde teşviki sağlanmalıdır (Malthus, 1820: 7).

Smith, Ricardo ve Malthus'un kuramsal yaklaşımları çerçevesinde ele alınan klasik büyüme modelinin temel özelliklerinden biri, ekonomilerin mutlaka bir durgunluk sürecine gireceği ve bunun sonucunda ekonomiler arası yakınsamanın kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkacağı öngörüsüdür. Klasik büyüme modellerinde, sermaye birikimi, büyüme ve kalkınmanın temel belirleyicisi olarak ele alınmıştır. Klasik büyüme modellerinin önemi, büyüme olgusunu açıklamalarından çok, daha sonra ortaya çıkan kuramları etkilemelerinde yatmaktadır (Teyyare, 2013: 134).

2.1.2.2.2 *Keynesyen (Harrod-Domar modeli) büyüme teorisi*

Keynesyen Büyüme Modeli olarak da anılan Harrod-Domar Büyüme Modeli; Roy Harrod (1900-1978)'un, 1939'da Dinamik Ekonomide Bir Deneme "*An Essay in Dynamic Theory*" ve 1948'de Dinamik Ekonomiye Doğru "*Towards a Dynamic Economics*" adlı eserleri; Evsey Domar'ın ise (1914-1997) 1946 yılında Sermaye Genişlemesi, Büyüme Oranı ve İstihdam "*Capital Expansion, Rate of Growth, and Employment*" ve 1947 yılında Genişleme ve İstihdam "*Expansion and Employment*" adlı eserleri yayımladığı çalışmalara dayanmaktadır. Harrod-Domar modeli, sözü edilen iki iktisatçının çalışma ve bulgularındaki benzerlikler nedeniyle bu isimle anılmaktadır. İki ayrı iktisatçının, bağımsız biçimde, fakat birbirine çok benzer çizgiler içinde geliştirdikleri bu teori, Keynes'in kısa dönemli analizini uzun dönemli büyüme sorunlarına uygulama yolunda büyük önem arz etmektedir (Teyyare, 2013: 134).

Harrod-Domar aslında bir büyüme modeli olmamakla birlikte gelir artışının, toplam gelirdeki yatırım payı ile orantılı olduğunu tahmin ederek popülerleşmiştir. Büyüme oranı ise gerekli olan ile doğal büyüme oranının eşit olma durumunda sağlanmaktadır. Bu iki oranın değerleri Harrod-Domar'ın belirlediği koşulu biraz aşarsa işsizlik ya da enflasyon boy gösterecektir. Bu modelin en optimum döneminde bile büyüme çok kritik bir olgudur (Yıldırım, 2009: 82-83).

Harrod ve Domarın modelleri temelde Keynes teorisine dayansa da bakış açıları ve kullandıkları argümanlar yönünden farklılaşmaktadır. Harrod eserinde, eksik istihdamdan yola çıkarak tam istihdam dengesini sağlayan büyüme oranına

odaklanırken, Domar tam istihdam dengesinden yola çıkarak bunun sürdürülebilmesini sağlayacak büyüme oranına odaklanmıştır. Yine Domar, bugünkü yatırımın gelecekteki üretim kapasitesinde meydana getireceği artışı incelerken kullandığı argüman Keynesyen çarpan katsayısı mekanizması iken, Harrod, bugünkü yatırım ile çıktı arasındaki farkı ortaya koyarken kullandığı argüman keynesyen hızlandırıcı katsayısı mekanizmasıdır. Her iki modelinde sonuçları ortak ve şu şekildedir:

1. Emek ve sermaye birbirleriyle ikame edilemediğinden sermaye stokuna yapılacak emek ilavesi üretimi arttırmaz.
2. Teknoloji veri iken büyüme sermaye birikimi ile belirlenir.
3. Bir toplumda tasarruf oranı ne kadar büyük, sermaye-hasıla oranı da ne kadar küçükse ekonominin büyüme hızı o kadar büyük olacaktır (Çiftçi, 2015: 16-17).

Harrod ve Domarın modellerinin bıçak sırtı olması, sermaye ve hasıla oranının, tasarruf eğiliminin ve teknolojik gelişmenin sabit olması gibi nedenlerle eleştirilmesine rağmen, yatırımın üretken kapasiteyi artırma etkisi gerçekleşen planlanan yatırım etkileşimini ortaya koyması bakımından büyüme literatürüne önemli bir katkı sağlamıştır (Çiftçi, 2015: 21).

2.1.2.2.3 Neoklasik(Solow) büyüme teorisi

Neoklasik Büyüme Modeli, Robert Solow'un (1956) "İktisadi Büyüme Teorisine Bir Katkı" "*A Contribution to the Theory of Economic Growth*" isimli çalışması ile neoklasik modele önemli katkılar yapmasından dolayı "Solow Büyüme Modeli" olarak da bilinmektedir. Modele, Solow (1956) ile birlikte Trevor 137 Winchester Swan (1956) "Ekonomik Büyüme ve Sermaye Birikimi" "*Economic Growth and Capital Accumulation*" isimli çalışma ile önemli katkılarda bulunmuştur ancak ağırlıklı olarak Solow modeli olarak anılmaktadır (Teyyare, 2013: 137).

Harrod-Domar modelinin eksikleri ile ilgilenen Solow ve Swan, 1956 yılında ayrı ayrı yaptıkları çalışmalar ile benzer büyüme modelleri ortaya koymuşlardır. Bu iki modelde girdilerin ikame edilebilirliğini kabullenen neoklasik üretim fonksiyonlarına yer verilmiştir. Bu fonksiyonlar ölçeğe göre sabit getiri ile

girdiler arasında pozitif ve tam ikame esnekliklerinin olduğunu varsaymaktadır. Bu modellerde sabit tasarruf oranı varsayılp ekonomi basit bir genel denge modeline uyarlanmıştır. Burada Harrod-Domar büyüme modeli Solow-Swan modeli için bir temel oluşturmaktadır. Solow, Harrod-Domar modelinin aksine yatırımdaki artışın uzun dönem büyümenin kaynağı olamayacağını anlatmış ve bu kaynağın sadece teknolojik değişim olabileceğini vurgulamıştır(Yıldırım, 2009: 83).

Solow, modelini oluşturabilmek için birtakım varsayımlara başvurmuştur (Solow, 1956; Jones, 2001: 18-35). Bu varsayımlar şu şekildedir:

- Dünyada tek bir homojen mal üretilip tüketilir.
- Ülke dış ticarete kapalıdır.
- Ekonomi kapalı olduğu için tasarruflar yatırıma eşittir ve yatırımlar sadece sermaye birikimi amacıyla kullanılmaktadır.
- Teknoloji dışsaldır (Teknoloji, Ar-Ge ve firma faaliyetlerinden etkilenmez).
- Tasarruf oranı sabittir ve beceri kazanmak için zamanın sabit bir kısmı ayrılır.
- Üretim fonksiyonunda ölçeğe göre sabit getiri mevcuttur.
- Tam rekabet koşulları geçerlidir (Firma sayısı fazla ve fiyatlar veridir).
- İşçi başına çıktıda azalan getiriler kanunu hâkimdir (Her işçiye verilen her ek birim sermaye, o işçinin üretimini gittikçe azalan ölçülerde arttırır).
- İşgücüne katılım oranı sabittir. Nüfus artış hızı sabittir.
- Teknolojik ilerleme hızı sabittir.

Solow büyüme modelinde toplam hasıla, sermaye ve işgücünün fonksiyonudur. Bu iki üretim faktörünün de azalan verimler yasasına tabi ve ölçeğe göre sabit getiri durumda olduğu varsayılmaktadır. Bu iki faktörün kıtlıklarına göre

artan veya azalan fiyatları üreticilere birisi arasında tercih yapma olanağı tanımaktadır. Solow modelinde sermaye ve işgücü oranı değişebilmektedir. Sermaye işgücünden fazla arttırıldığında işgücü başına sermaye artacağından daha yüksek verimlilik düzeyi hedeflenir. Neoklasik büyüme modeli sermayenin, işgücünün ve toplam çıktının aynı miktarda arttığı dolayısıyla sermaye ve işgücü oranının sabitlendiği durağan durumu tanımlamaktadır. Bu durağan durumda sermaye ve emeğin ortalama verimlilikleri dolayısıyla kişi başına hasıla ile sermaye-işgücü oranı sabitlenir. Dolayısıyla tasarruf miktarındaki artış ekonomik büyümeyi bir süreliğine arttırır. Yüksek sermaye birikimine ulaşıldığında sermayenin marjinal verimi artarak azalan bir seyir izler. Solow modelinde de teknoloji üretim faktörlerinin etkin kullanımını teşvik ederek nihai ürünün birim maliyetini azaltmaktadır. Dolayısıyla teknoloji, üretim olanakları eğrisini sağa doğru kaydırarak aynı faktörlerle daha fazla çıktı düzeyine ulaşmamızı sağlamaktadır. Teknolojik gelişme aynı zamanda üretim faktörlerinden birine talebi azaltırken diğerine arttırabilir. Bu tarz büyümeye teknolojinin yanlı büyümesi denilmektedir. Solow büyüme modeli teknolojinin tarafsız olduğunu yani işgücü ve sermayeyi aynı oranda etkilediğini savunmaktadır (Aydın, 2008: 18-19).

Solow büyüme modeli, tam rekabetin olduğu ve her bir üretim faktörünün ücretinin, o faktörün marjinal verimliliğine eşit olduğu Neoklasik varsayımı kabul eder. Solow modeli sermaye ve işgücü dışında teknolojinin bir dışsal değişken olarak büyümeyi belirlediğini varsaymaktadır. Teknolojik gelişme de dışsal olduğundan model içinde şekillendirilemez. Neoklasik büyüme modelinde fakir ülkeler başlangıçta düşük sermaye ve işgücü oranına sahip olduklarından sermayenin marjinal verimliliği zengin ülkelere göre daha büyüktür. Ancak bu ülkeler sermaye birikimlerini arttırarak zengin ülkelere yakınlaşmaya çalışırlar. Burada Neoklasik yaklaşıma göre zengin ülkeler yavaş büyürken fakir ülkeler çok daha hızlı büyüyerek aradaki farkı kapatmaktadır. Buna koşulsuz yakınsama denilmektedir. Fakir ülkelerin zengin ülkelere ulaşabilmesi için bazı politikaların gerekliliğini savunan görüşe de koşullu yakınsama denilmektedir. Neoklasik yakınsama, öngörüsü azalan verimler yasanına dayanmaktadır. Çalışan başına daha az sermaye düştükçe toplam faktör verimliliği azalmaktadır. Aynı zamanda sermaye ve işgücü oranı düşük kaldığı müddetçe işgücü verimi de düşmektedir. Çalışan başına sermaye oranı da nüfus artışı, tasarruf oranı, hükümet harcamaları, mülkiyet hakları, iç-dış piyasa koşulları,

sosyo-politik koşullar gibi değişkenlere bağlı olduğundan mutlak olmayan koşullu bir yakınsamadan bahsedilebilir. Koşullu yakınsama yukarıdaki değişkenlere göre fakir ve zengin ülkelerin uyarlanması ile karşılaştırılır ve birbirine yakınsıyorlarsa teori uygulanabilmektedir (Aydın, 2008: 19-24).

2.1.2.2.4 İçsel büyüme teorisi

Neoklasik büyüme teorileri işgücü, sermaye ve teknoloji ile ekonomik büyümeyi açıklamaya çalışır. Ancak üretim faktörlerinin salt niceliksel etkisi ekonomik büyüme üzerinde zannedildiği kadar büyük değildir. Dolayısıyla bu teorinin ekonomik büyümeyi yeterince açıklayamadığı düşünülmüş 1980'li yıllarda literatüre içsel büyüme modeli olarak bir model geliştirmişlerdir. Yapılan çoğu ampirik çalışmada yoksul ve zengin ülke arasındaki farkın daha da açıldığı gözlemlenmiştir. Bu bulguların Neoklasik model ile çelişir olmasının nedeni olarak ülkeler arasındaki politikalar farkının Neoklasik yakınsamayı geciktirmesi ihtimal dahilinde olması ve Neoklasik büyüme modelinin ampirik çalışmalarda desteklenmemesi gösterilebilir. Bu durumda daha gelişmiş bir büyüme modeline ihtiyaç duyulmuş ve içsel büyüme modeli literatüre girmiştir (Aydın, 2008: 21-24).

1980'li yılların ortalarına doğru, büyüme literatüründe, bir yandan teknolojiyi içselleştirmeden sürekli bir büyümenin sağlanabileceğini gösteren modeller (Rebelo, 1991); öte yandan ise içsel teknolojik gelişmeye dayalı, Lucas (1988), Arrow (1962) ve Schumpeter'ci gibi büyüme modelleri ortaya çıkmıştır. Bu referans çalışmalar çerçevesinde, büyümenin kaynağı belli başlı şu dört alanda toplanabilmektedir: Birincisi, kâr arayışındaki Ar-Ge sektörünün bilgi (ya da yeni teknolojik tasarımlar) üretmesi (Romer, 1990; Grossman ve Helpman, 1991; Aghion ve Howitt, 1992); ikincisi, Arrow'un mirasını devralan ve bunu yeni yaklaşımlara uyarlayan fiziksel sermaye yatırımları ve yaparak-öğrenme modelleri (Romer, 1986; Rebelo, 1991); üçüncüsü, beşeri sermaye birikimi (Lucas, 1988; Jones, 1996); dördüncüsü, kamu yatırımları (Barro, 1990; Ateş, 1998). İçsel büyüme modellerinde, ortaya konulan (açıklayıcı) değişkenler birbirinden farklı olması nedeniyle tek bir içsel büyüme modelinden bahsetmek zordur. Bu modellerin ortak noktası, büyümenin uzun dönemde içsel olarak belirlenmesi düşüncesidir (Teyyare, 2013: 143).

2.1.2.3 Büyüme Teorilerinin Dönüşümü

İktisat tarihi iktisadi davranışı mekan ve zamandan soyutlayarak, iktisadi aktörleri ise toplumdan soyutlayarak rasyonel davranan bireyler olarak görmektedir. Bu paradigma ile oluşturulan iktisadi büyüme yaklaşımlarında büyümenin belirleyicisinin dışsal (teknoloji ve nüfus) faktörlerin olduğu düşünülmektedir. Bu yaklaşımla oluşturulan tüm teorilerde, kurum, kurumsal yapı ve kurumsal değişim gibi kavramların ekonomik üzerindeki etkisini dikkate alınmamıştır. Bu açıdan bakıldığında kurum, kurumsal değişim ve kurumsal yapı kavramlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılması, farklı kurumsal yapıya sahip ülkelerin ekonomik büyüme farklılıklarının saptanmasını sağlayabilecektir. North' a göre kurum oyunun kuralları, kurumsal yapı ise iktisadi aktivitelerin itici gücünü oluşturmaktadır (Biber, 2010: 3).

İktisat literatüründeki önemli hususlardan diğeri de iktisadi büyüme modellerinin büyüme analizi yaparken denge noktası bazlı çalışmalarıdır. Bu çerçevede ilgilenen noktalar dengenin varlığı ve kararlılığı olmaktadır. İktisadi büyümenin yapısal bir dönüşümü içerebileceği dolayısıyla kalkınma konusunda da önemli rol oynadığı anlatılmaktadır. Bu bakımdan geleneksel iktisadi büyüme modelleri yapısal dönüşüm ve bu dönüşümün oluşmasını sağlayan etmenleri, analizlerinde göz ardı etmesi kritik bir noktadır. Geleneksel büyüme modellerinin yapısal değişimi göz ardı etmesi büyüme sürecinde kritik olabilecek sorunlara değinmediği anlamına gelmektedir. (Biber, 2010: 4).

Geleneksel iktisadi büyüme teorileri büyüme sürecinde büyüme aktörlerine verdikleri önem düzeyi ile birbirlerinden ayrılırken, ülkeler arası zenginlik ve fakirlik farklarının sebebine bir açıklama getirememektedirler. Dolayısıyla mevcut büyüme teorilerinin büyümeyi açıklarken iktisadi aktörler üzerindeki vurgusunu ülkelerin farklı ekonomik yapıda olmalarının altında yatan farklı kurumsal yapıya odaklanması gerekmektedir (North, 2002: 17).

Kurumlar, bir ülkede yatırım, tasarruf, teknoloji, üretim gibi alanlarda alınan kararları etkileyerek ekonomik sonuçlara etkide bulunmaktadır. Dolayısıyla iktisadi büyüme literatüründe büyümenin belirleyicisi olarak değerlendirilen değişkenler kurum ve kurumsal yapının etkisi altında belirlenmektedir. Bu durumda mülkiyet haklarının nasıl tanımlandığı, siyasal ve hukuksal yapı ile ilgili kurumlar ve

sözleşmelerin uygulanabilirliği iktisadi kararların temel belirleyicileridir. Bu bakış açısıyla ülkelerin istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme gerçekleştirebilmeleri için etkin işleyen bürokratik yapı, mülkiyet haklarının korunması, yolsuzluğu önlenmesi ve ekonomik özgürlüktür (Biber, 2010: 16).

Kurumsal yaklaşımın asıl değinmek istediği nokta kurumların iktisadi büyümeyi nasıl ilerleteceğidir. Kurumların iktisadi faaliyetler üzerindeki etkisi üretken faaliyetler ve transfer faaliyetleri anlamında değerlendirilmektedir. Kurumsal yaklaşım, bireylerin çalışması, girişimcilerin risk alma ve fırsatları değerlendirme, firmaların maliyet azaltma, hükümetlerce vergi gelirlerinin etkin şekilde kullanılması gibi tüm faaliyetlerin verimliliklerinde belirleyici unsurun kurumların sunduğu geliştirici faaliyetler olduğu ifade edilmektedir. Bu geliştirici faaliyetlerinde üretken ve üretken olmayan faaliyetler için ekonomik performans boyutunda büyüme farklılıklarını açıklayabileceği savunulmaktadır (North,2002: 17).

Literatürde en çok incelenen konulardan biri de özel mülkiyet haklarının korunmasının serbest piyasa ekonomisinin vazgeçilmezi olduğudur. Bu hakların korunmasının önemi, yatırımları ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Özel mülkiyet haklarının iyi korunduğu bir ortamda girişimciler mal ve sermaye birikiminde cesaret alacak ve böylece sermaye birikimi artacaktır. Özel mülkiyet haklarının korunması iktisadi aktörlerin anlaşmalara ne kadar uyduğunu belirlemesi mal ve para piyasaları açısından önem arz etmektedir. Bu durumda ülkelerin güçlü bir hukuk sistemi ile mümkün olabilmektedir. Bu faktörlerle beraber ülkedeki, adalet mekanizmasının etkinliği ve ekonomik özgürlüklerinde büyü ve kalkınma sürecindeki rolleri hayati olmaktadır (North, 2002: 10-40).

2.2 MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Kavramsal çerçevesini çizdiğimiz Mülkiyet Hakları Teorisinin bu bölümde Ekonomik büyüme sürecinde karşılaşılan problemlere sunduğu çözümler anlatılacaktır.

2.2.1 Mülkiyet Haklarının Ekonomik Büyüme Sürecine Etkileri

2.2.1.1 İşlem maliyeti sorunu

Ronald Coase'nin 1937 yılında Firmanın Doğası (The Nature of the Firm) adlı makalene dayanan işlem maliyetleri, ekonomik sistemin ve faaliyetlerin yürütülebilmesi için katlanılması gereken maliyetlerdir. Bu çerçevede sözleşme yapmak, bilgi edinmek ve danışmanlık maliyetleri işlem maliyeti çerçevesinde ele alınmaktadır (Demir, 1996: 210-212). Bu maliyetler pozitif ise mülkiyet haklarının tam olarak tanımlanmadığı anlaşılmaktadır. Bir varlık hakkında alıcılar tam bilgi sahibi değildir. Varlığın devri, alıcı ve satıcının değeri, ölçme çabaları bir takım maliyetler doğurmaktadır. Eğer bu maliyetler yüksekse varlık devredilemeyecek ve mübadele gerçekleştirilemeyecektir. İşlem maliyetleri incelendiğinde, mallar arasındaki farklılaşma ve mallar hakkındaki bilgi eksikliğinin giderilmeye çalışılmasıyla oluşmaktadır(Oğuz, 2003: 27).

İşlem maliyetleri ekonomik faaliyetler içinde karşımıza arama maliyeti, pazarlık maliyeti ve uygulama maliyeti olarak çıkmaktadır. Arama maliyeti standart mallarda düşük olacaktır. Malın benzerinin olmadığı durumlarda ise daha maliyetli olacaktır. Pazarlık maliyeti de keza standart mallarda düşük olacaktır. Mal sınırlı sayıda ise bilgi maliyeti yine yüksek olacaktır. İkinci el eşya almak sıfır eşya almaktan daha fazla pazarlık maliyeti gerektirmektedir. Çünkü malik alıcıdan daha fazla bilgi sahibidir. Uygulama maliyetleri de mülkiyet devrinin geciktiği durumlarda meydana gelmektedir. Örneğin, tüketim malları alınırken uygulama maliyetine katlanılmazken bir yapı yaptırılırken önemli miktarda uygulama maliyetine katlanılır. İşlem maliyetlerinin düşük olduğu durumlarda mal ve hizmet standartlaşmış, haklar tam olarak tanımlanmış yine haklar basit ve açık olarak karşımıza çıkmış olacaktır. Taraf sayısının az ve rasyonel olduğu alternatif durumların çok olduğu mübadelenin anında yapıldığı uzlaşmacı tarafların bulunduğu sistemlerde yine işlem maliyeti düşük olmaktadır. Buna karşılık mal ve hizmetin standart olmadığı, hakların belirsiz ve karmaşık olduğu tarafların çok sayıda olduğu ve rasyonel olmayan davranışlar sergilediği ortamda işlem maliyeti yüksek olmaktadır. Burada alternatif sayısı az, denetim ve yaptırım zor, taraflar geçimsiz ve değişim gecikmeli olduğundan işlem maliyetleri artmaktadır (Oğuz, 2003: 28-29).

Mülkiyet hakları tanımlamaları maliyetli ise burada varlıklara ilişkin bilgi arayışı kaçınılmaz olmaktadır. Talep edilen varlık hakkında bilgi yetersiz ise bilgi sahibi olabilmek için bazı maliyetlere katlanılmakta ya da satıcı bu bilgileri bize ulaştırmaktadır. Bu durumda bile varlık alım satımında bazı maliyetler kamu malı olmaktadır. Bireylerin girişimci çalışmaları kamu malı ve işlem maliyeti durumunu azaltmaya yönelik olmaktadır. Markaların kalite standartları getirmelerinin sebebi bu maliyetleri düşürme çabası olmaktadır (Demir, 1996: 215-217).

2.2.1.2 Bilgi ve dışsallık sorunu

Dışsallık, Ronald Coase'nin 1960 Sosyal Maliyet Sorunu "*The Problem of Social Cost*" adlı makalesinde ekonomik uygulama ile hukuki uygulama arasındaki farkın işlem maliyeti olduğunu ve bunun da dışsallığa yol açtığını belirtmesiyle ortaya çıkmış bir teoridir. Coase makalesinde yerleşik yaklaşımı (Pigou'cu vergi) eleştirerek kendi bakış açısıyla çözüm sunmuştur. (Kama, 2009: 85-86).

Mülkiyet hakları, zamanın etkisiyle değişen şartların sonucunda ortaya çıkan zarar ve yararları nasıl içselleştireceğimiz hakkında vereceğimiz kararların rehberi olmuştur (Demir, 1996, 231). Coase'ye göre dışsallık, karşılıklı olduğundan zarar veren tarafın zararına karşılık gelen üretim miktarı dikkate alınmazsa sorun çözülemeyecektir. Coase yine işlem maliyetlerinin olmadığı durumda ve tarafların zarar konusunda anlaşması halinde de dışsallık sorununun kendiliğinden çözüleceğini anlatmıştır. Yani mülkiyet hakkının, soruna konu olmadığı durumda ve işlem maliyetsiz bir ortamda sorun, çözülebilecek düzeydedir (Demir, 1996: 233).

Coase bilgi akışının sorunsuz olduğu, gelir etkisinin olmadığı ve işlem maliyetlerinin sıfır olduğu durumlarda piyasaların verimli çalışacağını mülkiyet haklarının noksatsız uygulandığı piyasalarda sözleşmelerin ideal dışsallık oranını sağlamada yeterli olabileceğini anlatmıştır (Coase, 1960: 10-12). Buradaki yeterli dışsallıktan kasıt, devlet müdahalesini gerektirmeden mülkiyet haklarının korunmasının sağlandığı durumdur. Gerçek hayatta işlem maliyetlerinin pozitif oluşu bu sistemin beklendiği gibi ilerleyen veya dışsallıkları otomatik içselleştiren bir durum olmadığını belirtmektedir (Demir, 1996: 232).

Yerleşik iktisat piyasa başarısızlığı olan dışsallık konusunda iki çözüm önermektedir. Bunlardan ilki olan devlet regülasyonu; dışsallığa neden olan

faaliyetleri kısıtlayarak bu konuda yasal düzenlemeler yapmak yani doğrudan cezalandırmaktır. İkincisi ise Pigou'cu vergilendirme denilen dışsallığa neden olan firmadan dışsallık kadar vergi almak, yani devletin vergi ve cezalarla dışsallığı içselleştirmesidir (Demir, 1996: 231). Örneğin; yerleşik iktisatta fabrikanın atık sularının yol açtığı tarlalardaki verim kaybı fabrika sahiplerince karşılanmalıdır. Çünkü verim düşüklüğünün sebebi fabrika atıklarıdır. Dışsallığın çözümü olarak fabrika sahipleri analiz yaparak, ya fabrikayı kapatacak ya da düşürdüğü verim kadar vergi ödeyecektir (Oğuz, 2003: 50-51). Yani yerleşik iktisatta kimin menfaatinin himaye edileceği baştan belirlenmiştir (Sanlı, 2007: 118).

Coase'a göre bu iki çözüm yolu da yanlıştır. Dışsallık sonucu ortaya çıkan maliyet, karşılıklı uyumsuz davranışlar neticesinde oluşmuştur. Dışsallık nedensellik ilişkisi ile zarar veren sorumlu tutulup zararı karşılaması ekonomik açıdan etkin olmayan sonuçlara yol açabilmektedir. Zira zarar çift taraflı bir kavramdır. (Sanlı, 2007: 117). Coase, bu duruma yerleşik iktisattaki gibi fabrika sahibine faaliyetini durdurması ya da vergilendirme yapılması yerine taraflardan hangisinin diğerine zarar vermesi önlenmelidir bakışıyla yaklaşmaktadır. Esasen büyük zarara sebebiyet vermekten kaçınılmaktadır. Klasik yaklaşımda tarafların birbirleriyle anlaşabileceği varsayımı düşünülmemektedir. Fabrika sahibinin atıkları toprağa zarar vermeyecek hale getirmesi vergilendirmeden daha az maliyetli ise vergilendirme etkin bir çözüm olmayacaktır (Oğuz, 2003: 51). Önemli olan toplam servetin maksimize edilmesi olduğundan dışsallık sorunu zarar gören tarafın bile bazı maliyetlere katlanmasını gerektirebilecektir. Ayrıca dışsallık sadece bir tarafın sosyal maliyetleri içselleştirmesiyle de çözümlenmemektedir (Sanlı, 2007: 119).

Mülkiyet hakları teorisinin işlem maliyetleri analizi ile üzerinde durduğu konu olan dışsallık, gerçek kaynağı belirlenemeyen hatta var olduğu tek başına kanıtlanamayan bir olgudur. Dışsallıkta ortaya çıkan fayda, pazarlık ve yan ödemeler ile belirlenebilir ancak fayda maliyetten daha fazla olmadığından ekonomik aktörler bahsedilen pazarlık ve yan ödemelere yanaşmamaktadır. Sonuçta dışsallık bir işlem maliyeti varlığı olmaktadır. Eğer işlem maliyeti olmasaydı iyileştirme ile denge sağlanabilirdi. O zaman mülkiyet hakları iktisadi malın doğasının değiştirilmesi ile çözüm arayışı içerisindeydi yargısı yanlış olmayacaktır. Ancak Mülkiyet Hakları

İktisadı bu doğa değişimiyle ilgili işlem maliyetlerini hesaba katmaktadır (Yıldırım, 2009: 75).

Demsetz, 1967 yılında yazdığı Mülkiyet Hakları Teorisine Doğru “*Toward a Theory of Property Rights*” adlı makalesinde dışsallıkları içselleştirmenin getirisi içselleştirme maliyetinden büyük ise dışsallıklar içselleşir tespitini yapmıştır. Bu içselleşme de yeni piyasaların açılmasına, yeni teknolojilerin keşfine yol açacaktır. Burada zevk veri alınırsa özel ve devlet merkezli mülkiyet haklarının doğuşu, teknoloji ve nispi fiyatlara tepki şeklinde olacaktır (Demsetz, 2000: 180).

Dışsallıklarda tarafların kendi aralarında anlaşmaya çalışmaları ekonomik ve yasal hakların ayırımından kaynaklanmaktadır. Yasal düzenlemeler ekonomik olarak uygun olmadığında aradaki meblağ ne kadar büyükse o kadar yasal düzenlemenin uzağında bir denge meydana gelecektir. Bu da yasal ve ekonomik kuralları daha da ayırıştıracaktır. Coase, mülkiyet haklarının belirli ve net olduğu işlem maliyetinin olmadığı bir ortamda hukuk yaklaşımından bağımsız ekonomik çabaların netice vereceğini anlatmıştır. Bu durumda işlem maliyeti yok ise hukuki kurallar etkisiz, ekonomik kurallar etkili hale gelecektir (Sanlı, 2007: 121-124).

Sonuç olarak, dışsallıkta pazarlık maliyeti düşükse sorunlar devlet müdahalesi olmaksızın çözülebilecektir (Dinler, 2003: 293). Ancak işlem maliyetlerinin sıfır olması gerçek hayatta bağdaşmayan bir durumdur. Her görüşme ve müzakerenin bir maliyeti vardır (Demir, 2000: 4). Açıkça ve net olarak tanımlanmış mülkiyet hakları sistemi bireylerin giriştiği her alanda emeklerinin karşılığını alacaklarının garantisini konumundadır. Bu garanti mülkiyetin çalınmasının da güvencesini vermektedir. Aksi durumda insanlar emeklerinin karşılığını bir anda kaybedebilme riski olduğunu gördüklerinde emek harcamaktan kaçınacak ve elindeki mülkiyeti korumaya çalışacaklardır (Uzun, 2009: 296-299).

2.2.1.3 Ortak mallar sorunu

Garret HARDİN’in 1968’de Science dergisinde yayınladığı Ortak Malların Trajedisi “*The Tragedy of the Commons*” adlı makale, konunun ilgi odağı olmasını sağlamıştır. Makalede bir kaynağın kullanımında sınır olmadığında sonucun hüsrana uğradığı anlatılmaktadır. Dolayısıyla bir kaynaktan yararlanan, daha fazla yararlanabilmek adına kaynağı tüketmek pahasına kullanmaya çalışacaktır. Hardin,

köylülerin ortak olarak kullandığı otlığı örnek göstererek kimsenin başkasını dışlama hakkı olmadığını bir hayvan otlama alanı üzerinde konuyu anlatmıştır. Bu otlakta isteyen istediği kadar hayvan otlayabilmektedir. Bu durumda her şahsın hayvan sayısını arttırması diğer bireylerin hayvanlarının otunu azaltsa da bu durum köylülerce göz ardı edilmektedir. Böylece otlak sonunda yok olacak ancak otlama durdurulmadığından kıtlık oluşacaktır. Çünkü bir birey yarına ot bırakmak için hayvan sayısını azaltsa bile diğer bireylerin hayvanları kalan otu tüketecektir. Bu soruna çözüm olarak ortak malların bir mülkiyetinin olması gerektiği önerilmiştir (Morris, 2009). Buna bağlı olarak mülkiyetin topluluğa değil bir bireye verilmesi, kaynağın sahipleri tarafından korunacağı, mülk sahibinin de mülkten kazanç beklentisi olacağı böylece aşırı kullanımı engelleyeceği varsayılmıştır. Burada mülk sahibi mülkiyeti, yeteri kadar etkin kullanamaz ise fırsatları değerlendirecek başka bireyler bu mülke sahip olabilecektir varsayımını da unutmamak gerekmektedir (Yıldırım, 2009: 72-73).

Hardin, ortak mallar sorununa bir örnek ile daha değinmiştir. İlk defa uydular tarafından Afrika ile ilgili görüntüler elde edildiğinde kuraklık esnasında bile kurak olmayan yeşil arazilerin varlığı dikkat çekmiştir. İncelendiğinde yeşil arazilerin çitle çevrilmiş ve bireylere ait olduğu, kıtlık döneminde korunduğu çöl kısmının ise hayvanlarını otlatacak çobanlara bırakıldığı anlaşılmıştır. Burada mülkiyet hakkı kurumu, kuraklığı sınırlandırmıştır. Hardin'e göre dünyada insan sayısı artışına uygun olarak doğal kaynak kullanımları da daha özenli yapılmalıdır (Kasper, 2007: 88-90).

İnsan nüfusu az iken ortak kullanımın uygulanabilmekte olduğu, ancak artık nüfusun ortak kullanıma izin verecek düzeyde olmadığı bilinmektedir. Geçmişte birçok konuda ortak kullanımda rahatsız olan insanlar, şikayet konusu yapmadıkları konuları artık önemli sorun olarak görmektedir. Hava, hak ve özgürlük gibi konular artık dünya gündeminin başında yer almaktadır. Burada özgürlükten kast edilen Hegel'in de dediği gibi gereksinimin en önemli cephesi doğurganlık alanındaki ortak kaynak paylaşımından vazgeçilmesidir. İnsanları çoğalma özgürlüğünden mahrum etmek başka ve daha değerli özgürlüklere yelken açmak anlamına gelmektedir. Doğurma özgürlüğünü terk etme gereksinimi eğitim ile aşılanabilecektir ve sadece

bu şekilde ortak kaynak paylaşımının trajedisine son verilebilecektir (Hardin, 1968: 1248).

2.2.1.4 Asil-vekil sorunu

Asil-vekil problemi, asilin, vekile malları ve hizmetleri teslim etmek için güvendiği ancak yüksek maliyetlere katlanmaksızın çalışmasının kalitesini ve etkinliğini tamamen kontrol altına alamadığı durumda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda bireyler görevden kaçma ya da düşük kaliteli mal ve hizmet üretme yanlısı olmaktadır. Yüksek güven düzeyine sahip toplumlarda bireyler, düşük güvene sahip toplumlara göre daha az görevden kaçma eğilimi sergilemektedir (Kovacı ve diğerleri 2007: 39-40).

Yeni Kurumsal iktisadın üzerinde durduğu eksik bilgi ve dolayısıyla kısıtlı rasyonellik varsayımı sonucu katlanılması gereken işlem maliyetleri konusu analizlerin önemli parçasıdır. Burada vekil maliyeti konusu da işlem maliyetlerinden bir tanesidir. Bazı girişimciler haklarının bir kısmını vekillerine devretmektedirler. Bu asil vekil ilişkisindeki problem ahlaki bozulma sorunun ortadan kaldırılamamasından kaynaklanmaktadır (Oğuz, 2003: 130). Vekil asilden her zaman daha fazla bilgi sahibi olduğundan vekil davranışları tam olarak gözlemlenemez ve vekil bu durumu kendi lehine kullanabilmektedir (Kama, 2009: 37). Eksik bilgiden ötürü ahlaki çöküntüler yani vekillerin asiller tarafından denetlenememesinden kaynaklanan sahtekarlık derecesindeki durumlar yaşanabilmektedir (Çetin, 2007: 43).

Vekil, asil ile sözleşme imzalayarak yükümlülükleri kabul etmektedir ancak daha sonra vekil denetim ve yaptırım ile kazandığı bilgiyi kendi çıkarına kullanmaktadır. Vekil ile asil arasındaki sözleşme yükümlülüklerinin denetimi ise işlem maliyetidir. Bu işlem maliyeti de vekil maliyetidir ve üç grupta incelenir: İlki, asil tarafından yapılan denetim maliyetidir. Vekil kontratı kabul ettikten sonra yükümlülükleri yerine getirip getirmediğinin denetimi için yapılan maliyete denilmektedir. İkinci olarak vekilin bağlanma maliyeti yani vekil olması için asile bağlanmak adına katlandığı maliyettir. Son olarak artık maliyet ise vekil olduktan sonra asilin kararlarından farklı olarak verdiği kararların maliyetidir. Vekilin daha verimli kararlar vereceği düşünüldüğünden idari haklar verilebilmektedir ancak

vekilin bazı kararları asilin elde edeceği getiriden daha az getirilere sebep olabilecektir. Buna da artık maliyetler denilmektedir (Yıldırım, 2009: 75-76).

Firma dışındaki hak sahipleri firma içindeki kaytarma ve ahlaki bozulmaları tespit edebilmek için ilave maliyetlere katlanmak zorundadır (Oğuz, 2003: 131). Mülkiyet hakları teorisi bu yükümlülüklerin maliyetlerinin vekile nasıl aktarılacağını araştırmaktadır. Hisse senedi veya diğer ortaklıklar yolu ile vekilin kaynak kullanımına asılmış gibi dahil edilmesi, asile zarar veren davranışların artık kendisine de zarar vereceğinden vazgeçmesini sağlayabilecektir (Yıldırım, 2009: 76). Vekalet maliyetinde rekabetin de önemi büyük olmaktadır çünkü rekabet, vekalet maliyetini azaltabilmekte ve vekilin fırsatçı davranışlarının maliyetini arttırabilmektedir (Demir, 1996: 222). Düzenleyici kurumsal yapılar ile yüksek güven düzeyi oluşturularak asilerin vekilleri denetimi sağlanıp işlem maliyeti de düşürülür ise muhtemel sorunlar azaltılabilir ya da tamamen ortadan kaldırılabilir (Çetin, 2007: 45; Ata ve Koç, 2012: 208). Bu konu üzerine örnek vermek gerekirse bir tedarikçinin mallarının kıymetini anlayan firma bu malları başkalarına kaptırmamak için tedarikçiye malların fiyatlarından daha fazlasını verebilir. Tedarikçi bu şekilde piyasada tutunarak tekel haline gelebilir ve bunu fırsata dönüştürmeye çalışabilir. Bu durumda tek tedarikçi ve tek talepçi firma neticesinde iki firma da birbirine bağımlı hale gelerek rantçılığa meydan verebilir. Bunu fark eden firma tedarikçi firmayı da kendi firması bünyesine katarak hem fırsatçılığı önler hem de maliyetlerini azaltabilmektedir (Oğuz, 2003: 132).

2.2.1.5 Birey ve organizasyon sorunu

Mülkiyet hakları mübadele sonucu el değiştirmektedir. Bu değişimde taraflar, bireyler olabileceği gibi organizasyonlar da olabilmektedir. Burada mülkiyet hakları iktisadı mülkiyet hakkının hangi tarafta olması gerektiğini açıklamaya çalışmaktadır. Mülkiyetin hangi tarafta olacağı sorusunun cevabı da hangi tarafın amacının belirli olduğuna bağlı olmaktadır. Mülkiyeti organizasyonun tüzel kişiliğine bağlamak, varlık üzerindeki hakkın kamu alanında kaldığının belirtisi olmaktadır. Organizasyondaki bireyler de mülkiyet haklarını hukuki dayanağı olmasa bile ekonomik olarak kullanmaya çalışacaklardır. Bireylerin sosyal hayattaki amaçları organizasyonlara göre daha belirgindir. O zaman aslında organizasyonları da oluşturanlar bireyler olduğundan organizasyon amaçları da bireylerin ürünü

olmaktadır çıkarımı yanlış olmayacaktır. Bu durumda birey-organizasyon mübadelesi ile birey-birey mübadelesini örneklendirdiğimizde organizasyonda mülkiyeti kimin kullandığı netleştirilemediğinden birey-birey ilişkisini tercih etmemiz gerektiği anlaşılmaktadır. Sonuçta mübadele yapan birey bedeli yine başka bir bireye organizasyon adına ödemektedir. Organizasyon adına bedeli alan kişi de maaş karşılığında yöneticisine bu bedelleri devretmektedir. Yine yönetici de maaş karşılığında organizasyon yetkilisi ya da sahibine bedeli devretmektedir. Burada organizasyon içinde dahi birey-birey ilişkileri görülmektedir (Oğuz, 2003: 31-32).

Bireylerin elinde bulunan varlıkların değerini en yükseğe çıkarmaya çalışacaklarını rasyonellik varsayımı ortaya koymaktadır. İnsanlar sadece piyasada değil bürokraside, siyasette hatta aile ilişkilerinde bile mülkiyetine sahip olduğu şeylerin değerini arttırma çabası içerisinde olmaktadır. Organizasyonların risk alma gibi durumları olmadığından bu tür hareketlerde bulunmaları beklenmemektedir (Oğuz, 2003: 33).

2.2.1.6 Mülkiyet haklarının kısıtlanması ve bireysel çıkarlar sorunu

Mülkiyet haklarını kısıtlamak iktisadi faaliyetleri daraltacağından bireylerin elde edeceği gelirlerde azalma olacaktır. Yasal ya da kurumsal sınırlamalar, fiyatlara olan etkilerinin yanında piyasa dengesini de etkilemektedir. Walrasyan denge varsayımında, fiyatlar denge mekanizmasının kurulması için yeterlidir. İşlem maliyetleri olmadığında Walrasyan varsayım geçerlidir. Ancak gerçek piyasalarda mülkiyet hakları kullanımında daima bir sınırlandırma ile karşılaşmaktadır (Oğuz, 2003: 33).

İnsanların şahsi otomobilleri ile yolcu taşıyıp gelir etmeleri engellenmiştir. Bir kamu kurumunda çalışan memur, ekonomik faaliyetlerde bulunamamaktadır. Kısıtlamalar böyle devlet tarafından konulabileceği gibi devlet dışı araçlarla da konulabilmektedir. Örneğin; hisse senedi sahiplerinin hisselerini nasıl kullanacaklarını yöneticiler belirlemektedir. Bunun yanında birey mülkiyetini kısıtlayan geleneksel kurumlar da bulunmaktadır (Oğuz, 2003: 34).

Bir malın farklı özelliklerinin mülkiyeti farklı kişilerde ise bireylerin birbirlerinin mülkiyet sınırlarını ihlal etmemelerini sağlamak gerekmektedir.

Buradaki kısıtlamalar bu amaçla yapılmaktadır ve amaç, özel mülkiyeti korumak olmaktadır (Demir, 1996: 231; Alchian, 2000: 199-200). Kişi fabrikadan sıfır otomobil aldığı anda bile satıcı firma bazı mülkiyet haklarını elinde bulundurmaktadır. Mesela garanti süresinde aracın kullanım kılavuzundaki gibi kullanılması sınırı getirmektedir. Aynı şekilde aracı alan kişi de üreticinin sözleşmedeki süre kadar yedek parça temin etmesi yükümlülüğünü kabul ettiğini bilmektedir. Mübadeleden bağımsız olarak otomobili alan kişi, yollarda belirli hızda gitme sınırı ve belirlenen alanlarda aracını kullanma kısıtı altındadır. Sonuç olarak, tüketici aldığı otomobilin tamamını değil bazı haklarını mülkiyetine geçirebilmiştir. Devrederken de yine mülkiyetine alabildiği hakları devredebilecektir. Otomobil örneğinde, otomobilin garanti verilen parçalarının garanti süreleri de farklı olabilmektedir. Motor için verilen garanti süresi aracın camı ya da lastiği için verilmemektedir. Çünkü otomobil sahibinin lastik ve cam üzerindeki etkisi motora göre daha fazladır ve bunu sınırlandırmak çok zor olmaktadır. Otomobil üreticileri araçlara periyodik bakım yaptırarak kontrol maliyetlerini azaltmaktadır. Üretilen varlığın da kısıtlamalar ve garantiler üzerinde etkisi vardır. Örneğin, tahta kalem üreten firma hem ürüne garanti vermez hem de kullanım ile ilgili sınırlama getirmez. Buna karşın uçak üreticileri kullanımda çok fazla kısıtlama getirmekle beraber kısıtlamaların uygulanması için yüksek maliyetlere katlanmaktadır (Oğuz, 2003: 34-36).

Taşınabilir mülklerde hırsızlık her zaman risk oluşturduğundan bu varlıklarda mülkiyet, hiçbir zaman tam anlamıyla korunamamaktadır. Devlet bu konuda risk paylaşmış olsa da bu tam bir koruma olmamaktadır. Tüketicilerde bu konuda sigorta yaptırarak, aydınlık yerlere park ederek önlem almaktadır. Devlet tam korumayı bedelsiz olarak sağlayabildiğinde bireyler korumayı daha maliyetsiz başarabilecek durumda olmalarına rağmen devlete bırakacaklardır. Devlet, kendisinin tam koruma sağladığı durumdaki maliyetleri azaltabilmek için bazı kısıtlamalar getirebilmektedir. Örneğin, otomobillere kilit ve alarm sistemini zorunlu hale getirerek maliyetleri azaltabilmektedir (Oğuz, 2003: 36).

2.2.2 Mülkiyet Haklarını Korumanın Önemi

Literatürdeki genel kanı, mülkiyet haklarının işlem maliyetini azaltarak ekonomik büyümeye katkıda bulunduğu görüşüdür. Dolayısıyla mülkiyet hakları işlem maliyetleri aracılığıyla üretim olanakları eğrisini etkileyebildiği ölçüde

ekonomik performansı etkilemektedir (North, 1994). Bir ekonomik sistemin sürdürülebilir ve uzun vadeli gelişme gösterebilmesi için etkin, güçlü ve iyi tanımlanmış bir mülkiyet hakları sisteminin olması gerekmektedir.

Girişim serbestisi piyasada karlı alanların bulunarak üretim olanaklarının bu alana kaydırılması yönünden önemli olmaktadır. Girişim serbestisi aynı şeyi başkalarının da yapmasına izin verdiğinden başarı teknolojik ilerlemeleri takip ve üretimde rasyonellik kavramları ile ilişkilendirilmektedir. Bu da teknolojik gelişmeleri etkileyerek üretimde yeni ve yayılmacı politikaları desteklemektedir. Meslek ve işyeri seçme özgürlüğü özel mülkiyet ile gelmiştir. Kölelik ve serflikin bulunduğu, sanat ve mesleki uygulamaların kast ve lonca gibi kapalı sistemlere tabi tutulduğu dönemde özel mülkiyet hakları tam olarak tanınmamıştır. Özel mülkiyetin gelişmesi insanlara seyahat özgürlüğü, meslek ve işyeri seçme özgürlüğü, sözleşme özgürlüğü, ortaklık yapma özgürlüğü tanımlanmıştır. Toplum yararına ve başkasının özgürlüğünü kısıtlamayan yaptırımlar haricinde birey serbest olduğundan bugünkü gelişmelerin altında yatan en büyük şey serbestiden gelen düşünme ve üretim ve bu üretimin korunduğu bir ortam olmuştur (Masca, 2003; Oğuz, 2003: 161-162).

Özel mülkiyetin getirilerinden biri de rekabet olmuştur. Birbirinin yerine geçebilen ürünlerin satanları arasında rekabet olmaktadır. Rekabet insanların gayret ve çabalarını arttırarak fiyatların yükselmesine engel olmaktadır. Aynı zamanda üretilen malların kalitesini iyileştirmekte ve maliyetin düşürülmesini sağlamaktadır. Ancak bahsedilen durumların gerçekleşebilmesi için eşit şartta rekabet olması gerekmektedir. Bu olumsuzlukları da devlet kısıtları ile toplum yararına işlemlerini sağlayan tedbirler kurum vasıtasıyla alınmak zorundadır (Masca, 2003).

Peru'lu Hernando de Soto 1986 yılında yayınladığı Diğer Yol "*The Other Path*" isimli eserinde özel sektörü tıkayan ve gelişmesini engelleyen faktörleri açıklamaya çalışmıştır. De Soto, kurumların zayıflığını kilit bir engel olarak görmekle beraber sözleşme hukuku, mali piyasalar ve saygın adli sistemin varlığı ekonominin etkin şekilde işlemlerini sağlayan unsurlar olarak ifade etmektedir. Mülkiyet hakları gibi maliklerin mülklerini güvence altına alan, toprak, hisse senedi ve fikri haklar sahiplerinin yatırım yapma olanaklarını iyileştiren ve teknolojik gelişmelere ayak uydurmalarını sağlayan bir argüman, toplumlar için hayati önem

taşımaktadır. Mülkiyet, otoritelerin denetimi ve düzenlenmesi altında güvenli şekilde transfer edilemiyorsa piyasa dinamik bir büyüme gerçekleştiremeyecektir(Akalın, 2000: 31-32).

De Soto 1996 yılında “*Economic Reform Today*” ile yaptığı söyleşide mülkiyet haklarının ekonomi açısından önemini şu şekilde ifade etmiştir. Batı toplumlarında farklı mülkiyet yapıları olmasına rağmen ortak unsur olarak mülkiyet hakkını korumak ve bu mülkiyetin transferini güvenli şekilde sağlamak çatisının bulunduğunu dolayısıyla bir malın sahibinin bilinmesi ve sahibinin mal ile işlemler yapması o malı teminat göstermesi ve bunu bulunduğu toplumun yasalarını altında güvenle yapması ekonomik gelişmenin anahtarı olarak görülmektedir (Akalın, 2000: 31-32). Gelişen piyasalarda özel mülkiyetin korunmasının hukuki alt yapısı siyasi iradeyle sağlanabilmektedir. Burada ilk hareket hangi mülkiyetin olduğu, ikinci hareket ise bu mülkiyeti koruyabilecek en iyi örgütlenme için nasıl bir teşkilatlanmaya gidilebileceğinin saptanmasıdır. Bu süreçler gelişen toplumlarda kendiliğinden oluşmuşlardır. Günümüzde güçlü demokrasilerin tabanında iyi tanımlanmış mülkiyet hakları sisteminin yattığı bununda hukuki yaptırımlarla desteklendiği görülmektedir (Akalın, 2000).

Mülkiyet haklarının net bir şekilde tanımlandığı toplumlarda bireyler emeklerinin ve harcadıkları mesailerin karşılığını alacaklarından emin olmaktadır. Aksi halde birey, emeğinin boşa gideceğini ve kolayca yok olacağını düşünerek üretim yapmaktan vazgeçer ve sadece üretmiş olduklarını korumaya çalışır. İnsanların üretim yapması, ticaret yapması, yeteneklerini geliştirmesi, riske girmesi ve ekonomik etkinliği artırması gibi eylemler sonuç olarak mülkiyet haklarının tanımlanması ve güvence altına alınması temelinde gerçekleşebilmektedir. Mülkiyet hakları açıkça tanımlanmamış ve güvence altına alınmamış ülkelerde yaşayan insanlar güvenli bölgelere gitmek ve yatırımlarını o bölgelerde gerçekleştirmek isteyecektir. Bu durumda ekonomik yatırım açısından dış kaynaklara ihtiyacı olan ülkelerin daha fazla yatırım çekebilmeleri için kurumsal faaliyetleri artırıp mülkiyet hakları konusundaki düzenlemelere önem vermesi gerekmektedir (Uzun, 2009: 297-298).

Mülkiyet hakkının verdiği güven duygusu ile üretim araçlarına sahip olan bireylerin üretimlerinden çıkar sağlama hakkı elde etmesi insanları üretime, bugün

aldığı tüketim malını yarım istediği gibi kullanma olanağı da insanları yatırım yapmaya yönlendirecektir (Masca, 2003).

İnsanlar, malik olabilmek ve servetlerini arttırabilmek için çaba harcayacaktır. Dolayısıyla mülkiyet hakkı çalışma arzusunu ve çalışma gücünü arttırıcı etkilerde bulunmaktadır. Ayrıca özel mülkiyet hakkı en az emek ve maliyet ile en yüksek hasılatın hedeflendiği, bunun milli refah düzeyini artırdığı, mülkiyetin bireye sahip olduğu şey hakkında kullanma ve kontrol hakkı elde ettiği savunulmaktadır. Ancak mülkiyet hakkı bireye sınırsız ve mutlak hak vermez. Maliklerin mülkiyet konusu şeyleri kullanma ve kontrol etmesi toplum yararına ters düşmemelidir. Devletler özel mülke kentlerin belirli plana göre gelişmeleri, halkın sağlık ve güvenliğini sağlamak amacıyla yapı ve onarımlara standartlar getirmek, arazi işletilmesi ve ıslahında malike görev ve sorumluluklar yüklemek, toplum yararına kamulaştırma, maden, orman ve suların mülkiyeti ve işletilmesi konusunda müdahale, koşullara hak tanıma, servet vergisi tahsisi ve kira ve fiyat sınırlandırmaları uygulamaları adına özel mülkiyete müdahale etmektedir (Masca, 2003).

Toprakla ilgili olarak güvence altında olmayan mülkiyet hakları gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerde birçok sosyal problemin oluşumunu beraberinde getirmektedir. Gecekondu ve barakalarda yaşayan insanlara evlerini kayıt altına almaları ve hukuki sistemdeki haklardan faydalanmalarını sağlayarak bu insanların ticari faaliyetlere atılmalarını teşvik edici eylemler yapmaları işlem maliyetlerini azaltacak ve ülke ekonomisini ileri götürecektir. Mülkiyeti belirsiz topraklar fakir insanların iş kurmalarını engellemekte ve bu sahipsiz mallar üzerinde hak oluşturmaları çok pahalıya mal olmaktadır. Bazı insanların rüşvet ve mafya gibi faktörlerle elde ettiği topraklarda esasen fakirlere mülkiyet güvencesi sağlanabilirse yatırımlar kendiliğinden artarak girişimciler piyasada başarılı olabilecektir. Kasper'e göre refah tabanlı gelişmeler mülkiyet hakkı ile sağlanabilmektedir. Güvenli ve ucuz şekilde korunan mülkiyet hakları yerel düzeyde varoşlardan ve sokak pazarlarından başlayarak adil bir iktisadi gelişmenin hayat suyu olabilecektir (Kasper, 2007: 99-100).

Mülkiyet hakları ile ilgili önemli gelişmeler sanayi devriminden sonra başlamıştır. Endüstrideki hızlı gelişmeler mülkiyet haklarını zorunluluk haline

getirmiştir. Bu dönemde ülkelerde farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Batılı ülkelerde mülkiyet hakları konusunda önemli gelişmeler kaydedilirken diğer ülkelerde bu gelişme arzulanan düzeyden çok uzakta kalmıştır. Günümüzde mülkiyet hakları uluslararası politikalarda, dünya ülkeler arası itibar zemininde ekonomik yatırım olanakları içinde çok önemli yere sahip olmaktadır. Teknolojik ilerleme ve piyasa entegrasyonu konusunda yaşanan gelişmelere ayak uydurmaya çalışan ülkelerin mülkiyet hakları düzenlemelerini de bahsedilen gelişmeler paralelinde yapması gerekmektedir (Uzun, 2009: 294). Mülkiyet haklarının alt dallarından olan fikri mülkiyet hakları ve sınai mülkiyet hakları son zamanlarda ekonomik gelişmelerde incelenmesi sıklaşan konulardan olmuştur (Uzun, 2009: 296).

Mülkiyet haklarına önem veren ülkelerin ekonomik durumlarındaki gelişmeleri literatür ile ilgili kısımda anlatılacaktır. Ampirik çalışmalar ile güçlendirilmiş olan bu analizlerde de mülkiyet haklarının önemini bir kez daha vurgulanmaktadır.

2.2.3 Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Yerleşik iktisat, iktisadi süreci mübadele, piyasa ve firma gibi kavramlar üzerine kurgulanmıştır. Mülkiyet hakları gibi kurumsal unsurları göz ardı etmiştir. Mülkiyet hakları, iktisadi analize dahil edilince iktisadın temellerinde değişiklik yapılması gerekmiştir. Mülkiyet haklarının iktisat ile ilişkisi yeni bir keşif değildir. Ancak mülkiyet hakları iktisadının, iktisadi temelleri değiştirici etkileri kurumsal iktisadın getirisidir denilebilir. Kullanım hakkı, gelir elde etme hakkı, sözleşme yapma hakkı ve sahiplenme tanıyan mülkiyet hakları iktisadi açıdan bahsedilen hakların tanımlanmasının farklı sonuçları bulunmaktadır (Demir, 1996: 226).

İnsanlar davranışlarını doğdukları toplumun, sosyal ve hukuki çevresinden öğrendiklerini ekleyerek biçimlendirmektedir. Farklı coğrafyalarda farklı hukuk sistemleri farklı sosyo-kültürel etkinliklerin olduğu düşünüldüğünde öğrenme ve davranma kalıplarının da toplumdan topluma farklılık göstermesi anlaşılacak bir durumdur. Mülkiyet hakları bu farklılıkların nasıl ortaya çıktığı ve sürdürüldüğü konusunu önemsemektedir. Alchian (2000)'a göre mülkiyet hakları bireylere yasak olmayan kullanım sistemlerinden birini seçerek kullanma otoritesi verme yöntemidir. Bu otorite insanlara kıt kaynakları nasıl kullanması gerektiği yönünde karar

vermesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla yerleşik iktisadın veri kabul ettiği mülkiyet hakları, iktisadi analize dahil edilerek iktisadi olayların anlaşılmasında önemli katkılar sunmaktadır (Demir, 1996: 228).

Tam olarak tanımlanabilmiş mülkiyet hakları sistemi, insanlar için emeklerinin bir garantörü haline gelmektedir. Bu garanti insanların emeklerinin heba olmayacağını başkalarınınca gasp edilmeyeceğini ya da bu olaylara karşı güçlü duruşlar sergileyeceğini belirtmektedir. İnsanlar ürettiklerinin kolayca çalınabileceğini anlarırsa sahip oldukları için çaba harcamanın gerekli olmadığını düşünüp kaynaklarını üretime ayırmaktan vazgeçecek ve elinde bulunanları korumak için kaynak aktarmaya başlayacaktır. Burada zaten kıt olan kaynakların etkinsiz kullanımı ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla insanların üretimde uzmanlaşma ve yeni teknolojiler geliştirmeye yönelik çalışmalar yapabilmesi için mülkiyet haklarının tanımlanması ve güvence altına alınması gerekmektedir (Uzun, 2009: 296-297).

Serbest Piyasa Ekonomisi düşünürleri, ekonomik etkinsizliğin mülkiyet haklarıyla ilgili yapılan hatalardan kaynaklandığını savunmaktadır. Kaynakların hepsi özel mülkiyete çevrildiğinde etkinlik sağlanacaktır. Tüm mülkiyet haklarının etkin olduğu piyasa aşağıdaki 4 koşul ile karakterize edilmektedir (Torado, 2000: 482 – 483):

Evrensellik: Bütün kaynaklar özel mülk halinde olmalıdır.

Münhasırlık: Özel mülkten başkalarının menfaat sağlayabilmesi mümkün olmamalıdır.

Aktarılabilirlik: Kaynağın sahibinin değiştirilebilir olması gerekmektedir.

Uygulanabilirlik: Kaynaktan gelirin piyasaya dağıtılabilmesi gerekmektedir.

Bu dört karakteristik düzeyinde bir kıt kaynağın sahibi kullanımından ya da devredilişinden elde edilen faydayı en üst seviyeye ulaştırıcı olanaklara erişmiş olacaktır. Piyasada mülkiyet haklarının net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Siyasi iradeye bağlı olarak ekonomik menfaatlerin belirsiz halde olması yukarıda da bahsettiğimiz üzere mübadele ve üretimi kötü etkileyecektir (Torado, 2000: 483).

Mülkiyet olmadığında mübadelesi yapılacak şey de olmayacaktır. Burada mülkiyet ne kadar net tanımlanırsa ticari başarı da o kadar net olacaktır. Ekonomik faaliyetler piyasada yayılı duran bilgi ile anlamlandırılmaktadır. Öte yandan tam mülkiyet tanımlanması ve mülkiyetin tam olarak korunması mümkün değildir. Çünkü insanların her bir eylemi piyasada dengenin yerini değiştirmektedir. Ayrıca tam korumanın maliyeti bu tam korumadan elde edilecek gelirden daha fazladır (Oğuz, 2003: 22-23).

De Soto, mülkiyet ile ekonomi ilişkisini birkaç yöntemle anlatmıştır: İlk olarak, mülkiyet hakları ekonomik potansiyelleri belirlemektedir. Formel mülkiyet hakları tanımlandığında eşyanın maddesel olarak eşyalık kavramını değil yasal olarak eşyalığı yani piyasadaki ekonomik işlevi tanımlanmaktadır. İkinci olarak, mülkiyet hakları eşyalar hakkındaki bilgileri tek bir sistemde bulundurmaktadır. Ekonomik haklar ile yasal haklar ayrışması sonucu bilgi, piyasaya dağılmakta ve etkin şekilde kullanılamamaktadır. Yani bir otomobili kullanan ile otomobilin sahibi farklı kişiler ise ruhsat otomobil hakkında yeterli bilgileri veremeyecektir. Böyle olunca mülkiyet kişilere dağılmakta ve ekonomik değeri ile hukuki hakları belirsizleşecektir. Bir eşya hakkında bilgilerin tek bir sistemde bulunamaması bu bilgilere ulaşma konusunda maliyet oluşmasına sebebiyet verecektir. Üçüncü olarak, mülkiyet hakları ile birlikte sorumluluk da söz konusu olmaktadır. Haklar bireyselleştikten kayıt dışılık yerine yasallık geleceğinden bireyin davranışlarındaki sorumluluk artacaktır. Örneğin, birey kendisine ait olmayan bir aracı yanlış park ettiğinizde ceza mal sahibine gelecektir. Yanlış parkı yapan bireye sorumluluk yüklemek çok zor olacaktır (Oğuz, 2003: 23-24).

Ekonomik ve yasal hakların uyumlaştırılması varlıklara daha kolay ulaşılabilmesini sağlamak ve bireyleri yasalara bağlamaktadır. Böylece kayıt dışı ekonomik eylem yapmak maliyetli hale gelmektedir. Özel mülk, özgürlük ve iktisat ilişkisi komünizm sisteminin yıkılması ile daha da açık hale gelmiştir. Merkezi planlamalı ekonomik sistemlerde gönüllü mübadele kavramı yoktur. Sözleşme yapma özgürlüğü ve mülkiyet haklarının korunması ve anayasal düzenlemeler, son dönemde ekonomik aktörlerce önemsenen ve üzerinde ampirik analiz sayısı artan konular olmaktadır. Mülkiyet hakları sadece gelir düzeyi değil refah düzeyinde de

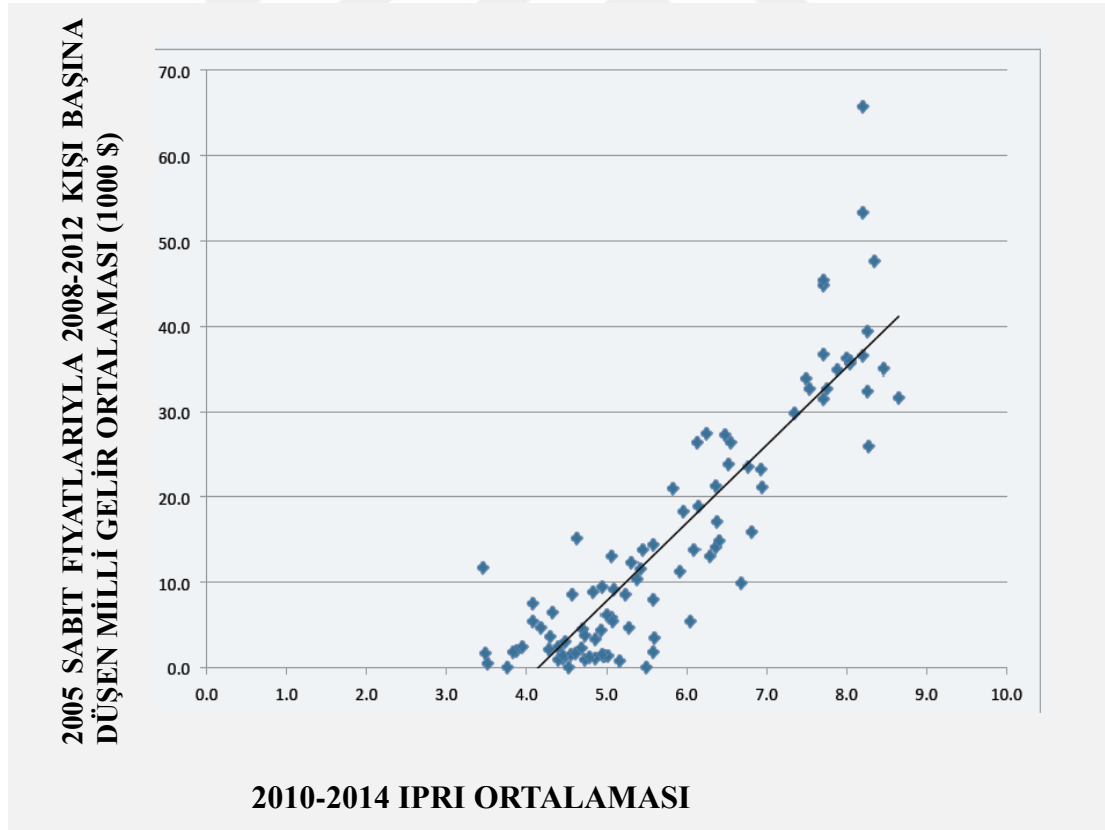
önemli etkilere sahiptir. Temiz su, kanalizasyon, telekom gibi altyapı hizmetleri mülkiyetin sonuçlarındandır (Oğuz, 2003: 25).

Mülkiyet haklarının ekonomik sistem içindeki önemini mülkiyet haklarının olmadığı bir sistem üzerinden değerlendirerek saptamak son derece verimli olacaktır. Bu durumda bireylerin kaynaklarını koruyucu veya kaynaklarını başka birine devredici hakları olmayacaktır. Üzerinde mülkiyet hakkı bulunmayan bir tarlada ekim yapan çiftçi gelecek sene kendisinin ekim yapıp yapmayacağını bilmediğinden tarlanın ömrünü uzatma çabalarına girmeyi düşünmeyecektir. Böylece tarlanın ömrü azalacak ve mevcut verimliliğin korunması maliyetli hale gelecektir. Bu durumda bireyler bir varlığın koruma ve devretme maliyetinin yüksek olduğunu gördüğünde bu varlığa sahip olmayı istemeyecektir. Varlığa sahip olmak isteyenler de varlık hakkında bilgi sahibi olabilmek için maliyete katlanacaklardır. Mülkiyet haklarının tanımlandığı bir durumda bilgiye maliyetsizce ulaşılabileceğinden ve mülkiyet güvencesi olduğundan bireyler devir işlemlerini yapabileceklerdir. Ülke içinde net olarak tanımlanmamış mülkiyet hakları ve sistemi başka ülkelerden de gelebilecek ileri teknolojiler önüne engel olacaktır. Ekonomik kalkınma bakımından dış kaynaklara bağımlı olan ülkelerin daha fazla kaynak çekebilmek için kurumsal düzenlemelere son derece önem vermeleri ve standartlarını evrensel düzeylere çıkartmaları gerekmektedir (Uzun, 2009: 306).

Toprak hakkında güvencesi sağlanmamış mülkiyet hakları gelişmekte olan ülkelerde tarım alanlarında ve hızlı gelişen kent alanlarında sosyal problemlerin başını çekmektedir. Devlet yöneticileri gecekondü sahiplerinin evlerini kayıt altına almalarına, hukuk sitemine dahil olmalarına ve bu sayede girişimci olmalarına dolayısıyla işlem maliyeti azaltıcı ve halk dostu projelere destek vermemektedir. Toprak mülkiyetindeki belirsizlik fakirlerin işlerini büyütebilmeleri için kaynak bulmalarını zorlaştırmakta ve sahipsiz malları korumaları maliyeti nedeniyle imkansızlaşmaktadır. Mülkiyet haklarının korunduğu bir ortamda yatırımlar kendiliğinden artmakta ve girişimciler piyasaya kolayca ulaşabilmektedir. Böylece dış kaynak kullanılmadan dahi büyüme sağlanabilmektedir. Örneğin; Meksikalı göçmenler Amerika'daki mülkiyet kurallarına göre gelişim göstererek varlıklarını arttırmışlardır. Burada anlatılmak istenen kamulaştırmanın zararı değil, her kesime hitap eden büyümenin vatandaşların mülkiyetine duyulan saygıyla

sağlanabileceğidir. Güvenli ve ucuz olarak korunan mülkiyet hakları semt pazarından başlayarak adil bir iktisadi gelişme göstermektedir (Kasper, 2007: 100).

Özetlersek, tarih boyunca nüfusun artışına bağlı olarak kaynakların kıtlaşması insanların bu kaynaklardan daha fazla faydalanabilmeleri için rekabeti doğurmuştur. İnsanların sınırlı rasyonel olduğunu bildiğimiz toplumda işlem maliyetlerini azaltmak için iş bölümü ve uzmanlaşma yolunda ilerlemeler kaydedilmiştir. Mülkiyet haklarının iyi tanımlandığı ve yasal olarak korunduğu bir devlet ortamında insanların yatırım istekleri hep üst seviyelerde olacaktır. İnsanlar birikimleri ya da mülkiyetlerini riski az olduğundan gelir getirici faaliyetlerde kullanacaklardır. Tüm bu varsayımlar serbest ticaret ortamında yapıldığında yani kısıtlamaların olmadığı mülkiyet güvencesinin olduğu toplumlarda mübadeleler ekonomik gelişmelere yol açacaktır. Örneğin Şekil 2.1.'de gösterildiği gibi mülkiyet haklarının güvence altına alındığı ülkeler, ekonomik büyüme açısından da iyi bir performans göstermektedir.

Şekil 2.1. Mülkiyet Hakları İndeksi ile Milli Gelir Arasındaki İlişki (Property Right Alliance, 2014)

2014 yılı IPRI raporundan alınan Şekil 2.1., 2010-2014 yıllarına ait mülkiyet hakları indeksi ile 2008-2012 yılları arasında ülkelerin kişi başına düşen milli gelir oranında doğrusal ve pozitif yönlü bir ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜLKİYET HAKLARI VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİLERİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1 MÜLKİYET HAKLARININ ÖLÇÜMÜ

Mülkiyet haklarının ölçülmesi ya da bir değer olarak saptanması konusu önemli bir konu olmakla birlikte uzun yıllar netleştirilememiştir. Çünkü mülkiyet haklarını bir değer olarak saptamanın en etkin yolu iktisadi ve sosyal alanda gözlem yapmaktır. Bu doğrultuda günümüzde kullanılan en birincil yöntem anket verileridir. Bu noktada mülkiyet haklarının düzeyini saptayabilmek için ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile özel araştırmacılar tarafından yapılan anket verileriyle ülkeler arası karşılaştırmalar, ampirik analizler ve spesifik göstergeler içeren indeksler oluşturulmaktadır (Ata ve Şahbaz, 2013).

Anket yöntemiyle oluşturulan indekslerden en önemlileri şunlardır;

3.1.1 Uluslararası Mülkiyet Hakları İndeksi (IPRI)

Mülkiyet haklarının ölçülmesi ya da saptanmasında en etkin ve sıklıkla kullanılan indekslerden bir tanesi Uluslararası Mülkiyet Hakları İndeksi “*International Property Rights Index (IPRI)*” dir (Ata ve Şahbaz, 2013).

Uluslararası Mülkiyet Hakları İndeksi, ABD ve bütün dünyada fiziki ve entelektüel mülkiyet haklarının muhafazasını sağlamaya çalışan Mülkiyet Hakları İttifakının (*Property Right Alliance-PRA*) çalışmaları neticesinde gerçekleştirilmiştir. Mülkiyet Hakları İttifakı, *Americans for Tax Reform* teşkilatına bağlı bir örgüt olarak 2005 yılında Washington’da kurulmuştur. Dünya çapında mülkiyet haklarının muhafazası için bir takım eğitim, lobi ve çalışmalar yapan bu ittifak, uluslararası ve ulusal yasa koyucuları mülkiyet hakları ile ilgili aldıkları kararlarda yarar ve risk durumunu değerlendirebilmeleri için bilgilendirme amacı gütmektedir.

Çalışmalarında arazi hakları, fikri mülkiyet, ticari markalar, patentler ve telif haklarına ilişkin konular üzerine yoğunlaşmaktadır. İttifak, Peru'da Özgürlük ve Demokrasi Enstitüsü (ILD) başkanı ve mülkiyet haklarının önemli savunucusu Hernando De SOTO ile de yakın çalışma içerisinde (Uzun, 2009).

IPRI, mülkiyet haklarının korunması alanında çalışmalar yürüten Mülkiyet Hakları İttifakı (*Property Rights Alliance*) tarafından oluşturulmuş ve ilk olarak 2007 yılında yayımlanmıştır. Mülkiyet haklarının –fikri ve fiziki- gücünü ölçen ve buna bağlı olarak da ülkeler arası sıralama yapan karşılaştırmalı bir çalışmadır. IPRI raporları ülkelerarası karşılaştırmalı olarak mülkiyet hakları koruması ile ekonomik gelişme arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır (Uzun, 2009). Ayrıca bu raporlarda ekonomik bağımsızlık ve büyüme ile mülkiyet hakları koruması arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konulmaktadır (Property Right Alliance, 2014).

IPRI raporu ülke ekonomilerini 3 ana değişken temelinde incelemektedir ve bu değişkenler Tablo 3.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Mülkiyet Hakları İndeksinin Hesaplanmasında Kullanılan Kıstaslar (Property Right Alliance, 2014)

Yasal ve Siyasi Çevre (LP)	Fiziki Mülkiyet Hakları (PPR)	Fikri Mülkiyet Hakları (IPR)
-Yargı Bağımsızlığı	-Fiziki Mülkiyet Haklarının Korunması	-Fikri Mülkiyet Haklarının
- Mahkemelere Güven	-Mülkiyetin Kaydı	Korunması
- Siyasi İstikrar	-Ödünçlere Erişim	-Patent Koruma
- Yolsuzluğun Kontrolü	Kolaylığı	-Telif Haklarının Çalınması

Mülkiyet Hakları İndeksi, Yasal ve Siyasi Çevre (LP), Fiziki Mülkiyet Hakları (PPR) ve Fikri Mülkiyet Hakları (IPR) olarak üç ana kıstasla belirlenmektedir. Her ana kıstas alt değişkenlerden oluşmaktadır. Alt değişkenlere ait detaylı bilgi bu bölümde sunulmaktadır:

1. Yasal ve Siyasi Çevre (LP): Bu değişkende ÷lkeye ait yasal ve siyasi çevrenin gücü, ve bu gücün mülkiyet haklarının korunmasındaki etkisi değerlendirilmektedir. Bu değişken 4 alt değişkendendir oluşmaktadır:

1.1. Yargı Bağımsızlığı: Bu alt değişken ÷lkeledeki yargı sisteminin siyasi iş çevrelerinin etkisinden bağımsızlığını inceler ve bu bağımsızlığın özellikle özel mülkiyet haklarının korunmasındaki rolünü dikkate alır. Bu analizde Dünya Ekonomik Forumu'na ait Global Rekabet Edebilirlik İndeksi verileri temel alınmaktadır.

1.2. Mahkemelere Güven: Bu alt değişken sermayeyi elinde bulunduran iş çevreleri ve yöneticilerinin mülkiyet haklarının güvence altına alınması ya da bu korumanın sürdürülebilmesi açısından mahkemeler ve yargı sistemine duydukları güveni ölçmektedir. Bu değişken için Dünya Bankası'nın Dünya Kalkınma Göstergeleri temel alınmaktadır.

1.3. Siyasi İstikrar: Bu alt değişken ÷lkeledeki siyasi istikrarın bireylerin mülk edinme istekleri üzerinde etkisi olduğu varsayımını temel olarak oluşturulmuştur. Dünya Bankası'na ait *Governance Matters* verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

1.4. Yolsuzluğun Kontrolü: Ülke ekonomisinde rüşvet ve yolsuzluğun yol açtığı güvensiz ortamın kişilerin mülk edinme isteklerini olumsuz etkileyeceği ve devletin imkanlarının gücü elinde bulunduran kesimler tarafından özel çıkarlar uğruna kullanılabileceği varsayımı temel alınmıştır. Bu alt değişkenin dahil edilmesinde rüşvet ve yolsuzluğun kişilerin ekonomiye olan güvenlerini sarsacağı ve özel mülkiyetin korunmasının zorlaşacağı düşüncesi etkili olmuştur. Dünya Bankası'na ait *Governance Matters* verileri kullanılmaktadır.

2. Fiziki Mülkiyet Hakları (PPR): Fiziki özellik teşkil eden mallar üzerindeki mülkiyet haklarının güvence altına alınıp alınmadığına dair veri içeren bu değişken 3 alt değişkendendir oluşmaktadır:

2.1. Fiziki Mülkiyet Haklarının Korunması: Bu alt değişken ÷lkeledeki mülkiyet haklarının güvence altına alınma durumunu ölçmek ve özel mülkiyetin korunma durumunu ortaya koymak üzere kullanılmaktadır. Bu alt değişken için Dünya Ekonomik Forumu'na ait Global Rekabet Edilebilirlik İndeksi verileri temel alınmıştır.

2.2. Mülkiyetin Kaydı: Bu değişkende ÷lkelede mülkiyetin kaydedilme sürecinin ne kadar sistemli ve yapılandırılmış olduğu, gerekli sürenin miktarı gibi

göstergeler kullanılmaktadır. Herhangi bir taşınmazın satın alındığı andan itibaren mülkiyet belgesinin alıcıya geçmesi için gerekli tüm prosedür ve sürenin kişilerin mülkiyet edinme istekleri ve mülkiyetin korunması sürecini etkileyeceği, bu süreçte yaşanan zorlukların mülkiyet hakları sistemini olumsuz etkileyeceği varsayımı temel alınmıştır. Dünya Bankası'na ait İş Yapma Raporu (Doing Business Report) verileri kullanılmıştır.

2.3. Ödünçlere Erişim Kolaylığı: Bu değişkende kişilerin özellikle de bankalar tarafından sunulan ödünçlere erişim kolaylığının mülk edinme isteklerini artıracığı varsayımı temel alınmıştır. Global Rekabet Edebilirlik İndeksi verileri kullanılmaktadır.

3. Fikri Mülkiyet Hakları (IPR): Fikri mülkiyet haklarının korunmasını temel alan bu değişken 3 alt kategoriden oluşmaktadır:

3.1. Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması: Ülkelerde fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik yapılan anket sonuçlarını içeren bu değişkende mülkiyet hakları korumasının güçlü olduğu ülkelerde eserlerin kopyalanması ve çalınmasını zorlaştırması açısından önemli olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu değişkende Küresel Rekabet Edilebilirlik İndeksi verileri kullanılmaktadır.

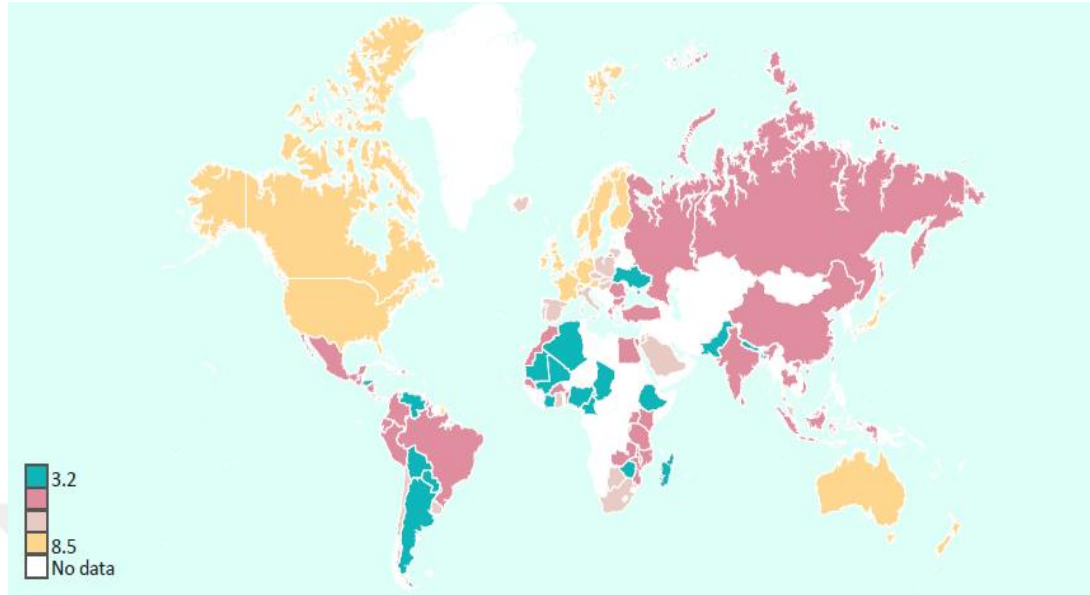
3.2. Patent Koruma: Ülkelerin patent koruma alanındaki sıralamasını patent haklarındaki kısıtlamalar, uygulama, uluslararası anlaşmalara üyelik, koruma süresi gibi göstergelere bağlı olarak belirleyen bir alt değişkendir.

3.3. Telif Haklarının Çalınması: Bir ülkede telif haklarına dair korumanın mülkiyet hakları güvencesi açısından önemli olduğu varsayımına dayanmaktadır.

IPRI'nın değerlendirme sisteminde yukarıda sıralanan her bir değişken ve alt değişken açısından ülkelere 0 ile 10 arasında olmak üzere bir derece verilmektedir. 10, ülkenin mülkiyet hakları güvencesi açısından en güçlü düzeyde olduğunu gösterirken; 0, belirlenen değişken açısından ülkede mülkiyet hakları korumasının bulunmadığını ifade etmektedir.

2014 yılında yayımlanan IPRI raporunda yukarıda detayları sunulan değişkenler 131 ülkeye ait verilerle çalışılmıştır. Bu ülkelerden 34 tanesi hakkında geniş çaplı analiz yapılmış, 97 tanesi de detaylı olarak incelenmiştir. 2014 yılı IPRI verileri dünya GSMH'nin % 98'i ile dünya popülasyonunun % 93'ünü yansıtmaktadır (Property Right Alliance, 2014).

Dünya düzeyinde, 2014 yılı Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi verileri ülke bazında renklerle Şekil 3.1.'de gösterilmektedir.

Şekil 3.1. Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi⁵

Şekil 3.1.'de dünya düzeyinde mülkiyet hakları endeksinin 2014 yılı verilerine göre en düşük veriler mavi, en yüksek veriler sarı olacak şekilde, bilgi bulunmayanlar ise beyaz olarak belirtilmiştir.

2014 yılı IPRI raporunda yer alan en yüksek ve en düşük 10 ülkeye ait IPRI verileri Tablo 3.2.'de gösterilmektedir.

Tablo 3.2. 2014 Yılı IPRI Verileri (Property Right Alliance, 2014)

2014 IPRI endeksi en yüksek 10 OECD ülke adı ve endeks değeri		2014 IPRI endeksi en düşük 10 OECD ülke adı ve endeks değeri	
Finlandiya	8,5	Meksika	5,2
Yeni Zelanda	8,3	Yunanistan	5,3
Norveç	8,3	Türkiye	5,6
İsveç	8,3	İtalya	6,0
İsviçre	8,2	Macaristan	6,1
Lüksemburg	8,1	Polonya	6,1
Hollanda	8,1	Slovak Cumhuriyeti	6,2
Kanada	8,0	İspanya	6,3
Danimarka	7,9	Çek Cumhuriyeti	6,5
Avustralya	7,8	İsrail	6,5

⁵ <https://knoema.com/ikomrbb/international-property-rights-index-2014-western-europe>

Tablo 3.2. incelendiğinde, Finlandiya (8,5), Yeni Zelanda (8,3) ve Norveç (8,3)'in mülkiyet hakları korumasının en yüksek olduğu ilk 3 ülke, Meksika (5,2), Yunanistan (5,3) ve Türkiye (5,6)'nin mülkiyet hakları korumasının en zayıf ülkeler olduğu görülmektedir.

3.1.2 Fraser Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi

Uluslararası sivil toplum kuruluşu olan Fraser Enstitüsü bünyesinde hazırlanan Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (*Economic Freedom of the World Index-EFW*), James Gwartney ve Robert Lawson katkılarıyla hazırlanmaktadır. Endeksin amacı, ülkelerin politikalarının ve kurumlarının ekonomik özgürlüklere verdikleri değerleri ölçmektir. Endeks, 1970 yılından 2005 yılına kadar 5 yıllık olarak hesaplanmıştır. İktisadi özgürlük için piyasalar aracılığıyla yapılan değişimlerin istek dahilinde yapılması, piyasalara giriş çıkış özgürlüğü, kişisel tercihlerle sınırlandırılmamazlık ve kişisel mülkiyetin korunması gerekli şartlar olarak kabul edilmiştir (Kama, 2009: 108).

Dünya Ekonomik Özgürlük Raporunda yayımlanan endeks, ülkelerin politikalarının ve kurumlarının ekonomik özgürlüğü ne derecede destekleyici olduklarını ölçmektedir. Kişisel tercih hakkı, gönüllü mübadele, serbest rekabet, kişisel güvenlik ve özel mülkiyet hakları ekonomik özgürlüğün köşe taşları olarak tanımlanmaktadır (Gwartney ve Lawson, 2014).

Endeks bir ülkenin ekonomik özgürlük derecesini puanlamak için çok çeşitli veri setini bir araya getirmektedir. Endeks bileşenleri, temelinde yatan verilerin dağılımını yansıtan, 0 en az özgür, 10 en özgür olmak üzere, 0'dan 10'a puan değeri alan bir ölçekte yer almaktadır. Her bileşeni belirlemek için alt bileşen değerlerinin ortalaması alınmakta, beş alan değerinin ortalaması alınarak ülke bazında özet değer türetilmektedir (Gwartney ve Lawson, 2014).

3.1.3 Heritage Ekonomik Özgürlük Endeksi

Ekonomik özgürlük ölçen başka bir kurum da Heritage Vakfı'dır. Bu kurum ve The Wall Street Journal tarafından yıllık olarak yayımlanan Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (*Index of Economic Freedom*) adlı rapor 183 ülke hakkında bilgi vermektedir. Endeks hukukun üstünlüğü ve rekabetin gücünü değerlendirmek üzere

10 göstergeden faydalanmakta olup bu göstergelere 0 en kötü durumu, 100 en iyi özgürlük durumu belirtecek şekilde puan verilmektedir. Bu puanların hepsi toplanıp ortalaması alınarak da bir ülke için genel bir ekonomik özgürlük puanı hesaplanmaktadır (Miller ve Holmes, 2011: 69). Bu puanlara göre de ülkeler 5 ekonomik özgürlük kategorisine bölünmektedir: 80-100 puan arası ekonomik olarak özgür ülke, 70-79,9 arası çoğunlukla özgür, 60-69,9 arası orta derece özgür, 50-59,9 arası çoğunlukla özgür olmayan, 0-49,9 arasındakiler de baskı altındaki ülkeler olarak gruplandırılmıştır (Kim, 2011: 35).

Heritage Foundation'a göre devlet tarafından güvence altına alınan kanunlar sayesinde bireyler her tür mülkiyet birikimini sağlarlar. Kanunların mülkiyeti ne ölçüde koruduğu ve yaptırımların gücü burada değerlendirilmektedir. Bu kısıtlara ek olarak devletin yaptığı kamulaştırma da ülkelerdeki mülkiyet hakları konusunda bilgi sağlamaktadır (Kama, 2009: 116).

Endeks iktisadi özgürlüklerin incelemesini 10 ana başlık altında yapmaktadır. Bu başlıklar, puanlamada eşit ağırlıkla ortalamaya katılarak, ülkelerin genel ekonomik özgürlükleri hesaplanmaktadır. Genel değerlendirmede etkisi olan başlıklar ise; *İş yapma özgürlüğü*, *Ticaret Özgürlüğü*, *Mali Özgürlük*, *Devletin Büyüklüğü*, *Parasal Özgürlükler*, *Yatırım Özgürlükleri*, *Finansal Özgürlükler*, *Mülkiyet Hakları*, *Yolsuzluğun Önlenmesi*, *İstihdam Özgürlüğü*, şeklinde sıralanmıştır.

3.1.4 Küresel Rekabetçilik Endeksi

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından geliştirilen Küresel Rekabetçilik Endeksi-KRE (*Global Competitiveness Index*) çok sayıda parametreyi dikkate alarak, ülkeler arasında bir sıralama yapmayı önermektedir (World Economic Forum, 2014-2015).

Endeks, ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan rekabet edilebilirliğin ekonomik büyüme yönüyle nasıl ölçülmesi gerektiğine ilişkin bilgiler vermektedir. Endeks, 140'dan fazla ülke verisiyle çalışarak her bir ülke ekonomisi için ayrıntılı profilden 100 kadar küresel göstergelerle hazırlanmış tablolarla bir ülkenin değişik alanlardaki reformları ile geliştirilebilecek rekabet gücünü ve ülkelerin üretim

potansiyelini nasıl değiştireceğine dair araştırmalar yapmayı hedef almıştır (World Economic Forum, 2014-2015).

Endeks bir ülkenin rekabet derecesini hesaplamak için çok çeşitli veri setini bir araya getirmektedir. Endeks bileşenleri, temelinde yatan verilerin dağılımını yansıtan, 1 en az rekabetçi, 7 en çok rekabetçi olmak üzere, 1'den 7'ye puan değeri alan bir ölçekte yer almaktadır. Her bileşeni belirlemek için alt bileşen değerlerinin ortalaması alınmakta, on iki alan değerinin ortalaması alınarak ülke bazında özet değer türetilmektedir (Ulengin vd., 2011: 26).

İndeksin ana bileşenlerinden olan kurumsal yapı başlığında bireylerin, firmaların ve kamunun bir ekonomi içinde gelir ve refah oluşturmak üzere ilişkide olduğu hukuksal ve yönetsel çerçevenin bulunduğunu, kurumsal yapının niteliğinin yatırım kararlarını ve üretimin örgütlenmesini etkilediğini belirtmektedir. Mülkiyet haklarını koruyan bir sistemin eksikliğinde toprak sahipliği, hisse senedi ve fikri mülkiyet hakları konusunda da gelişme gösterilemeyeceğini savunan rapor mülkiyet haklarının önemine de dikkat çekmektedir (Ulengin vd., 2011: 18).

Endekste Üretkenliği ve rekabet edebilirliği belirleyen faktörleri 12 başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar; altyapı, makroekonomik çevre, yüksek eğitim ve öğretim, mal piyasası etkinliği, emek piyasası etkinliği, finansal piyasa gelişimi, teknolojik hazırlık, piyasa büyüklüğü, iş gelişmişliği ve yenilikçilik şeklinindedir (World Economic Forum, 2014-2015).

3.2 MATERYAL VE YÖNTEM

3.2.1 Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Uygulamalı Çalışmalar: Literatür Taraması

İktisatta Liberalizmin izleri ilk olarak Fizyokratlar ve Klasik Okulda görölse de ülkelerin özgürlükçü düşüncelerinin ekonomik bakımdan sonuçlarının ölçülmesi ve bunun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi ile ilgili uygulamalı çalışmalar da da oldukça yenidir. Çalışmaların genelinde istisnalar olsa bile kurumsal yapı çerçevesinde mülkiyet hakları güvencesiyle sağlanan ekonomik özgürlüklerin iktisadi büyüme hızlandırıcı bir etki çıkardığı anlaşılmıştır.

Aşağıda yine mülkiyet hakları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen ve pozitif ilişki bulan çalışmalara yer verilmiştir:

Barro (1991) araştırmasında 98 ülkeye ait 1960-1985 yılları arası siyasi istikrarsızlık; ihtilaller, darbeler ve siyasi suikastlere ilişkin verileri yatay kesit yöntemi ile incelemiştir. Araştırmanın sonucunda siyasi istikrarsızlığın mülkiyet haklarını olumsuz etkilediği bu yolla da yatırım ve büyümenin olumsuz etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Torstensson (1994) çalışmasında mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Mülkiyet haklarının ölçümü için iki gösterge belirlenmiştir: devletin mülkiyet derecesi ve keyfi el koymanın varlığı. Araştırmada devlet mülkiyeti ile ekonomik performans arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu ancak keyfi el koyma ile ekonomik büyüme arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Goldsmith (1995) çalışmasında mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mülkiyet haklarının korunduğu ülkelerde GSYİH'nın ortalama %2,6 daha yüksek, ancak mülkiyet hakları güvencesinin düşük olduğu ülkelerde ise GSYİH artışının %1,1 gibi daha düşük bir düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuca bağlı olarak az gelişmiş ülkelerde ekonomik büyüme değerlerinin iyileştirilmesinde mülkiyet haklarının güvence altına alınmasının önemli olduğunu ifade etmiştir.

Knack ve Keefer (1995) yaptıkları araştırmada ekonomik büyüme ile mülkiyet hakları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada muhtemel yabancı yatırımcılar için ülkesel risk araştırmacıları tarafından sağlanan verileri kullanmıştır. Ülkenin politik istikrarı, mülkiyet hakları ve bürokratik kalite gibi verileri de kurumsal göstergeler olarak ele almıştır. Ülkeler arası karşılaştırmada kurumsal göstergeler ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Leblang (1996) yaptığı çalışmada ülkeler arası ekonomik büyüme farklılıklarının sebebini araştırmıştır. Ekonomik büyümeye etki eden temel faktörlerden biri olarak mülkiyet haklarının önemini vurgulamıştır. Mülkiyet

haklarının korunması, demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere mülkiyet haklarının korunması ve demokrasi değişkenleriyle içsel bir model oluşturmuş ve her bir değişken için farklı ölçekler kullanmıştır. 1960-1990 yılları arası verilerini incelemiş ve yatay kesit panel verisi kullanmıştır. Araştırmada iki temel sonuca ulaşılmıştır: Birincisi, ekonomik büyüme mülkiyet haklarının korunduğu ülkelerde daha hızlı gerçekleşmektedir. Başka bir ifadeyle mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İkincisi ise mülkiyet haklarına bağlı bir değişken olarak politik rejimin yapısı dolaylı olarak ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

Barro (1997) araştırmasında büyüme hızı, politik haklar ile büyüme ve büyüme ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada mülkiyet haklarının korunması ile serbest piyasa ekonomisinin ülkelerin ekonomik büyümelerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Politik hakların büyüme üzerindeki etkisinin yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak doğrudan bir etki olmadığı ancak politik hakların artırılmasının ekonomik büyümeye olumlu katkı sağladığını, ortalama demokrasi düzeyine ulaşılmasının ardından ise politik haklardaki artışın büyümeyi olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra ekonomik refahtaki iyileşmenin ülkenin demokrasi düzeyindeki artışa olumlu ve doğrudan bir etkisi olduğu vurgulanmaktadır. Bu sonuç Barro tarafından katı diktatör düzendeki ülkelerde özgürlüklerin artışı konusundaki en ufak olumlu bir adımın ülke büyümesine önemli katkılar sağlayacağı şeklinde yorumlanmaktadır.

La Porta ve diğerleri (1998) çalışmalarında yatırımcının korunmasına ilişkin yasalar, bu yasaların uygulanma kalitesi ve mülkiyet hakları göstergeleri temelinde 49 ülkeye ait verileri karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Ülkeler arası hukuk sistemlerindeki farklılığın yatırımcıların korunmasına ilişkin yasalarda da farklılığa yol açtığı varsayımı temel alınmıştır. Araştırmada Fransız hukuk sisteminin yatırımcıyı koruma açısından en zayıf sistem olmasına karşılık genel hukuk sistemi açısından en güçlü, Alman ve İskandinav hukuk sistemlerinin ise yatırımcı haklarını koruma açısından daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Norton (1998) Fraser ve Heritage ekonomik özgürlük endekslerini kullanarak fakir ülkeler üzerine yaptığı araştırmasında mülkiyet haklarının korunması ile toplumların mahrumiyet dereceleri başka bir ifadeyle ülkelerin

ekonomik performansları arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mülkiyet hakları güçlendikçe fakir insanların mahrumiyetlerinin azaldığını tespit etmiştir.

Svensson (1998) güvenli bir mülkiyet hakları sisteminin oluşturulmasının önüne geçecek olan siyasi iktidarsızlığın yatırımların düşük seviyede gerçekleşmesine sebep olacağını vurgulamıştır. Araştırmada mülkiyet hakları, ekonomik büyüme, yatırım ve siyasi istikrarsızlık değişkenlerini kullanarak 1960-1985 yılları arası 101 ülkeye ait verileri incelemiş iyi bir mülkiyet hakları sisteminin siyasi istikrarsızlığın önüne geçmesi yoluyla ekonomik büyümeyi olumlu etkileyeceği sonucuna ulaşmıştır.

Clauge vd., (1999) yaptıkları araştırmada 95 ülkeye ait 1970-1992 yılları arasındaki verileri incelemiş ve mülkiyet güvencesi ile ekonomik performans arasındaki ilişkiyi anlamayı amaçlamıştır. Araştırmada finansal varlıklar üzerindeki mülkiyet güvencesi ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Heckelman (2000), 1991-1997 yılları arasında 96 ülke için ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki kısa dönemli nedensellik ilişkisini incelemiştir. Heritage Vakfının alt özgürlük kriterlerinin kullanıldığı çalışmada, ticaret politikası ve vergileme ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisine rastlanılmazken, sermaye hareketleri ve yabancı yatırımlar, ücret ve fiyat kontrolleri, mülkiyet hakları ve regülasyonlar ile büyüme arasında nedensellik ilişkisine rastlanılmıştır.

Chong ve Calderon (2000) tarafından yapılan araştırmada ulusal düzeydeki kurumların mülkiyet haklarını koruma ile ekonomik büyüme ve kalkınmada doğrudan ve pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ülkelerin politik ve bürokratik istikrarı, mülkiyet haklarını koruma düzeyi, yolsuzluk ve yasal sistemin etkinliği gibi temel veriler incelenmiş ve bu göstergelerin ekonomik büyüme ile olan ilişkisi analiz edilmiştir, Araştırma sonuçları kurumsal kalite ile baskı ve üretim maliyetlerini azaltma arasından anlamlı ve doğrudan, mülkiyet haklarının korunması ile de ekonomik büyüme ve kalkınma arasında pozitif ve doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Acemoğlu, Johnson ve Robinson (2001) alışmalarında coğrafyanın önemi ve iklim koşullarının etkisi ile kurumsal kalite arasındaki ilişki incelemiştir. Çalışmada kurumsal yapıdaki değişimin glđđ vurgulanmaktadır. Araştırmacılar tropikal hastalık nedeniyle ölüm oranlarının yüksek olduğu ülkelerde sömürgecilerin en kısa zamanda en çok kar elde edebilecekleri kurumları oluşturma, ölüm oranının daha düşük olduğu ülkelerde ise daha uzun sürede kar elde edebilecekleri kurumlar oluşturma eğilimi içerisinde buldukları varsayımıyla hareket etmiş ve sömürge devletlerin yaşamak için gittikleri yerlerde kendi ülkelerinde sahip oldukları kurumları oluşturup oluşturmadıklarını incelemiştir. Sonuçlar ise mülkiyet hakları ve kanunların güçlü olup olmamasının etkili ve anlamlı değişkenler olmakla birlikte coğrafi etkinin istatistiksel olarak zayıf bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak büyüme ve gelir düzeyinin de temel alınan varsayımla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ali (2003) yaptığı araştırmasında ülkeler arası büyüme farklılıklarında kurumların rolünü ortaya koymak amacıyla kurumsal kaliteyi ölçmüştür. ICGR rneklemi 100'den fazla, BERI rneklemi ise 48 ülkeye ait verileri içermektedir. Kurumsal veriler ise ICGR ve BERI verileri arasında güçlü bir korelasyon olması sebebiyle çalışmada regresyon yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda katsayılar arası ilişki pozitif, ve önem düzeyi anlamlı bulunmuştur. Çalışma sonucunda ortaya konan temel sonuçlardan birincisi, yüksek düzeyde ekonomik büyüme ile yargının etkinliği, yolsuzluğun az olması, etkili bürokrasi ve özel mülkiyetin korunması arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki olduğudur. Aynı zamanda araştırma ekonomik zgrlđđn büyüme ve yatırımın önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak ekonomik özgürlük iyi kurumların belirleyicisidir. zgrlk ve iyi kurumların beraber ilerlediği bir yapının ancak kurumsal kalitenin yüksek olduğu bir ortamda sunulan özgürlükle mümkün olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı sonuçların genellenebilirliği ve sağlamliği hakkında daha hassas ve ileri bir analiz yapılabilceğini belirtmektedir.

Rodrik ve Subramanian (2003) mülkiyet haklarının güvence altında olup olmamasının piyasalar üzerinde önemli bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Gelenekler ve ortak değerlerin yanı sıra etkin bir yasal yapının uzun vadede piyasa başarısızlıklarının azalmasına katkı sağlayarak verimli bir büyümeye yol açacak olan

işlem maliyetlerinin azaltılmasında güçlü bir etkiye sahip olduğunu dile getirmektedir. Eğitim süreci ve kalitesinin de artmasıyla birlikte ortak değerlerin öğrenilmesi yönünde olumlu adımlar atılmış olacak ve bu, piyasa başarısızlıklarının azalması yönünde katkı sağlayacaktır. Bunların yanı sıra mülkiyet hakları korumasının da güçlü olduğu ekonomilerde uzun vadede ekonomik büyüme ve ilerlemenin gerçekleşmesi mümkün olacaktır.

Davidson (2005) yılında yaptığı çalışmada 1997-1998 yılları Asya'daki finansal krizi mülkiyet hakları güvencesi çerçevesinde incelemiştir. Araştırmada mülkiyet hakları güvencesinde yaşanan aksama ve zayıflıklar ile finansal kriz arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Richardson (2005) yılında Zimbabwe'in ekonomisini incelemiş ve ülkede 2000-2003 yılları arasında yaşanan ekonomik çöküntüye odaklanmıştır. Bu çöküntünün temel sebebi olarak da mülkiyet sisteminde yaşanan değişiklikler olduğunu ortaya koymuştur. Ülkede 2000'lerin başından itibaren özel toprak mülkiyetine kısıtlamalar getirilmiş ve Richardson bu kısıtların ekonomik büyümeyi negatif etkilediğini ifade etmiştir. 1961-2003 yılları arası 43 gözlemden yararlandığı ve regresyon analizi yaptığı araştırmasında mülkiyet haklarının güvence altına alınması ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Lewer ve Saenz tarafından (2005) yapılan çalışmada araştırmacılar mülkiyet hakları ile ülkelerin ekonomik büyümesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 1990-2002 yılları arası 101 ülkenin verilerini analiz ederek hipotezlerini test etmiştir. Regresyon modelinde işgücü, gerçek sermaye, uluslararası ticaret (ithalat ve ihracat toplamı), beşeri sermaye ve mülkiyet hakları değişkenlerini kullanmıştır. Araştırmada mülkiyet haklarının daha güvenilir olduğu ülkelerde mülkiyet haklarının zayıf olduğu ülkelere oranla ekonomik büyümenin daha hızlı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dinçer (2007), ekonomik büyüme ile mülkiyet hakları arasındaki ilişkiyi test ederek ekonomik büyümeyi, neoklasik bir çerçevede oluşturduğu modelle ölçmüştür. Bu model ülkelerin beşeri ve fiziki birikiminin ekonomik büyümeyi belirlediği varsayımını temel almaktadır. Dinçer çalışmasında beşeri ve fiziki sermayenin GSYİH üzerindeki etkisi ve mülkiyet haklarının korunmasının ekonomik

büyüme üzerindeki etkisini irdelemiştir. Sonuç olarak, mülkiyet haklarının korunmasının ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve doğrudan bir ilişkisi olduğu ortaya konmaktadır. Ayrıca mülkiyet haklarının korunmasının daha güçlü olduğu ülkelerde fiziki ve beşeri sermayenin olumlu etkisinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığı, mülkiyet hakları korumasının daha düşük olduğu ülkelerde ise fiziki ve beşeri sermayenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin de daha sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Richardson ve Bogart (2008), ilk başarılı büyüme örneği olarak tanımlayabileceğimiz İngiliz Sanayi Devrimi üzerine yılında yaptıkları çalışmada ekonomik performans ve ilerleme ile yasal ve kurumsal düzenlemeler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Devrim öncesi ve devrim süresince İngiliz Parlamentosu'nun kamuda artan talebe bağlı olarak mülkiyet hakları ile ilgili çok sayıda düzenleme ve kanun değişikliği yapmış ve bu da yaşanan başarılı büyüme sürecine olumlu katkıda bulunmuştur. Sonuç olarak araştırma başarılı etkili bir büyüme sürecinin etkili kurumsal düzenlemeler ve yasal değişikliklerle mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır.

Kazdin (2008) yaptığı çalışmada mülkiyet haklarının ekonomik büyümedeki etkisini incelemiştir. 35 yıllık periyotla 120 ülkeye ait verileri analiz etmiş ve regresyon modelinde fiziki sermaye, beşeri sermaye, teknoloji, emek değişkenlerini kullanmıştır. Araştırmada mülkiyet haklarının ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Ata ve Şahbaz (2013) yapmış oldukları çalışmada, 27 Avrupa birliği üyesi ülkelerde mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini yatay kesit yöntemi kullanılarak araştırmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar mülkiyet haklarındaki iyileşmelerin ekonomik büyümeyi arttırdığını ortaya koymuştur.

Haydaroğlu (2015), mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 2007-2014 yılları arası OECD ve Avrupa Birliği ülkeleri verilerini analiz etmiştir. Araştırmada değişkenler arasında kısa ve uzun süreli güçlü bir ilişki olduğu, mülkiyet haklarının ekonomik büyümeyi istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Kramo (2015) Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birlik (WAEMU) ülkelerinde mülkiyet hakları koruması ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 1995-2013 yılları arası verilerini analiz etmiştir. Regresyon modeline beşeri sermaye, ticari serbestlik (ithalat ve ihracat toplamı) ve mülkiyet hakları değişkenlerini dahil etmiş ve bu değişkenlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasında uzun vadede pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mülkiyet Hakları ve Ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyip pozitif ilişki bulan diğer çalışmalar ise şu şekilde sıralanabilir; Lane ve Tornell (1996), Clauge vd. (1996), Ng ve Yeats (1999), Vijayaraghavan ve Ward (2001), Rosenberg ve Birdzel (1986) , North (1990), Barro ve Sala-i Martin (1995), Rodrik (2000), Johnson, Mcmillan ve Woodruff'un (2002), Branstetter, Fisman ve Foley'in (2005), Falvey, Foster ve Greenaway (2006), Gould ve Gruden (1996), Leblams (1996), Park ve Ginarte (1997), Tornell (1997), Thompson ve Rushing (1999), Kanwar ve Evenson (2003), Kerekes ve Williamson (2008), Wilson (2008), McLennan ve Le (2011), Andrés ve Goel (2011) ve Sattar ve Mahmood (2011).

Mülkiyet hakları ile Ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar Tablo 3.3.'te toplu bir şekilde özetlenmiştir;

Tablo 3.3. Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Çalışmalar

YIL	YAZAR	KONUSU	SONUÇ
1991	Barro	98 ülkeye ait 1960-1985 yılları arası siyasi istikrarsızlık; ihtilaller, darbeler ve siyasi suikastlere ilişkin verileri incelemiştir.	Araştırmanın sonucunda siyasi istikrarsızlığın mülkiyet haklarını olumsuz etkilediği bu yolla da yatırım ve büyümenin olumsuz etkilendiğini ortaya koymaktadır.
1994	Torstenson	Mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Mülkiyet haklarının ölçümü için iki gösterge belirlenmiştir: devletin mülkiyet derecesi ve keyfi el koymanın varlığı.	Devlet mülkiyeti ile ekonomik performans arasında negatif ve istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu ancak keyfi el koyma ile ekonomik büyüme arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.
1995	Barro ve Sala-i Martin	Mülkiyet hakları, kamu politikaları ve büyümeyi etkileyen hukuk kuralları arasındaki ilişkiyi incelemiştir	Değişkenler arası pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1995	Goldsmith	Mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir.	Mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mülkiyet haklarının korunduğu ülkelerde GSYİH'nın ortalama %2,6 daha yüksek, ancak mülkiyet hakları güvencesinin düşük olduğu ülkelerde ise GSYİH artışının %1,1 gibi daha düşük bir düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.
1995	Knack ve Keefer	Ekonomik büyüme ile mülkiyet hakları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada muhtemel yabancı yatırımcılar için ülkesel risk araştırmacıları tarafından sağlanan verileri kullanmıştır.	Ülkeler arası karşılaştırmada kurumsal göstergeler ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.
1996	Leblang	Ülkeler arası ekonomik büyüme farklılıklarının sebebini 1960-1990 yılları arası verileri inceleyerek araştırmıştır. Mülkiyet haklarının korunması, demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere mülkiyet haklarının korunması ve demokrasi değişkenleriyle içsel bir model oluşturmuştur.	Araştırmada iki temel sonuca ulaşılmıştır: Birincisi, ekonomik büyüme mülkiyet haklarının korunduğu ülkelerde daha hızlı gerçekleşmektedir. Başka bir ifadeyle mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İkincisi ise mülkiyet haklarına bağlı bir değişken olarak politik rejimin yapısı dolaylı olarak ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.
1997	Barro	Büyüme hızı, politik haklar ile büyüme ve büyüme ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir.	Araştırmada politik hakların büyüme üzerindeki etkisinin yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak doğrudan bir etki olmadığı ancak politik hakların artırılmasının ekonomik büyümeye olumlu katkı sağladığını, ortalama demokrasi düzeyine ulaşılmasının ardından ise politik haklardaki artışın büyümeyi olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Mülkiyet haklarının korunması ile serbest piyasa ekonomisinin ülkelerin ekonomik büyümelerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.
1998	La Porta, Lopez de Silanes, Pop Eleches ve Shleifer	Yatırımcının korunmasına ilişkin yasalar, bu yasaların uygulanma kalitesi ve mülkiyet hakları göstergeleri temelinde 49 ülkeye ait verileri karşılaştırmalı olarak incelemiştir.	Araştırmada Fransız hukuk sisteminin yatırımcıyı koruma açısından en zayıf sistem olmasına karşılık genel hukuk sistemi açısından en güçlü, Alman ve İskandinav hukuk sistemlerinin ise yatırımcı haklarını koruma açısından daha güçlü olduğu sonucuna ulaşmıştır.
1998	Northon	Fraser ve Heritage ekonomik özgürlük endekslerini kullanarak fakir ülkeler üzerine yaptığı araştırmasında mülkiyet hakları ile büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir.	Mülkiyet haklarının korunması ile toplumların mahrumiyet dereceleri başka bir ifadeyle ülkelerin ekonomik performansları arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1998	Svensson	Mülkiyet hakları, ekonomik büyüme, yatırım ve siyasi istikrarsızlık değişkenlerini kullanarak 1960-1985 yılları arası 101 ülkeye ait verileri incelemiştir.	İyi bir mülkiyet hakları sisteminin siyasi istikrarsızlığın önüne geçmesi yoluyla ekonomik büyümeyi olumlu etkileyeceği sonucuna ulaşmıştır.
1999	Clague, Keefer, Knack ve Olson	95 ülkeye ait 1970-1992 yılları arasındaki verileri incelemiş ve mülkiyet güvencesi ile ekonomik performans arasındaki ilişkiyi anlamayı amaçlamıştır.	Araştırmada finansal varlıklar üzerindeki mülkiyet güvencesi ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.
2000	Chong ve Calderon	Araştırmada ülkelerin politik ve bürokratik istikrarı, mülkiyet haklarını koruma düzeyi, yolsuzluk ve yasal sistemin etkinliği gibi temel veriler incelenmiş ve bu göstergelerin ekonomik büyüme ile olan ilişkisi analiz edilmiştir	Araştırma sonuçları kurumsal kalite ile baskı ve üretim maliyetlerini azaltma arasında anlamlı ve doğrudan, mülkiyet haklarının korunması ile de ekonomik büyüme ve kalkınma arasında pozitif ve doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.
2000	Heckelman	1991-1997 yılları arasında 96 ülke için ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki kısa dönemli nedensellik ilişkisini incelemiştir.	Heritage Vakfının alt özgürlük kriterlerinin kullanıldığı çalışmada, ticaret politikası ve vergileme ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisine rastlanılmazken, sermaye hareketleri ve yabancı yatırımlar, ücret ve fiyat kontrolleri, mülkiyet hakları ve regülasyonlar ile büyüme arasında nedensellik ilişkisine rastlanılmıştır.
2001	Acemoğlu, Johnson ve Robinson	Coğrafyanın önemi ve iklim koşullarının etkisi ile kurumsal kalite arasındaki ilişki incelemiştir. Çalışmada kurumsal yapıdaki değişimin güçlüğü vurgulanmaktadır.	Mülkiyet hakları ve kanunların güçlü olup olmasının etkili ve anlamlı değişkenler olmakla birlikte coğrafi etkinin istatistiki olarak zayıf bir etkisi olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.
2002	Zak	Mülkiyet hakları korumasının düşük olduğu bir ekonomik modelde büyüme ve ilerlemenin durumunu incelemiştir.	Mülkiyet haklarına yönelik korumanın zayıf olmasının ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır.
2003	Ali	Ülkeler arası büyüme farklılıklarında kurumların rolünü ortaya koymak amacıyla kurumsal kaliteyi ölçmüştür. ICGR örnekleme 100'den fazla, BERI örnekleme ise 48 ülkeye ait verileri içermektedir.	Yüksek düzeyde ekonomik büyüme ile yargının etkinliği, yolsuzluğun az olması, etkili bürokrasi ve özel mülkiyetin korunması arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.
2005	Davidson	1997-1998 yılları Asya'daki finansal krizi mülkiyet hakları güvencesi çerçevesinde incelemiştir.	Araştırmada mülkiyet hakları güvencesinde yaşanan aksama ve zayıflıklar ile finansal kriz arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.
2005	Richardson	Zimbabve'in ekonomisini incelemiş ve ülkede 2000-2003 yılları arasında yaşanan ekonomik çöküntüye odaklanmıştır.	Çöküntünün temel sebebi olarak da mülkiyet sisteminde yaşanan değişiklikler olduğunu ortaya koymuştur.

2005	Lewer ve Saenz	Mülkiyet hakları ile ülkelerin ekonomik büyümesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 1990-2002 yılları arası 101 ülkenin verilerini analiz ederek hipotezlerini test etmiştir.	Mülkiyet haklarının daha güvenilir olduğu ülkelerde mülkiyet haklarının zayıf olduğu ülkelere oranla ekonomik büyümenin daha hızlı olduğu sonucuna ulaşmıştır.
2007	Dincer	Beşeri ve fiziki sermayenin GSYİH üzerindeki etkisi ve mülkiyet haklarının korunmasının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini irdelemiştir.	Mülkiyet haklarının korunmasının ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve doğrudan bir ilişkisi olduğu ortaya konmaktadır. Ayrıca mülkiyet haklarının korunmasının daha güçlü olduğu ülkelerde fiziki ve beşeri sermayenin olumlu etkisinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığı, mülkiyet hakları korumasının daha düşük olduğu ülkelere ise fiziki ve beşeri sermayenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin de daha sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.
2008	Richardson ve Bogart	İngiliz Sanayi Devrimi üzerine bir çalışma yapmıştır.	Ekonomik performans ve ilerleme ile yasal ve kurumsal düzenlemeler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.
2008	Kazdin	Mülkiyet haklarının ekonomik büyümedeki etkisini incelemiştir. 35 yıllık periyotla 120 ülkeye ait verileri analiz etmiş ve regresyon modelinde fiziki sermaye, beşeri sermaye, teknoloji, emek değişkenlerini kullanmıştır.	Mülkiyet haklarının ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.
2013	Ata ve Şahbaz	mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir.	Mülkiyet haklarındaki iyileşmelerin ekonomik büyümeyi arttırdığı ortaya koymuştur.
2015	Haydaroğlu	Mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 2007-2014 yılları arası OECD ve Avrupa Birliği ülkeleri verilerini analiz etmiştir.	Değişkenler arasında kısa ve uzun süreli güçlü bir ilişki olduğu, mülkiyet haklarının ekonomik büyümeyi istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.
2015	Kramo	Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birlik (WAEMU) ülkelerinde mülkiyet hakları koruması ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 1995-2013 yılları arası verilerini analiz etmiştir.	Mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasında uzun vadede pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

3.2.2 Araştırmanın Amacı

Ülkeler arasındaki ekonomik büyüme farklılıklarının ortaya çıkmasında sadece ekonomik nedenlerin değil aynı zamanda sosyal, hukuki, siyasi ve kültürel faktörlerin de önemli rollerinin olduğu iktisat literatüründe önemle vurgulanan noktalardandır. Bu perspektifte kurumsal yapı içerisinde önemli bir yer tutan mülkiyet haklarının ekonomik performans üzerindeki etkisini incelemek, bu çalışmanın temel amacıdır.

3.2.3 Araştırmanın Kapsamı

Çalışmamızda 32 OECD ülkesinin 2014 yılı verileri kullanılarak mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Araştırmada, dışa açık bir ekonomide mülkiyet hakları güvencesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Yatay kesit analizi yöntemi kullanılarak yapılmış olan ampirik çalışmada örneklem olarak seçilmiş OECD ülkelerinin 2014 yılı büyüme verilerini ve IPRI 2014 verileri seçilmiştir. Cobb-Douglas üretim fonksiyonu ile Klasik Solow büyüme modelinin temel alındığı çalışmada, değişken olarak *Kişi Başına Düşen Milli Gelir, Fiziki Sermaye Birikimi, Beşeri Sermaye Birikimi, İşgücüne Katılım Oranı, Dış Ticaretteki Değişim Oranı ve Mülkiyet Hakları Endeksi* kullanılmıştır.

3.2.4 Araştırmanın Önemi

Ülkeler arasındaki büyüme farklılıklarının ortaya çıkmasında sadece ekonomik nedenlerin değil aynı zamanda sosyal, hukuki, siyasal ve kültürel faktörlerin de önemli rollerinin olduğu iktisat literatüründe önemle vurgulanan bir noktadır. Bu perspektifte kurumsal yapı içerisinde önemli bir yer tutan mülkiyet hakları ve ekonomik performans arasındaki etkileşim de göze çarpmaktadır.

İktisat bilimi her şeyden önce analitik düşünme yöntemidir ve bu yöntem, bireysel ve sosyal yaşamın her alanına uygulanabilmektedir. İktisatın insan temelli sosyal bir bilim olması dolayısıyla İktisat biliminin, insan davranışlarını incelerken sadece ekonomik faktörleri değil ekonomik olmayan faktörleri de dikkate alması gerektiğini vurgulamak için kurum anlamında mülkiyet hakları konusu seçilmiştir.

3.2.5 Araştırmada Kullanılan Model

Çalışmanın bu kısmında mülkiyet hakları ve ekonomik büyüme arasındaki etkileşimin varlığı yatay kesit yöntemi ile test edilmeye çalışılacaktır. Örneklem olarak OECD ülkelerinin 2014 yılı büyüme verileri ve IPRI 2014 verileri seçilmiştir.

Ekonomik büyümenin kaynağını araştıran ve bu noktada ekonometrik olarak çalışma yapan Barro (1991), Levine ve Renelt (1992), Keefer ve Knack (1997), Sala-i Martin (1997), Hall ve Jones (1999), Neoklasik Cobb-Douglas fonksiyonuna dayalı modeller ile regresyon analizleri gerçekleştirmişlerdir.

Buna göre Cobb-Douglas fonksiyonu;

$$Y = F(K,AL) = K^\alpha (AL)^{1-\alpha} \quad 0 < \alpha < 1 \quad [3.1]$$

şeklinde veya sadeleşmiş formda aşağıdaki gibi yazılır:

$$y = f(k) = (K/AL)^\alpha = k^\alpha \quad [3.2]$$

Cobb-Douglas fonksiyonu Neoklasik üretim fonksiyonudur. Dolayısıyla Cobb- Douglas üretim fonksiyonu formu ölçeğe göre sabit getiriye sahiptir. Pozitif ve azalan verimlilik taşır, Inada koşullarını⁶ sağlar ve sıfır sermaye olduğunda sıfır üretim özelliğini sağlar.

Cobb-Douglas fonksiyonunun kompakt formu zaten bu fonksiyonel formun ölçeğe göre sabit getiri özelliğini sağladığını ifade eder. Pozitif ve azalan verimlilik özelliğinin sağlandığı

$$f'(k) = \alpha k^{\alpha-1} > 0, f''(k) = -(1-\alpha)\alpha k^{\alpha-2} < 0 \quad [3.3]$$

işlemleri sonucu gösterilebilirken; Inada koşulları ise

$$\lim_{k \rightarrow 0} \alpha k^{\alpha-1} = \infty \quad \text{ve} \quad \lim_{k \rightarrow \infty} \alpha k^{\alpha-1} = 0 \quad [3.4]$$

ile gösterilir. Son olarak $K=0$ iken $k=0$ olur ve çıktı da buna bağlı olarak sıfır olur.

Cobb-Douglas tipi fonksiyon diğer varsayımlarla da çelişmediği ve ampirik açıdan iyi bir tahmin sağladığı için analizlerde çok sık kullanılır. Cobb-Douglas üretim fonksiyonu kullanılarak geliştirilen Solow Büyüme Modeli denkleminde değişkenlerin katsayılarına ulaşılmaktadır. Genişletilmiş Solow modeline dış ticaret değişkenini de dahil ederek ekonomik büyümede mülkiyet haklarının önemi irdelenmektedir.

⁶ Sermayenin ya da işgücünün marjinal getirisi sermaye ya da işgücü sıfıra yönelirken sonsuza, sermaye ve işgücü sonsuza yönelirken sıfıra yaklaşır: $\lim_{k \rightarrow 0} \alpha k^{\alpha-1} = \infty$ ve $\lim_{k \rightarrow \infty} \alpha k^{\alpha-1} = 0$ Söz konusu bu özellik Inada'ya (1963) gönderme yapılarak "Inada koşulları" diye adlandırılmaktadır.

Araştırmacılar, ekonomik büyümeyi etkilediğine inandığı kurumsal faktörleri ekonomik büyüme modellerinde değişken olarak kullanmıştır. Heitger (2004), Solow büyüme modeli (Fiziki sermaye birikimi, beşeri sermaye birikimi, emek) üzerine mülkiyet hakları ve karaborsa değerlerini dahil etmiş; Torstenson (1994) çalışmasında Baumol, Blackman ve Woltf (1989) ile Barro (1991) modellerini temel alarak yine fiziki sermaye, beşeri sermaye ve emek ile birlikte mülkiyet haklarını, güvenlik endeksini modele dahil etmiştir. Torstenson ayrıca Summers ve Henston (1988) çalışmasından, gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki teknolojiye ve bilgiye duyarlı üretimin katkısını ölçerek modele dahil etmiştir. Kramo 2015 yılında yaptığı çalışmasını Dinçer (2007)'in Solow (1956)'dan esinlenerek oluşturduğu ekonomik modele dayandırmıştır ve değişken olarak beşeri sermaye, ticari serbestlik (ithalat ve ihracat değerlerinin toplamı), mülkiyet hakları, yabancı yatırımcı payı ve son olarak yerli yatırımcı payını kullanarak ekonomik büyüme modelini oluşturmuştur. Goldsmith (1995), ekonomik büyümenin temellerini araştırdığı çalışmasında yerel yatırım payı, ihracat oranı, politik haklar ve mülkiyet hakları verilerini kullanmıştır. Nasser Al-Mawali tarafından 2015 yılında yapılan araştırmada enflasyon, mülkiyet hakları, nüfus artış oranı, beşeri sermaye, ticari serbestlik ve fiziki sermaye miktarı ekonomik büyüme modelinde kullanılmıştır. Samuel adams (2011), çalışmasında ekonomik büyüme modeline ticaret hacmi, beşeri sermaye, yerleşik yatırım, yabancı yatırım, hükümet harcamaları, enflasyon ve mülkiyet haklarını dahil etmiştir. Solow büyüme modeli yanındaki bu kurumsal faktörler sabitin bir kısmını yani Solow Artığını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada da mülkiyet haklarının büyüme sürecindeki rolünü test etmek için Mülkiyet Hakları İttifakı'na ait Uluslararası mülkiyet hakları Endeksi modele dahil edilmiştir.

Mülkiyet haklarını test eden Barro (1991) ve Kazdin (2008) regresyon eşitliklerinde bağımsız değişkenler içerisinde; mülkiyet hakları indeksi, işgücüne katılım oranı, fiziki sermaye oranı, beşeri sermaye oranı gibi değişkenler kullanılmaktadır. Bu çalışma dışa açık ekonomik bir model üzerine kurulduğundan dışa açıklığın temsilcisi olarak dış ticaret açıklığı değişkeni de modele dahil edilmiştir;

$$\frac{\Delta B}{B} = \beta_0 + \beta_1 \frac{\Delta FS}{FS} + \beta_2 \frac{\Delta BS}{BS} + \beta_3 \frac{\Delta E}{E} + \beta_4 \frac{\Delta T}{T} + \beta_5 \frac{\Delta M}{M} \quad [3.5]$$

$$\frac{\Delta B}{B} = \text{Büyüme}(\text{Kişi Başına Düşen Milli Gelirdeki değişim oranı})$$

β_0 = denklemdeki değişkenler dışında üretim artışını etkileyen değişkenleri,

$$\frac{\Delta M}{M} = \text{Mülkiyet hakları indeksindeki değişim oranını temsil eder.}$$

$$\frac{\Delta FS}{FS} = \text{fiziki sermaye oranındaki değişim oranını,}$$

$$\frac{\Delta BS}{BS} = \text{Beşeri sermaye birikimi değişim oranını}$$

$$\frac{\Delta L}{L} = \text{İşgücüne katılımdaki değişim oranını}$$

$$\frac{\Delta T}{T} = \text{Dış ticaretteki değişim oranını}$$

Bu matematiksel differansiyel denklem, ekonometrik bir denklem olarak aşağıda yeniden yazılmıştır. Bu ekonometrik denklemde büyüme yani reel GSYİH değişme oranı bağımlı değişken olarak fiziki sermaye, beşeri sermaye, işgücü, dış ticaret ve mülkiyet hakları indeksi bağımsız değişken olarak yer almaktadır.

$$\ln GDP_t = \beta_0 + \beta_1 INV_t + \beta_2 HCAP_t + \beta_3 LAB_t + \beta_4 OPEN_t + \beta_5 IPRI_t + \mu_t \quad [3.6]$$

Modelde bulunan değişkenlerden;

$\ln GDP_t$: Kişi Başına Düşen Milli Gelirin doğal logaritması,

β_0 = denklemdeki değişkenler dışında büyüme etkileyen değişkenleri ifade etmektedir.

β_1 katsayısı fiziki sermaye stoğundaki değişimin GSYİH üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu katsayının beklenen değeri pozitiftir. Birçok ampirik çalışmada, örneğin Mankiw ve Diğ. (1992), Solow (1957), fiziki sermaye artışının ekonomik büyüme olumlu etkilediği savunulmaktadır. Fiziki sermaye birikimindeki artış, işgücü başına düşen sermaye miktarını etkileyerek verimliliği de beraberinde getirmekte ve ekonomide üretim girdilerinin verimli kullanılması çıktının da artmasını sağlamaktadır.

INV_t : Fiziki sermayede birikimindeki değişimi

β_2 katsayısı beşeri sermayedeki değişimin ekonomik büyümeye katkısını ölçmektedir. Bu değişken için birçok gösterge kullanılabilir. Eğitim seviyesi, ortalama eğitim yılı, cinsiyete göre eğitim, sağlık hizmetleri kısacası beşeriyete yani insana yapılan her türlü nitelik artırıcı yatırım bu değişken içerisinde gösterilebilir. Yüksek beşeri sermaye, yeni teknoloji transferinde ve adaptasyonda kolaylık sağlar ve fiziki sermayeye göre oranı ne kadar artarsa büyümede de etkinliği o kadar artmaktadır. Ancak azalan verimler yasası gereği bir düzeyden sonra gittikçe azalan bir seyirde olması beklenmektedir. Diğer bir ifadeyle insanlar gençken bu yatırımlar tercih edilirken yaşlandıkça yatırımın geri dönüşünün riski göz önüne alınmaktadır.

HCAP_t : Beşeri sermaye birikimdeki değişimi

β_3 katsayısı işgücündeki artışın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ölçmektedir. Nüfus artışı, çalışan gruba katılımın artışı (kadınların çalışma hayatına girişi) ve toplam üretimde artışı getirmesi beklenir. Ancak işgücüne talep yokken işgücü arzı arttığında ekonomik büyümeye karşı duyarsızlık ya da ekonomik büyümeye engel olarak karşımıza çıkabilmektedir. Dolayısıyla β_3 değişken katsayısının değeri ekonomik koşullara göre değişkenlik göstermektedir.

LAB_t: İşgücüne Katılım Oranındaki değişimi

β_4 katsayısı dışa açıklığı temsil eden değişkenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ölçmektedir. Bir ekonominin dışa açıklığı ithalat ve ihracat toplamının GSYİH 'a oranı ile ölçülmektedir. Küreselleşen dünyamızda dışa açıklığın ekonomik büyümeye olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir. Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ticaret yapan iki tarafın da kazançlı çıkmasını gözetmektedir. Dışa açık ekonomik politika tercih eden ülkeler diğer ülkelere göre üstün oldukları alanlarda uzmanlaşmaya giderek kaynaklarını daha etkin kullanmaktadır. Buna bağlı olarak gelişen ticaret dolayısıyla ölçeğin artan getirisinden istifade edilmektedir. Sadece iç piyasa ile yetinerek küçük ölçekte ve maliyetli üretimler yapmak yerine yüksek ölçeğin sağladığı düşük maliyetle uğraşmaktadır. Ayrıca dışa açık ülkelerdeki rekabette kaynakların etkin kullanılmasını zorunlu kılmakta dolayısıyla da dışa açıklığın ekonomik büyümeyi pozitif etkilemesi beklenmektedir.

$OPEN_t$: Dış ticaretteki açıklık (ihracat ve ithalat toplamalarının GSMH'ya oranı)

B_5 mülkiyet hakları endeksini temsil eden değişkenin ekonomik büyüme üzerine etkisini ölçmektedir. Bu çalışmanın amacı da mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek olduğundan ve literatür kısmında ampirik çalışma ve iktisatçıdan bahsedilmiş olması sebebiyle etkinin pozitif olacağı beklenmektedir.

$IPRI_t$: Uluslararası mülkiyet hakları endeksini

u_t : Hata terimini ifade etmektedir.

Regresyon analizinin sonucunda denklemde yer alan B_0, B_1, B_2, B_3, B_4 ve B_5 değişken katsayıları tahmin edilmektedir. B_0 modelde sabit terimi ifade etmekte, diğer alfa katsayıları ise ilgili bağımsız değişkende bir birimlik değişme olduğunda Kişi Başına Düşen Milli Gelir üzerinde yüzde kaçlık bir değişime yol açacağını göstermektedir. Sonuçların istatistiki olarak anlamlı ve serbestlik katsayısının yüksek çıkması amacıyla modele daha fazla değişken eklemekten kaçınılmıştır. Çalışmada yatay kesit analizi kullanıldığından yıllara göre analiz yapılamamıştır. Bu durum değişken eklendikçe serbestlik derecesini düşmesine yol açacağından sınırlandırmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Kurulan ampirik modelde temel amaç, mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini sınamak olmasına rağmen diğer bağımsız değişkenler de modele dahil edilerek ihmal edilmiş değişken hatasına yol açmamaya çalışılmıştır. Kullanılan değişkenler oran şeklinde veya indeks şeklinde elde edildiğinden yalnızca bağımlı değişken olarak kullanılan Kişi Başına Düşen Milli Gelir değişkeninin doğal logaritması alınmıştır.

3.2.6 Araştırmada Kullanılan Veri Seti ve Kaynakları

1- Kişi Başına Düşen Milli Gelir

Kişi Başına Düşen Milli Gelir, bir ekonomide belirli bir dönemde, genellikle bir yılda, üretilen toplam mal ve hizmetin piyasa değerinin ülke nüfusuna bölünmesiyle elde edilen ortalama bir büyüklüktür.. Nüfus, belirli aralıklarla yapılan

nüfus sayımları ve ortalama yıllık nüfus artış hızı dikkate alınarak tahmin edilmekte ve nispeten hata payı küçük olmaktadır. Veriler, 2005 yılı bazlı ve ABD doları cinsinden verilmiştir. Bu veri oluşturulurken Dünya Bankası verilerinden faydalanılmıştır⁷.

2-Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi

Uluslararası Mülkiyet Hakları İndeksi (IPRI), ABD ve bütün dünyada fiziki ve entelektüel mülkiyet haklarının muhafazasını sağlamaya çalışan Mülkiyet Hakları İttifakının (*Property Right Alliance-PRA*) çalışmaları neticesinde gerçekleştirilmiştir. IPRI, mülkiyet haklarının dünya ekonomilerindeki durumunu ortaya koymak için geliştirilmiştir. Mülkiyet haklarının bir konsept olarak açıklanması ve tanımlanması için mülkiyet hakları literatürü Mülkiyet Hakları İttifakı tarafından geniş çaplı bir şekilde incelenmiştir⁸.

3-Fiziki Sermaye Birikimi

OECD verilerinde *Investment (GFCF)* olarak isimlendirilen bu değişken Üretim sürecinin önemli bir faktörü olan sermaye girdisinin bir göstergesi olarak kullanılan “*gayri safi sermaye stoku*” ölçütü, üretim fonksiyonlarının konu edildiği birçok bilimsel çalışmada etkin bir rol üstlenmektedir. OECD veri tabanında özel bir önem verilen bu ölçüt, yapılan tanımlamalara göre, ilgili ülkelerin ve endüstrilerin var olan fiziki sermaye varlıklarının toplam miktarını temsil etmektedir. Varlıklar bir yıldan fazla sürede üretimde kullanılan mal ve hizmetlerle ilgilidir. Bu veri oluşturulurken OECD dataaları kullanılmıştır⁹.

4-Beşeri Sermaye Birikimi

Beşeri Sermaye Raporu, Beşeri Sermaye Endeksini bir araç olarak sunmaktadır. Endeks, ülkelerin nasıl geliştiklerini ve insan sermayesini nasıl dağıttıklarını ve zamanla nasıl ilerlediklerini ortaya koymaktadır. Beşeri sermaye için yaşam boyu bir yaklaşım ortaya koymaktadır ve kişiler eğitim seviyesi ile beceri ve çalışabilir insan gücü olmak üzere iki alanda 15 yaş altı ve 65 yaş üstü

⁷ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD?end=2014&start=2014>

⁸ http://www.competere.eu/doc/IPRI+Executive+Summary_REVISSED2.pdf

⁹ <https://data.oecd.org/gdp/investmentgfcf.htm>

popülasyondan başlayarak 5 farklı yaş kategorisinde değerlendirilmektedir. Endeks 124 ülkeyi kapsamaktadır ve dünya nüfusunun %92'sini, GSYH'nın %98'ini yansıtmaktadır. İdeal bir kritere karşı ortaya konan performansı ölçmekte ve ülkenin gelecekte var olan yeteneği nasıl konumlandıracağı hakkında fikir vermektedir. Bu veri oluşturulurken Dünya Ekonomik forumunun yayınladığı İndeks kullanılmıştır¹⁰.

5-Emeğin İstihdam Oranı

İstihdam oranları mevcut işgücü kaynaklarının (çalışabilen kişi sayısı) hangi ölçüde kullanılabilirliğinin ölçümüdür. Çalışma çağındaki nüfus istihdam oranı olarak hesaplanır. İstihdam oranları ekonomik döngüye duyarlıdır ancak uzun vadede hükümetlerin yüksek öğrenim, gelir desteği politikaları ve kadınlar ile dezavantajlı kesimler işgücüne katılımını kolaylaştırıcı politikalarına karşı oldukça hassastır. İstihdama katılanlar, 15 yaş üstü ve önceki hafta en az bir saat kazanç sağladığı bir işte çalıştığını ya da bir işi olmasına rağmen referans haftası sebebiyle işe gidememiş olduğunu ifade eden kişiler olarak tanımlanmıştır. Çalışma çağındaki nüfus 15-64 yaş arası kişilerde oluşmaktadır. Bu gösterge verileri mevsimsellikten arındırılmış ve bu göstergede 15 yaş üstü binlerce kişi hakkında inceleme yapılmış ve çalışma çağındaki nüfusun yüzdesi belirlenmiştir. Bu veri oluşturulurken OECD kaynaklarından yararlanılmıştır¹¹.

6-Dışa Açıklık (Ticaret)

Dışa açıklık, bir ülkenin uluslararası pazarla bütünleşmesi anlamında kullanılmaktadır. Bu veri, GSMH içerisindeki mallar ve hizmetlere ait ithalat ve ihracat miktarlarının toplamından oluşmaktadır ve ekonominin dışa açıklığını temsil etmektedir. Veri oluşturulurken Dünya bankası kaynaklarından yararlanılmıştır¹².

Çalışmada kullanılan değişkenlere ait detaylar Tablo 3.4.'te toplu bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Çalışmada Kullanılan Değişkenler

¹⁰ http://www3.weforum.org/docs/WEF_Human_Capital_Report_2015.pdf

¹¹ <https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm>

¹² <http://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS>

Değişkenin Modeldeki Adı	Değişkenin Tanımı	Değişken Veri Kaynağı	Beklenen Değer
GDP	Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Büyüme)	WORLDBANK	+
INV	Fiziki Sermaye Değişimi	OECD	+
HCAP	Beşeri Sermaye Birikimi	WEF	+
LAB	İşgücüne Katılım Oranı	OECD	+
OPEN	Dış Ticaret Açıklığı	WORLDBANK	+
IPRI	Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi	PRA	+

3.2.7 Araştırmada Temel Alınacak Hipotez

Çalışma tek hipotez üzerine kurulmuştur:

Hipotez: Mülkiyet haklarının güvence altına alınmış olması ile ekonomik büyüme arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Dolayısıyla mülkiyet hakları endeksi ne kadar yüksekse bu ekonomik büyümeye o oranda yansıtacak ya da mülkiyet hakları endeksi düşükse ekonomik büyüme oranı da daha düşük olacaktır.

3.3 BULGULAR VE TARTIŞMA

3.3.1 Araştırmada Ulaşılan Bulgular

Ekonometrik yöntemlerden faydalanırken öncelikle bazı temel istatistiksel göstergeler göz önünde bulundurularak teşhis testlerinin yapılması gerekmektedir. Yatay kesit ve panel veri yöntemlerinden faydalanırken özellikle değişen varyans problemi, zaman serisi yöntemlerinden faydalanırken ise otokorelasyon problemi sıklıkla karşılaşılan problemlerdir.

Çalışmamızda kullanılan değişkenler için temel istatistiksel göstergeler Tablo 3.5.'te gösterilmektedir.

Tablo 3.5. Temel İstatistiki Göstergeler

	GDP	INV	HCAP	LAB	OPEN	IPRI
Ortalama	10.22436	3.110313	78.36813	66.60031	107.9878	7.046875
Medyan	10.38912	2.980000	78.96500	67.25000	85.03000	7.250000
Maksimum	11.32567	15.40000	85.78000	81.63000	374.1500	8.500000
Minimum	9.050394	-6.110000	67.09000	49.43000	42.30000	5.200000
Std. Sapma	0.631676	5.387253	4.353842	7.815233	6.27978	1.033935
Jarque-Bera <i>p</i> -değeri	1.823398 0.401841	1.719578 0.423251	3.180333 0.203892	0.642035 0.725411	0.86708 0.93432	2.479047 0.289522
Gözlem	32	32	32	32	32	32

Tablo 3.5. incelendiğinde değişkenlere ait ortalama, medyan, standart sapma gibi temel göstergelerin analiz açısından uygun oldukları görülmektedir. Ayrıca hataların dağılımını sınavan Jarque-Bera istatistiği ve bu istatistikten elde edilen olasılık değerleri incelendiğinde hataların normal dağılıma sahip olduğunu ifade eden sıfır hipotezinin reddedilemediği, dolayısıyla hataların normal dağıldığı görülmektedir.

Yatay kesit analizi tahmini yapılmadan önce yatay kesit yöntemlerinde sıklıkla karşılaşılan bir problem olan değişen varyans sorununu da göz önünde bulundurmak amacıyla değişen varyans probleminin varlığı durumunda da tutarlı sonuçlar veren White testi düzeltme yöntemi uygulanmıştır.

Değişen varyans problemi düzeltilmiş tahmin sonuçları Tablo 3.6.'da gösterilmektedir.

Tablo 3.6. Değişkenlerin Ekonomik Büyüme Etkisi

Bağımlı Değişken: lnGDP			
Değişkenler	Katsayı ^H	t-istatistiği	Olasılık
HCAP	0.048883*	1.827789	0.0791
INV	0.015656	0.768322	0.4492
IPRI	0.328779**	2.748840	0.0107
LAB	-0.004699	-0.286561	0.7767
OPEN	0.052512**	2.308893	0.0399
Sabit	4.286414***	3.459792	0.0019
N	32		
R ²	0.689553		
F-istatistiği	11.55003		
F-istatistiği (Olasılık)	0.000006		
Durbin-Watson istatistiği	1.919837		

*** : %1 Anlamlılık düzeyi

** : %5 Anlamlılık düzeyi

* : %10 Anlamlılık düzeyi

H : Değişen Varyans sorunu düzeltilerek yapılan tahmini göstermektedir.

Tablo 3.6. incelendiğinde öncelikle modelde kullanılan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü ifade eden belirlilik katsayısı (R^2) değerinin yaklaşık olarak 0.69 olması, kurulan ampirik modelin gücünü ifade etmektedir. Ayrıca modeldeki tüm katsayıların birlikte anlamlılığını sınyayan F-istatistiği ve F-istatistiğine ait olasılık değerlerinin anlamlılığı da modelin doğru kurulduğunu göstermektedir.

Tablo 3.6.'da Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi (**IPRI**)'nin, Kişi Başına Düşen Milli Gelir (**lnGDP**) üzerinde % 5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif işaretli bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Bu durum model hipotezini doğrulamaktadır. Buna göre, mülkiyet hakları indeksindeki 1 birimlik artışın Kişi Başına Düşen Milli Gelir'i 0.32 birim arttırmaktadır.

Elde edilen ampirik sonuçlara göre Fiziki Sermaye Değişiminin (**INV**) ve İşgücüne Katılım Oranının (**LAB**) % 1 anlamlılık düzeyinde, Kişi Başına Düşen Milli Gelir (**lnGDP**) üzerinde, istatistiksel olarak anlamsız olduğu saptanmıştır.

Modelin tahmin sonuçlarına göre Beşeri Sermaye Birikimi (**HCAP**), Kişi Başına Düşen Milli Gelir (**lnGDP**) üzerinde % 10 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif işaretli bir etkiye yol açtığı tespit edilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre Beşeri Sermaye Birikimindeki (**HCAP**) 1 birimlik artışın Kişi Başına Düşen Milli Gelir (**lnGDP**) üzerinde 0.04 birim artışa yol açtığı saptanmıştır.

Dış Ticaret Açıklığı (**OPEN**) değişkeni, Kişi Başına Düşen Milli Gelir (**lnGDP**) üzerinde % 5 anlamlılık düzeyinde, istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif işaretli bir etkiye yol açtığı tespit edilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre Dış Ticari Açıklığında (**OPEN**) meydana gelen 1 birimlik artışın, Kişi Başına Düşen Milli Gelir (**lnGDP**) üzerinde 0.05 birim artışa yol açtığı tespit edilmiştir.

3.3.2 Analiz Sonuçları

Yatay kesit analiz yöntemi ile elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde Mülkiyet Haklarının Ekonomik Büyüme üzerindeki etkisi seçilmiş 32 OECD ülkesi üzerinde yapılan uygulama ile incelenmiştir. Modeldeki Beşeri Sermaye Birikimi, Mülkiyet Hakları İndeksi ve Dış Ticaret Açıklığı oranının ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Buna karşın Fiziki Sermaye Birikimi ve

İgücüne Katılım Oranı değişkenlerinin istatistiki olarak anlamsız oldukları görülmektedir. Kurulan ampirik modelin log-dog (logaritmik doğrusal) bir model olduğu göz önünde bulundurularak elde edilen bulgular değerlendirildiğinde OECD ülkeleri için beşeri sermayedeki 1 birimlik artışın Kişi Başına Düşen Milli Gelirde 0.04, mülkiyet hakları indeksindeki 1 birimlik artışın Kişi Başına Düşen Milli Gelirde 0.32 ve ticari açıklık oranındaki 1 birimlik artışın Kişi Başına Düşen Milli Gelirde 0.05 birim artış gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Önceki bölümlerde teorik olarak ifade edilen mülkiyet haklarının, ekonomik büyüme üzerindeki etkisi model ve ampirik bulgular ile sonuçlandırılmıştır. Bu sonuçlar çalışmada bahsedilen teorik yapının doğruluğunu ve geçerliliğini ispatlamaktadır.

SONUÇ

Toplumun yaşam biçimini belirleyen kurumsal yapılar ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. İnsan davranışını düzenleyen kurumlar formel ve informel olarak bulunmakta ve insan davranışlarına anlamlı tekrarlanabilirlik katmaktadır. Formel kurumlar olarak anayasalar, sözleşmeler ve mülkiyet hakları örnek gösterilebilir. Piyasaya yerleşmiş olan ekonomik kurallar mülkiyet haklarını tanımlamaktadır. Formel olan bu haklar yüksek yaptırım gücüne sahip ve toplumca genel kabul edilmiş kurallardır. İformel olan kurumlarda ahlak, gelenek görenek gibi toplumun yaşam biçimini belirleyen yasal olmayan davranış kurallarıdır. Formel ve informel kurumlarla bir araya gelen toplumlarda bu kurumlar istikrar ve yenilik yapmayı, güveni ve beşeri sermayeyi geliştirmeyi sağlamanın yanında kötü kurumlar tersi etkilerde meydana getirebilmektedir.

Mülkiyet hakları, iktisadın temelinde bulunan kıtlık ve rasyonellik kavramlarının alt yapısı üzerine kuruludur. Kaynakların kıt olması bu kaynakların nasıl tahsis edileceği problemini de ortaya çıkarmaktadır. Bir varlığın fiyatının nasıl belirleneceği, transfer edilip edilemeyeceği, mülkiyet hakları tanımlanmadan bilinmemektedir. Bu açıdan bakıldığında her fiyatlandırma sorunu aslında bir mülkiyet hakları sorunudur. Mülkiyet hakları fiziki, finansal ve fikri olarak üç şekildedir. Fiziki mülkiyet hakları bina, arazi; finansal mülkiyet hakları hisse senedi, tahvil; fikri mülkiyet hakları da maddi olmayan ürünler, telif hakkı gibi haklardır.

Alchian'a (2000) göre bireyin, kaynaklarını, başka bireyin kaynaklarını kullanma hakkını engellemeden kullanmasına mülkiyet hakları denilmektedir. Mülkiyet haklarının tanımlanması büyük oranda devlet otoritesine bağlıdır. Devlet, bu konuda sadece yasa koyarak sorunları halledememektedir. Koyulan yasaların alışkanlık, gelenek gibi informel kurumlar ile de desteklenmesi gerekmektedir. Kurumsal iktisadın önemli araçlarından olan mülkiyet hakları, ekonomik büyümede

kurumların nasıl teşvik oluşturduğunu, yani mülkiyet haklarının kaynak tahsisinde ve bölüşümünde ülkeler arası nasıl değişiklik gösterdiğini mülkiyet tanımlamaları çerçevesinde analiz etmektedir.

Mülkiyet hakkı; bir kaynağı kullanma, tüketme, devretme ve kontrol hakkını içermektedir. Mülkiyet haklarının güvenliği ve bunun sürekliliği iktisadi büyümenin temel unsurlarındandır. Bu durumda girişimcinin servetin getirileri üzerinde tam olarak kontrol yetkisine sahip olamaması birikimde bulunma ve buluş yapma teşvikiyle avunmasına sebep olmaktadır. Rodrik, bu durumda mülkiyetten çok kontrol kavramına yönelerek mülkiyet haklarının tek başına yasallaşmasının yeterli olamayacağını anlatmıştır.

Yeni Kurumsal İktisat, büyümenin temel belirleyici olarak mülkiyet haklarını benimsemekle beraber mülkiyet haklarının korunması ve iktisadi büyümeyle olan ilişkisini, işlem maliyeti ve etkin kaynak tahsisi çerçevesinde kurmaktadır. İktisadi işlemlerin karmaşıklığı ve geleceğe yönelik belirsizlikler içermesi sözleşmelerin ayrıntılı olmasını ve olası tüm durumları içermesi gerektiğini doğrulamaktadır. Ancak bu şekilde de işlem maliyetleri yükselecektir. Aynı zamanda tüm olası durumları göz önüne alabilen bir sözleşme hazırlamak oldukça zor olacaktır. İşlem maliyetlerini düşürmenin en önemli anahtarı, mülkiyet haklarının korunması ve iyi bir şekilde tanımlanmasıdır. İyi bir şekilde tanımlanmamış, korunmayan ve işlem maliyeti yüksek toplumlarda yatırımcılar yatırım kararı almayacaklardır. Bu durum da fiziki ve beşeri sermaye yatırımlarını düşürerek iktisadi büyüme üzerinde olumsuz etkiler doğuracaktır.

Ülkeler arasındaki büyüme oranı farklılıkları her dönemde iktisatçıların incelediği problemler arasında süregelmiştir. Nedenler arasında bir uyum söz konusu olmasa da son zamanlarda kurumsal faktörlerin etkisi ağırlık kazanmıştır. Kişi başına düşen gelir artışında beşeri-fiziki sermaye ile teknoloji kaynağı yanında bu kaynakların nasıl dağıldığı da büyüme konusunda önemli bir yere sahiptir. En belirgin olarak Güney ve Kuzey Kore'nin aynı ekonomik ve kurumsal yapıdayken bölünmesi sonrası farklı kurumsal yapılar ile değişim göstermesi zamanla farklılıkları belirginleştirmiştir.

Çalışmamızda 32 OECD ülkesinin 2014 yılı verileri kullanılarak mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Araştırmada, dışa açık bir ekonomide mülkiyet hakları güvencesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Yatay kesit analizi yöntemi kullanılarak yapılmış olan ampirik çalışmada örneklem olarak seçilmiş OECD ülkelerinin 2014 yılı büyüme verilerini ve IPRI 2014 verileri seçilmiştir. Cobb-Douglas üretim fonksiyonu ile Klasik Solow büyüme modelinin temel alındığı çalışmada, değişken olarak *Kişi Başına Düşen Milli Gelir*, *Fiziki Sermaye Birikimi*, *Beşeri Sermaye Birikimi*, *İşgücüne Katılım Oranı*, *Dış Ticaretteki Değişim Oranı* ve *Mülkiyet Hakları Endeksi* kullanılmıştır. Yapılan ekonometrik analizde mülkiyet haklarının güvence altına alındığı ülkelerde, ekonomik büyümenin de pozitif olduğu görülmüştür. Mülkiyet hakları endeksinin yüksekliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin doğru yönlü olduğunu belirten çalışmada, ekonomik büyümede mülkiyet haklarının önemine değinilmiştir. Uzun süredir varlığını koruyan mülkiyet hakları teorisinin önemine ve günümüzde ekonomistlerin meşgul olduğu ülkeler arası büyüme farklılıklarının anlaşılabilmesi durumuna katkı sağlayabilmek adına, kurumsal faktörlerin ekonomik büyüme üzerindeki araştırmaların daha kapsamlı hale getirilebilmesinin literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, Y. (1990). *Büyüme Teorileri*. Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa.
- Acemoğlu D., Robinson, J.A. ve Johnson, S. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review*, 91:1369-1401.
- Acemoğlu, D. (2003). Root causes: A historical approach to assessing the role of institutions in economic development. *Finance And Developments*, ss. 27-30.
- Aghion, P. ve Howitt P. (1992). a model of growth through creative destruction. *Econometrica*, 60(2):323-351.
- Akalın, G. A. (2000). Mülkiyet haklarının güvence altına alınması. *Liberal Düşünce Dergisi*, 5(19):31-39.
- Aktan, C. C. ve Vural, T. (2006). Eski Kurumsal İktisat. *Kurumsal İktisat*. Aktan, C. C. (Ed.), SPK Yayınları, Ankara, 1-18.
- Alchian, A. A. (2000). *Mülkiyet Hakları İktisadına Giriş*. Kutlu, R. (Çev.), Değişim Yayınları, Adapazarı.
- Alchian, A. A. (1965). Some economics of property rights. *Il Politico*, 30(4):816-829.
- Ali, A. M. (2003). Institutional differences as sources of growth differences. *Atlantic Economic Journal*, 31:348–362.
- Andrés, R. ve Goel, K. (2011). Corruption and software piracy: A comparative perspective. *Policy & Internet*, 3:1–22.
- Arrow, K. J. (1962). The economic implications of learning by doing. *The Review Of Economic Studies*, 29(3):155-173.
- Ata, A. Y. ve Sahbaz, A. (2013). Mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: AB ülkeleri üzerine ampirik bir inceleme. *Sosyoekonomi*, 9(20):161–180.
- Ata, A. Y. (2009). *Kurumsal İktisat Çerçevesinde Yolsuzluğun Fırsat Ve Motivasyonları: AB Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Ata, A.Y. ve Koç A. (2012). Sosyal Sermaye Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: AB Ülkeleri ve Türkiye Üzerine Ampirik Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1):199-218.
- Ateş, S. (1998). *Yeni İçsel Büyüme Teorileri Ve Türkiye Ekonomisinin Büyüme Dinamiklerinin Analizi*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aydın, N. (2008). *Türkiye’de Ekonomik Büyüme (1968-2005): Solow Büyüme Muhasebesi Ve Regresyon Modeli*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayres, C. F. (1961). *Toward A Reasonable Society*. University of Texas Press, Austin.
- Baert, P. (1996). Realist philosophy of the social sciences and economics: A critique. *Cambridge Journal Of Economics*, 20(5):513-22.
- Barro, R. J. (1990). Government spending in a simple model of endogenous growth. *Journal Of Political Economy*, 98(5):103-125.
- Barro, R. J. ve Sala-İ Martin, X. X. (1995). *Economic Growth*. McGraw-Hill, New York.
- Barro, R. J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2):407-443.
- Barro, R.B. (1997). Determinants of economic growth: A cross-country empirical study. *Development Discussion Paper*, 579.
- Baumol, W. J., Blackman, S. A. B. ve Wolff, E. N. (1989). *Productivity And American Leadership: The Long View*, Mit Press, Cambridge.
- Besley, T. ve Ghatak, M. (2009). Property Rights and Economic Development. *Handbook of Development Economics*. (Der.). Rodrik, D. ve Rosenzweig, M. (Ed.), Elsevier, ss. 4525–4595.
- Beşkaya, A. ve Ursavaş, U. (2014). Eski ve yeni kurumsal iktisat: karşılaştırmalı bir analiz. *Journal Of Business Economics And Political Science*, 3(5):1-16.
- Biber, A. E. (2010). İktisadi büyümede kurumsal faktörler ve kurumsal değişim. *Akademik Bakış Dergisi*, 19:1-24.
- Bogart, D. ve Richardson, G. (2008). *Making Property Productive: Reorganizing Rights To Real And Equitable Estates in Britain 1660 To 1830*. National Bureau Of Economic Research.
- Branstetter, L., Fisman, R. ve Foley, C. F. (2005). Do Stronger Intellectual Property Rights Increase International Technology Transfer? Empirical Evidence From U.S. Firm-Level Data. *Nber Working Paper*, 11516.
- Bush, P. D. (1993). The methodology of institutional economics: A pragmatic instrumentalist perspective. *Institutional Economics: Theory, Method, Policy* Tool, M. R., Kluwer Academic Publishers, ss.59-107.

- Bush, P. D. (1987). The theory of institutional change. *Journal Of Economic Issues*, 3:1075- 116.
- Chong, A. ve Calderon, C. (2000). Institutional quality and income distribution. *Economic Development And Cultural Change*, 48(4):761–786.
- Clague, C., Keefer, P., Knack, S. ve Olson, M. (1996). Property and contract rights in autocracies and democracies, *Journal Of Economic Growth*, 1(2):243-276.
- Clague, C., Keefer, P., Knack, S. ve Olson, M. (1999). Contractintensive money: Contract enforcement, property rights, and economic performance. *Journal Of Economic Growth*, 4:185-211.
- Coase, R. (1960). The problem of social cost. *Journal Of Law And Economics*, 3:144.
- Coase, R. H. (1937). The nature of the firm, *Economica*, 4(16):386-405.
- Coase, R. H., (1998). The new institutional economics. *The American Economic Review*, 88(2):72-74.
- Commons, J. R. (1931). Institutional economics. *American Economic Review*, 21(4):648-657.
- Çetin, T. (2007). Ekonomiye devlet müdahalesinde kurumsal maliyet sorunu. *Çimento İşveren*, 21:38-55.
- Çiftçi, D. D. (2015). *Finansal Gelişme Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Genişletilmiş Solow Büyüme Modeli Denemesi Ve Ampirik Uygulama*. Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Davidson, S. (2005). The 1997-98 Asian Crisis: A Property Rights Perspective, *Cato Journal*, 25(3):567-582.
- Demir, Ö. (1996). Kurumcu İktisat. *Vadi Yayınları*, Ankara.
- Demir, Ö. (2000). Devlet Piyasa Ve Rekabet: İktisatta Seçme Yazılar. *Değişim Kitabevi Yayınları*, Sakarya.
- Demsetz, H. (1969). Information and efficiency: Another viewpoint. *The Journal Of Law & Economics*, 12(1):1-22.
- Demsetz H. (1982). Barriers to entry. *American Economic Review*, 72(1): 47-57.
- Demsetz, H. (1988). The theory of the firm revisited. *Journal Of Law, Economics, & Organization*, 4(1):141-161.
- Demsetz, H. (2000). mülkiyet hakları teorisine doğru. *Devlet, Rekabet, Mülkiyet Ve İktisat*. Demir. Ö. (Der.) Çağlayan, A. (Çev.), Değişim Yayınları, Adapazarı.
- Dinçer, O. (2007). The effects of property rights on economic performance, *Illinois State University Applied Economics*, 39:825–837.
- Dinler, Z. (2003). *İktisada Giriş*. Ekin Yayınları, Bursa.

- Domar, E. D. (1946). Capital expansion, rate of growth, and employment. *Econometrica*, 14(2):137-147.
- Domar, E. D. (1947). Expansion and employment. *The American Economic Review*, 37(1):34-35.
- Dugger, W.M. (1979). Methodological differences between institutional and neoclassical economics. *Journal Of Economic Issues*, 13(4):899-909.
- Dura, Y. C. (2006). Mülkiyet-verimlilik ilişkisi: Mülkiyet hakları teorisi. *Yönetim Ve Ekonomi*, 13(2):225-236.
- Dündar U. Ve Dumrul, C. (2010). İktisat biliminin sınırları üzerine: Aykırı iktisat yaklaşımı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36:239-259.
- Eggertsson, T. (1996). A note on the economics of institutions. *Empirical Studies in Institutional Change. Political Economy of Institutions and Decisions*. Alston, L. J., T. Eggertsson, T. ve North, D. C. (Ed.), Cambridge University Press.
- Falvey, R., Foster, N. ve Greenaway, D. (2006). Intellectual property rights and economic growth. *Review Of Development Economics*, 10:700-719.
- Gwartney, J. ve Lawson R. (2014). Economic Freedom of the World: 2014 Annual Report. *Fraser Institute*.
- Goldsmith, A. A, (1995). Democracy, property rights and economic growth. *The Journal Of Development Studies*, 32(2):157-174.
- Gould, D. M. ve Gruden, W. C. (1996). The role of intellectual property rights in economic growth. *Journal Of Development Economics*, 48:323-350.
- Groenewegen, J. (1995). On integrating new and old institutionalism: Douglass north building bridges. *Journal of Economic Issues*, 29 (2):467- 476.
- Grossman, G. M. ve Helpman E., (1991). Trade, knowledge, spillovers, and growth. *European Economic Review*, 35(2):517-526.
- Gruchy, A. (1947). *Modern Economic Thought: The American Contribution*, Prentice-Hall, New York.
- Güriz, A. (1969). *Teorik Açısından Mülkiyet Sorunu*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Güvel, E. A. (1998). *Politik İktisat Ve Akıl*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Gwartney, J. (2010). Economic Freedom Of The World, 2010 Annual Report.
- Hall, R.E. ve Jones, C.I. (1999). Why do some country produce so much more output per worker than others?. *Quarterly Journal Of Economics*, 114(1):83-116.
- Hamilton, W. H. (1919). The institutional approach to economic theory. *The American Economic Review*, 9:309-318.
- Hardin, G. (1968). The tragedy of the Commons. *Science*, 168:1243-1248.

- Harrod, R.F. (1948). *Towards a Dynamic Economics: Some recent developments of economic theory and their application to policy*. Macmillan, London.
- Harrod, R.F., (1939). An essay in Dynamic Theory. *The Economic Journal*, 49:14-33.
- Hayaloğlu, P. (2012). *İktisadi Büyüme Sürecinde Kurumsal Yapının Rolü: Literatür Ve Uygulama*. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Haydaroğlu, C. (2015). The relationship between property rights and economic growth: An analysis of OECD and EU countries, *Law And Economics Review*, 6 (4):217–239.
- Heckelman, J. C. (2000). Economic freedom and economic growth: a short-run causal investigation. *Journal of Applied Economics*, 3(1):71-91.
- Heitger, B. (2004). Property rights and the wealth of nations: Across-country study, *Cato Journal*, 23(3):381-402.
- Hira, A. ve R. Hira (2000). The new institutioanalism: Contradictory notions of change. *American Journal Of Economics And Sociology*, 59(2):264-284.
- Hodgson, G. M. (2007). The revival of Veblenian institutional economics. *Journal Of Economic Issues*, 12(2):325-340.
- Hodgson, G. M. (1998). The approach of institutional economics. *Journal Of Economic Literature*, 36:166–192.
- Hodgson, G. M. (2006). What are institutions?. *Journal Of Economic Issues*, 11(1):1-26).
- İbn-i Haldun (2009). *Mukaddime*. Uludağ, S. (Çev.), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Johnson, S., Mcmillan J. ve Woodruff, C. (2002). Property rights and finance, *American Economic Review*, 92(5):1335-1356.
- Jones, C. I. (2001). *İktisadi Büyüme Giriş*, Ateş, S. Ve Tuncer, İ. (Çev.). Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Kama, Ö. (2009). *Kurumsal İktisat ve Özel Mülkiyet Üzerine Üç Deneme*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kama, Ö. (2010). *Küreselleşmenin mülkiyet hakları üzerindeki etkileri*. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(2):105–112.
- Kama, Ö. (2011). Yeni kurumsal iktisat okulunun temelleri. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 13(2):183-204.
- Kanwar, S. ve Evenson, R., (2003). Does intellectual property protection spur technological change?. *Oxford Economic Papers*, 55:5–264.

- Kasper, W. (2007). *Ekonomik Özgürlük ve Gelişme, Mülkiyet Hakları, Rekabet ve Refah Üzerine Bir İnceleme*. Akın, B. (Çev.) Liberte Yayınları, Ankara.
- Kazdin, J. I. (2008). *Property Rights And Growth: A Matter Of Extremes*. Duke University, Durham.
- Kazgan, G. (2002). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Keizer, P. (2007). The concept of institution in economics and sociology, a methodological exposition. *Utrecht School Of Economics Tjalling C. Koopmans Research Institute Discussion Paper Series*, ss. 07-25.
- Kerekes, C. B. ve Williamson, C. R. (2008). Unveiling De Soto's mystery: Property rights, capital formation, and development. *Journal Of Institutional Economics*, Cambridge University Press, 4(03):299-325.
- Kheralland, M. ve Kirsten J. (2001). The new institutional economics: Applications for agricultural policy research in developing countries, *Mssd Discussion Paper*, 41.
- Kılıç, R. ve Demirçelik, M. (2011). Mülkiyet kavramının tarihsel gelişimi sürecinde ortaçağ ve reform hareketi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30:181-190.
- Kim, A. B. (2011). Economic freedom around the world the heritage foundation and Dow Jones & Company. *The Wall Street Journal*, 29-53.
- Klein, P. (1999). *New Institutional Economics*, Department Of Economics, University Of Georgia, 456-489 [Http://Encyclo.Findlaw.Com/0530book.Pdf](http://Encyclo.Findlaw.Com/0530book.Pdf) (10.05.2016).
- Knack, S. ve Keefer, P. (1995). Institutions and economic performance: Cross – country tests using alternative institutional measures. *Economics And Politics*, 7:207 – 227.
- Knack, S. ve Keefer, P. (1997). Does social capital have an economic pay off? A cross-country Investigation. *The Quarterly Journal Of Economics*, 112 (4):1251-1288.
- Kovacı, S. (2007). *Gıda Perakende Sektöründe Yoğunlaşmanın Gıda Sanayi Firmalarına (Kobilere) Etkileri: Yeni Kurumsal İktisat Yaklaşımı*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kök, R. (1999). *İktisadi Düşünce Kavramların Analitik Evrimi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kramo, G. K. (2015). Property rights and economic growth in OAPI countries: Case Of Waemu Countries. *Asian Journal Of Humanities And Social Studies*, 3(6):515-524.
- La Porta, R. (1998). The Quality of government. *The Journal Of Law, Economics, And Organizations*, 15 (1):239.

- Lane, P. R. ve Tornell, A., (1996). Power, Growth, And The Voracity Effect. *Journal Of Economic Growth*,1(2): 213-241.
- Leblang, D. A. (1996). Property Rights, Democracy And Economic Growth. *Political Research Quarterly*, 49(1):5–26.
- Levine, R. ve Renelt, D. (1992). A sensitivity analysis of cross-country growth regressions. *The American Economic Review*, 82(4):942-963.
- Lewer, J. J., ve Saenz, M. (2005). Property rights and economic growth: Panel data evidence. *Southwestern Economic Review*, ss.157-166.
- Locke, J. (2002). *Sivil Toplumda Devlet-Uygar Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*. Taşçı, S. ve Akman, H. (Çev.), İstanbul: Metropol Yayınları.
- Lucas, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal Of Monetary Economics*, 22(1):3-42.
- Malthus, T. R. (1820). *Principles Of Political Economy: Considered With A View To Their Practical Application*. John Murray, London.
- Mankiw N. G., Romer D., Weil, N. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. *The Quarterly Journal Of Economics*, 107(2):407-437.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü. Akınhay, O. ve Kömürcü, D. (Çev.), *Bilim ve Sanat Yayınları*, Ankara.
- Masca, M. (2003). Kapitalist İktisat Düzeni. http://www2.aku.edu.tr/~mmasca/Ders_notlari.html (02.03.2016).
- Mayhew, A. (1987). The beginnings of institutionalism. *Journal Of Economic Issues*, 21:971-98.
- Mclennan, P. ve Le, Q. (2011). The effects of intellectual property rights violations on economic growth. *Modern Economy*, 2:107–113.
- Menger, C. (1963). *Problems of Economics and Sociology*. Nock, F.J. (Çev.), University Of İllinois Press, Urbana.
- Mirowski, P. (1981). Is there a mathematical neoinstitutional economics, *Journal Of Economic Issues*, (15): 593-613.
- Miller, A. T. ve Holmes, K. R. (2011). *2011 Index Of Economic Freedom. The Heritage Foundation And Dow Jones & Company*, The Wall Street Journal.
- Miller, E.S. (1978). Institutional economics: philosophy, methodology and theory. *The Social Science Journal*, 15(1):13–25.
- Mitchell, W. C. (1950). *Backward Art of Spending Money and Other Essays, Reprints of Economic Classics*, New York: A.M. Kelley.
- Morris, A. (2009). *Mülkiyet Haklarının İktisadı*, Akın, H. B. (Çev.) Liberal Düşünce, 13-18.

- Nasser R. A. (2015). Do intellectual property rights play a role in the economic growth of Petro-States?: Some empirical evidence from the GCC countries. *The Journal Of Developing Areas*, 49(4):245-256.
- Ng, F. Yeats, A. J. (1999). Production sharing in east asia: Who does what for whom, and why?, *World Bank Policy Research Working Paper*, 2197.
- North, D. (1990). *Institutions, Institutional Change And Economic Performance*. Cambridge University Press, Cambridge.
- North, D. (2002). *Kurumlar, Kurumsal Değişim Ve Ekonomik Performans*. Güven, G. Ç. (Çev.), Sabancı Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- North, D. C. (1994). Economic Performance Through Time. *The American Economic Review*, 84(3):359-368.
- North, D. C. (1991). Institutions. *The Journal of Economic Perspectives*, 5(1):97-112.
- Northon, S. W. (1998). Poverty, property rights and human well – being: A Cross – National Study. *Cato Journal*, 18(2).
- Oğuz, F. (2003). Mülkiyet Hakları “Bir Ekonomik Analiz”. *Roma Yayınları*, Ankara.
- Oğuz, F. (2006). *Mülkiyet haklarının iktisadı. Kurumsal İktisat: Kurallar, Kurumlar ve Ekonomik Gelişmeler*. Spk Yayını, 2(194):73-90.
- Olson, O. (1999). A microeconomic analysis of institutions. *Working Papers in Economics*, 25.
- Oser, J. ve Blanchfield W. C. (1975). *The Evolution Of Economic Thought*. New York, Ny: Harcourt.
- Öcal, B. (2010). *Avrupa Topluluğu Ve Türk Hukukunda Bilişim ve Fikri Mülkiyet Hakları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özaslan, K. (2014). Kamu Tercih Okulu Ve Mülkiyet Hakları Okulu. <https://Prezi.Com/69o6u8rmftod/Kamu-Tercih-Okulu-Mulkiyet-Haklar-Okulu/> (01.06.2016).
- Özgüven, A. (1988). *İktisadi Büyüme İktisadi Kalkınma Sosyal Kalkınma Planlama ve Japon Kalkınması*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Özveren E. ve Özcelik, E. (2006). An institutionalist perspective on the future of the capitalist world-economy. *Journal Of Economic Issues*, 11:413-420.
- Özveren, E. (2007). *Kurumsal İktisat*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Parada, J. J. (2001). Original institutional economics: A theory for the 21st century. *Oeconomicus Fall*, ss. 42-56.
- Parada, J. J. (2002). Original institutional economics and new institutional economics: Revisiting the bridges (or the divide). *Oeconomicus*, 1:43-61.

- Parasız, İ. (2003). *Ekonomik Büyüme Teorileri: Dinamik Makro Ekonomiye Geçiş*, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Park, G. ve Ginarte, J. (1997). Intellectual property rights and economic growth. *Contemporary Economic Policy*, 15:51–61.
- Parlakıyıldız, F. M. (2011). *Fikrî Mülkiyet Haklarının Ekonomik Büyümeye Etkileri: G8 Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Property Rights Alliance (2014). *International Property Rights Index (IPRI) 2014 Report*, Washington.
- Rebelo, S. (1991). Long-run policy analysis and long-run growth. *Journal Of Political Economy*, 99(3):500-521.
- Ricardo, D. (1951). *Notes On Malthus, In The Works And Correspondence Of David Ricardo*. Cambridge University Press.
- Ricardo, D. (1817). *On The Principles Of Political Economy And Taxation*. J. Murray.
- Richardson, C. J. (2005). The loss of property rights and the collapse of Zimbabwe. *Cato Journal*, 25(3):541-565.
- Rodrik, D. (2000). *Institutions for high-quality growth: What they are and how to acquire them*. Nber Working Paper 7540.
- Rodrik, D. ve Subramanian, A. (2003). The primacy of institutions. *Finance And Development*, 40 (2):31-35.
- Rodrik, D. (2004). Getting Institutions Right. *Cesifo Dice Report 2*.
- Romer, P. M. (1986). Increasing returns and long-run growth. *Journal Of Political Economy*, 94(5):1002-1037.
- Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. *Journal Of Political Economy*, 98(5):71-102.
- Rosenberg N., ve Birdzell, L. E., Jr. (1986). *How The West Grew Rich: The Economic Transformation Of The Industrial World*. Nathan Rosenberg Paperback, Newyork.
- Rutherford, M. (1995). The old and the new institutionalism: Can bridges be built?. *Journal Of Economic Issues*, 29(2):443-451.
- Rutherford, M. (2001). Institutional economics: Then and now. *Journal Of Economic Perspectives*. 15(3):173–194.
- Rutherford, M. (1995). The old and the new institutionalism: Can bridges be built?. *Journal Of Economic Issues*, 29(2): 443-451.
- Rutherford, M. (2000). Understanding institutional economics: 1918–1929. *Journal Of The History Of Economic Thought*, 22(03):277-308.

- Sala-İ-Martin, X. X. (1997). I just ran four million regressions, *American Economic Review*, 87(2):178-183.
- Samuel, A. (2011). Intellectual property rights, innovations, and economic growth in Sub-Saharan Africa. *Journal Of Third World Studies*, 28:231–236.
- Samuels, W. ve Tool, M. (1989). *The Methodology Of Economic Thought*, Nj: Transaction Books, New Brunswick.
- Samuels, W. J. (1991). *Kurumsal İktisat*. Vural, İ. Y. ve Çalışkan, A. (Çev.) <http://www.canaktan.org/ekonomi/kurumsal-iktisat/makaleler/warren-samuels.htm> (05.06.2016)
- Sanlı, K. C. (2007). *Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi: Hukuk Ve Ekonomi Öğretisi*. Arıkan Yayınları, İstanbul.
- Sattar, A. ve Mahmood T. (2011). Intellectual property rights and economic growth: Evidences from high, middle and low income countries. *Pakistan Economic And Social Review*, 49(2):163-186.
- Savaş, V. (2000). *İktisadın Tarihi*. Siyasal Kitabevi, 4. Baskı Ankara.
- Smith, A. (1776). *The Wealth Of Nations*. Skinner, A. (Der.) Penguin Classics, London.
- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal Of Economics*, 70(1):65-94.
- Solow, R. M. (1957). Technical change and the aggregate production function. *The Review Of Economics And Statistics*, 39(3):312-320.
- Summers, R. ve Heston, A. (1988). What We Have Learned About Prices And Quantities From International Comparisons: 1987. *American Economic Review*, 78(2):467-73.
- Svensson, J. (1998). Investment, property rights and political instability: Theory and evidence. *European Economic Review*, 42(7):1317–1341.
- Swan, T. W. (1956). Economic Growth And Capital Accumulation. *Economic Record*, 32(2):334–361.
- Şentürk C. (2007). *Dış Ticaret - Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Türkiye Ve Gelişmekte Olan Ülkelerde İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Testi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Tahiroğlu, B. (2001). *Roma Hukukunda Mülkiyet Hakkının Sınırları*. Der Yayıncılık, İstanbul.
- Tarhan, A. (2011). *Yeni Kurumsal İktisat'ın Rıggsci Eleştirisi*. Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Türk Dil Kurumu
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5775062d316538.48537407 (30.06.2016)

- Tekeoğlu, M. (1993). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana.
- Teyyare, E. (2013). *Kriz, Kurumsal Kalite Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*. Doktora Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Thompson, M. ve Rushing, F. (1999). An empirical analysis of the impact of patentprotection of economic growth: An extension. *Journal Of Economic Development*, 24:67–76.
- Tornell, A. (1997). Economic growth and decline with endogenous property rights. *Journal Of Economic Growth*, 2:219–250.
- Torstensson, J. (1994). property rights and economic growth: An empirical study. *Kyklos*, 47:231-247.
- Tsuru, S. (1993). *Institutional Economics Revised*. Cambridge University Press.
- Ulengin, F., Önsel, Ş. ve Karaata, S. (2011). *Türkiye'nin Küresel Rekabet Düzeyi, Dünya Ekonomik Forumu Küresel Rekabetçilik Raporu'na Göre Bir Değerlendirme*. Sedefed, İstanbul.
- Uzun, A. M. (2009). Mülkiyet hakları ve ekonomik gelişme. *İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(1).
- Veblen, T. (1898). Why is economics not an evolutionary science?. *Quarterly Journal of Economics*, 12(4):373-397.
- Veblen, T. (1964). *The Instinct of Workmanship*. Augustus M. Kelly Booksellers, New York.
- Vijayaraghavan, M. ve Ward, W. A. (2001). *Institutions and economic growth: Empirical evidence for a cross-national analysis*. Clemson University Center For International Trade Working Papers 112952.
- wilbur, C. K. ve Harrison, R. S. (1978). The methodological basis of institutional economics: Pattern model, storytelling, and holism. *Journal of Economic Issues*, 12:61-98.
- Williamson, J. G. (1998). Globalization, labor, markets and policy backlash in the past. *The Journal of Economic Perspectives*, 12(4):51-72.
- Wilson, T. (2008). *Intellectual Property And The Australian Economy*. Institute Of Public Affairs.
- World Economic Forum. *The Global Competitiveness Index(GCI) 2014-2015 Report*, Geneva.
- www.competere.eu
http://www.competere.eu/doc/IPRI+Executive+Summary_REVISIED2.pdf
 (15.05.2016).
- www.oecd.org <https://data.oecd.org/gdp/investmentgfcf.htm> (15.05.2016).

www.oecd.org <https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm> (15.05.2016).

www.worldbank.org

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD?end=2014&start=2014> (15.05.2016).

www.worldbank.org <http://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS> (15.05.2016).

www3.weforum.org/docs/WEF_Human_Capital_Report_2015.pdf (15.05.2016).

Yenipazarlı, A. (2009). *Ekonomik Özgürlükler Ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Zaman Serisi Analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.

Yıldırım, S. (2009). Aghion-Howitt büyüme modeli çerçevesinde ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin panel veri analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25:259-26.

Yıldırım, S. (2009). *Kurumsal İktisat Bağlamında Ülkeler Arası Büyüme Farklılıklarının Panel Veri Analizi*. Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Yılmaz, F. (2012). İktisat, kurumsal iktisat ve iktisat sosyolojisi, *Sosyoloji Konferansları*, 45:1-17.

EKLER

EK.1. Çalışmada Kullanılan OECD Ülkeleri

Ülke Kısaltması	Ülke Adı	
AUS	Australia	Avustralya
AUT	Austria	Avusturya
BEL	Belgium	Belçika
CAN	Canada	Kanada
CHL	Chile	Şili
CZE	CzechRepublic	Çek Cumhuriyeti
DNK	Denmark	Danimarka
EST	Estonia	Estonya
FIN	Finland	Finlandiya
FRA	France	Fransa
DEU	Germany	Almanya
GRC	Greece	Yunanistan
HUN	Hungary	Macaristan
ISL	Iceland	İzlanda
IRL	Ireland	İrlanda
ISR	Israel	İsrail
ITA	Italy	İtalya
KOR	Korea	Kore
LUX	Luxembourg	Lüksemburg
MEX	Mexico	Meksika
NLD	Netherlands	Hollanda
NZL	New Zealand	Yeni Zelanda
NOR	Norway	Norveç
POL	Poland	Polonya
PRT	Portugal	Portekiz
SVK	Slovak Republic	Slovak Cumhuriyeti
SVN	Slovenia	Slovenya
ESP	Spain	İspanya
SWE	Sweden	İsveç
CHE	Switzerland	İsviçre
TUR	Turkey	Türkiye
GBR	United Kingdom	Birleşik Krallık

EK.2. Çalışmada Kullanılan Veriler

LOCATION	LABOUR FORCE	INVESTMENT	GDP P C	OPENESS	HUMAN CAP	IPRI
Avustralya	71,58	-3,37	37867,76741	42,30	80,22	7,8
Avusturya	71,08	-0,20	40945,35975	102,74	81,02	7,8
Belçika	61,90	7,02	38189,90504	167,04	81,12	7,5
Kanada	72,31	0,75	38255,26115	64,14	82,88	8
Şili	62,22	-6,11	9853,531277	66,07	71,80	6,8
Çek Cumhuriyeti	68,98	2,02	14934,19984	160,92	77,60	6,5
Danimarka	72,80	3,37	47534,06877	101,97	82,47	7,9
Estonya	69,58	-3,14	12373,59621	164,40	79,88	6,6
Finlandiya	68,73	-2,63	38817,55373	76,62	85,78	8,5
Fransa	63,80	-1,19	35660,8986	59,22	80,15	7,3
Almanya	73,78	3,49	39851,51993	84,71	78,55	7,8
Yunanistan	49,43	-2,79	18403,68622	67,93	73,70	5,3
Macaristan	61,78	11,23	11930,78265	171,24	75,82	6,1
İzlanda	81,63	15,40	59431,42614	100,99	78,86	7,2
İrlanda	61,73	14,32	52218,67949	209,08	80,59	7,5
İsrail	67,87	-2,04	24599,66641	62,92	77,03	6,5
İtalya	55,70	-3,43	28707,24357	56,11	75,44	6
Kore	65,35	3,14	24565,60749	95,95	76,84	5,9
Lüksemburg	66,63	9,86	82923,56372	374,15	78,79	8,1
Meksika	60,41	2,33	8521,892362	65,86	68,50	5,2
Hollanda	73,13	3,51	43333,77193	154,38	82,30	8,1
Yeni Zelanda	74,24	9,67	29626,62998	56,56	81,84	8,3
Norveç	75,23	0,00	67223,02876	67,94	83,84	8,3
Polonya	61,68	9,82	11252,80308	93,61	77,06	6,1
Portekiz	62,63	2,82	18384,90094	79,71	74,50	6,8
Slovak Cumhuriyeti	60,98	3,49	15797,1039	180,06	75,48	6,2
Slovenya	63,90	3,17	19172,41763	145,18	79,95	5,2
İspanya	56,00	3,49	25220,87841	62,60	73,30	6,3
İsveç	74,85	7,54	46035,60609	85,35	82,73	8,3
İsviçre	79,85	2,08	59310,16318	117,31	83,58	8,2
Türkiye	49,53	-1,35	8864,74318	59,92	67,09	5,6
Birleşik Krallık	71,90	7,26	41458,29887	58,63	79,07	7,8

ÖZGEÇMİŞ

Recep ÇİNKİLİNÇ 1988 yılında Gaziantep’de doğdu. Erciyes Üniversitesi İBBF İşletme Bölümü’nden 2010 yılında mezun oldu. Yüksek lisans derecesini 2016 yılında “Mülkiyet Hakları ve Ekonomik Büyümeye Etkileri: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama” konulu tezi ile Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı’ndan aldı. Recep ÇİNKİLİNÇ, 2011 yılından beri Gaziantep Su ve Kanalizasyon İdaresinde Müfettiş olarak görev yapmakta olup evli ve bir çocuk babasıdır.

VİTAE

Recep ÇİNKİLİNÇ was born in 1988 in Gaziantep. He graduated from Erciyes University Business Administration in 2010. He graduated from Gaziantep University Social Sciences Institute Economics Department with Master’s degree, thesis titled “Property Rights and The Effects on Economic Growth: An Analysis On Selected OECD Countries”, in 2016. Recep ÇİNKİLİNÇ is working as Inspector in Gaziantep Water and Sewerage Administration since 2011. He is married and has one child.